మాలతీమాధవము

మహాకవి భవభూతి విరచిత సంస్కృతము

కైలాసవాసి

జనమంచి వేంకటరామయ్య

ఆంధ్రీకరించినది.

పరిష్కారకుడు

జనమంచి రామకృష్ణ

మద్రాసు.

Prescribed as a Text for the B. A. degree Exami.
of the Madras University 1948, Vide Ft. St.
George Gazettee Supplement dated
3rd April 1945 Page 6.

తృతీయ ముద్రణము

1946

వెల

2 8 0.

ఈ నాటకమందు వచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు

మాధవుడు:—విదర్భరాజు మంత్రియైన దేవరాతుని పుత్త్రుఁడు. మాలతికిఁ బ్రియుఁడు - కథానాయకుఁడు.

మకరందుఁడు:—మాధవునికి బాలమిత్రుఁడును సహచరుఁడును; మదయంతికకుఁ బ్రియుఁడు.

కలహంసుఁడు:—మాధవుని సేవకుఁడు, మందారికకుఁ బ్రియుఁడు.

అఘోరఘంటుఁడు:—ఒక కాపాలికుఁడు.

స్త్రీలు

మాలతి:—పద్మావతీశ్వరుని మంత్రియైన భూరివసువు కూఁతురు. మాధవునకు వల్లభురాలు. కథానాయిక.

మదయంతిక:—మకరందునికిఁ బ్రియురాలు - పద్మావతీశ్వరుని వేడుక చెలికాఁడైన నందనుని చెల్లెలు.

లవంగిక:—మాలతికి దాదికూఁతురు.

కామందకి:—వృద్ధబౌద్ధయోగిని.

బుద్ధరక్షిత
అవలోకిత
సౌదామిని } కామందకియొక్క శిష్యురాండ్రు.

కపాలకుండల:—అఘోరఘంటుని శిష్యురాలు.

మందారిక:—కలహంసుఁ డుంచుకొన్న విహారదాసి.

వీరుగాక పురుషుఁడు, ప్రతీహారి మొదలయినవారు.

***

పీఠిక.

మాలతీమాధవమను నీ ప్రకరణ మిప్పటి కించుమించుగాఁ బండ్రెండు వందల యేండ్ల క్రిందట సంస్కృతభాషలో భవభూతియను మహాకవిచే విరచింపఁబడినది. ఈ కవి జన్మభూమి దక్షిణాపథము (Deccan) నందలి పద్మపురము. ఇతఁడు కాశ్యపస గోత్రుఁడైన యుదుంబర బ్రాహ్మణుఁడు; శుక్ల యజుర్వేది; యితని తాత భట్టగోపాలుఁడు; తండ్రి నీలకంఠుఁడు; తల్లి జతుకర్ణి; జ్ఞానవిద్యాచార్యు లితని గురువు. ఈతనికిఁ గవితాప్రావీణ్యమునుబట్టి శ్రీకంఠుఁడని బిరుదనామమే కాక తర్కవ్యాకరణమీమాంసాశాస్త్రములయందలి సర్వంకషవైదుష్యమునుబట్టి పదవాక్య ప్రమాణజ్ఞుఁడని ప్రఖ్యాతియుఁ గలిగెను. ప్రస్తావనయందలి యేడవ పద్యమునుబట్టియు, సాధారణముగానే తత్కృతము లని పండితులచేఁ జదువఁబడు "పాతా దాకృష్టానాం కతిపయపదానాం రచయితా &c., నాస్మాకం శిబికా నకాపి కటకాద్యాలంక్రియాసత్క్రియా &c.. నానీయం తేమధుని మధుపాః పారిజాతః ప్రసూనైః &c.," ఇత్యాది శ్లోకములనుబట్టియు నీ మహాకవి స్వోత్కర్షము గలవాఁడని స్ఫురించుచున్నది.

ఈ కవికి జన్మభూమియని పైఁ జెప్పబడిన పద్మపుర మిప్పుడు 'బిరారు' లేక 'బీడరు' అని వ్యవహరింపఁబడెడు విదర్భదేశములోనిదై యుండవలెను. అందుకు నిదర్శనముగా నీ కవి యిందలి నవమాంకములోను ఉత్తరరామచరిత్ర మధ్యమాంకములోను జూపిన తత్పరిసరగిరిసరిదరణ్యాది విషయికమైన ప్రకృతివర్ణనాసామర్థ్య మనన్య సామాన్యముగా నున్నది. అట్టి సామర్థ్య మెంతటి మహాకవులకైనను వస్తువులతోడి ప్రత్యక్షపరిచయము వలనఁ గలుగవలసినదే కాని కేవల కల్పనైక సాధ్యము కానేరదు.

ఇంతవఱకు కవియొక్క కులగోత్రాదులను దెలిసికొనుట కతఁడు రచియించిన నాటకములును వానిప్రస్తావనలును నాధారకము లయ్యెను. కాని ఇతని కాలమును నిర్ణయించుటకు సాధనాంతరము లపేక్షణీయములై యున్నవి. భోజరాజున కవ్యవహితముగా వెనుకఁ బరిపాలించిన ముంజరాజు కాలములో అనఁగా క్రీ. శ. పదునొకండవ శతాబ్దములోఁ దదాస్థాన కవియగు ధనికునిచే రచింపఁబడిన దశరూపకమను నాటక లక్షణ గ్రంథమందు మాలతీమాధవాదులలోని శ్లోకము లుదాహరింపఁబడుటచే భవభూతి పదునొకండవ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వుఁడని స్పష్టపడుచున్నది. ఇంక నీ శతాబ్దమున కెంతపూర్వికుఁడో యనునంశము విచారింపవలసియున్నది. అందున కాధారము లేకపోలేదు. భవభూతి, క్రీ. శ. ౭౩౦ సంవత్సరమునకు ముందో వెనుకనో పాంచాల (Kanouj) దేశమును బరిపాలించిన యశోవర్మయొక్క యాస్థానకవిగా నుండినట్లు కాశ్మీరదేశ చరిత్రమువల్లఁ దెలియుచున్నది. కాఁబట్టి యితఁడు క్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దమం దుండుటే సిద్ధాంతము. ఈ కవికాల మిదియే యనుటకు ఈ నాటకమే కొంతవఱకు సాక్ష్య మిచ్చుచున్నది. ఇందు రాణివాసపుస్త్రీలు మహమ్మదీయుల ధూర్తవ్యాపారములవలని భయమునుగాని నిర్బంధమునుగాని యెఱుఁగని వారై తమ యిచ్ఛవచ్చినచోటుల స్వైరముగా విహరించు వాడుకగల వారుగాఁ జెప్పఁబడినారు. ఆకాలము మహమ్మదీయుల దండయాత్రలతోను హిందువుల పరాభవములతోను నిండిపోయిన 10_11 శతాబ్దముల కంటెఁ బూర్వకాలమే కాకపోయినయెడల భవభూతి యంతఃపురకాంతల కింత స్వాతంత్ర్యము నే యిచ్చియుండఁడు. ఇందు సూచింపఁబడిన యాచార వ్యవహారాదులుకూడ విదేశీయ సంపర్కమును బొరయనివిగా నున్నవి. మఱియు బౌద్ధపరివ్రాజికలచేత నంతఃపుర స్త్రీలకు సంగీతాదికళలు నేర్పించు వాడుకయు కాపాలిక మతస్థులు శక్తికి నరబలులు సమర్పించు నాచారమును యోగాభ్యాస శివలింగపూజా ప్రాచుర్యమును ఇవియన్నియుఁ బూర్వోక్తకాలలక్షణములుగానే యెన్నఁదగియున్నవి.

కథాసంగ్రహము

పూర్వము విదర్భరాజు మంత్రి దేవరాతుఁడును పద్మావతీశ్వరుని మంత్రి భూరివసువును కామందకి యను బౌద్ధయోగినియు నొకే గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుచున్న కాలమందుఁ బూర్వోక్త మంత్రు లిరువురును చేతఁ జేయివైచుకొని "మనమవశ్యము వియ్యమందవలయును" అని కామందకియుఁ దచ్ఛిష్యురాలు సౌదామినియుఁ జూచుచుండఁగాఁ బ్రమాణము చేసికొనిరి. ఆ వెనుకఁ గొన్నాళ్ళకు దేవరాతుఁడు కుండినపురము (కొండవీటి) నుండి పద్మావతీ పురమునకు నీతిశాస్త్రమును జదివించుకొనుటకుఁ దనకుమారుని మాధవునిఁ దద్బాలమిత్రుఁడైన మకరందునితోఁగూడఁ బంపెను. ఆ కాలమందు మాలతి

ఉ. చూరులయెత్తు మేడపయి ♦ సోరణగండి వసించియుండి యా
చేరువ రాజమార్గమునఁ ♦ జీటికిమాటికిఁ బోవువాని సా
కారతఁ బొల్చు కామరతి ♦ కైవడి మాధవుఁ జూచిచూచి తాఁ
గోరిక లూరఁ దాపమునఁ ♦ గుంది కృశింపఁగఁ జేయు నంగముల్.

అన్నట్లుగా నుండి యుబుసుపోకకై యాతని యాకృతి లిఖించి చిత్తరువును దన ప్రియసఖియైన లవంగిక కిచ్చెను. అదియును మాధవానుచరుఁడైన కలహంసుని ప్రియురాలగు మందారిక చేతి కిచ్చెను. ఆ మందారికయు నా చిత్రపటమును దనప్రియుఁడు దొంగిలిపోఁగాఁ దిరుగఁ దెచ్చుకొందునని హైలుదేఱి వచ్చి కామోద్యానములో నొక్కదిక్కున మాధవునిం జూచెను. అప్పు డతఁడు నాఁటియుదయమే యందలి కామాలయమునొద్ద సఖీజన సమేతురాలయి కామోత్సవమును నిర్వర్తించుటకై వచ్చియుండిన మాలతినిం జూచి మనసుపడ్డవాఁడగుటచేతఁ, దా నొకచెట్టునీడను నడుమనడుమను బొగడదండఁ గ్రుచ్చుచున్నట్లుండి మాలతినిం జూచుటయుఁ దన్ను మాలతి సూచుటయుఁ దాఁ గూర్చిన మాలికను మాలతి కింపుగా నుండునని

లవంగిక వచ్చి తన్నడిగి పుచ్చుకొని చనుటయు మొదలుగాఁగల యచ్చటి ముచ్చటలన్నియుఁ బూసగ్రుచ్చిన వడువునఁ గలహంస మకరందులతో నచ్చిక మచ్చికగాఁ జెప్పుచుఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచుండెను. ఈ సమయమున మందారిక వారిం జూచి నమస్కరించి 'నాచిత్రపటమునిమ్మ'ని కలహంసను నడుగఁగా వాఁడును "ఇదిగో పుచ్చుకొమ్మ"ని యామెచేతి కంతకు ముందే మకరందప్రేరణమున మాధవుఁడు లిఖించిన మాలతీరూపము నిచ్చెను. మందారికయుఁ జిత్రపటముతోఁబాటు దానిభావమునుగూడ గ్రహించి వీడ్కొని యా వస్తువును లవంగికచేతి కిచ్చెను. అంతట లవంగిక యీ చిత్రపటమును ఆ వకుళమాలికను మాలతి కిచ్చి యింక మాధవానురాగము విషయమున సంశయింపఁ బనిలేదని యామెతోఁ జెప్పెను. మాలతి యా రెంటినిఁ బ్రాణపదముగా ధరించెను. కాని రాజనిర్బంధముచేఁ దండ్రి తన్ను రాజుగారి వేడుకచెలికాఁడగు నందనుకిచ్చి పెండ్లిచేయుట కియ్యకొన్నాఁడని వినియున్న దగుటచే నామెను లవంగిక చూపిన యనురాగ చిహ్నములవలనను చెప్పిన యాశ్వాసవచనములవల్లను నూఱట గలుగుటకుమారుగా నారటమే యెక్కువ కాఁజొచ్చెను. తనతండ్రికి నిజముగా నట్టి యుద్దేశము లేదనియు, నతఁడు రాజుగారి ముఖప్రీతికొఱకట్లు సమ్మతించెననియుఁ, దన్నుఁ గాదని స్వతంత్రించి తనకూఁతురు రహస్యముగా మాధవుని వివాహమాడినఁ దన కేనిందయు లేకుండును గావున నట్టి సంధానము చేయుమని తన స్నేహితురాలగు కామందకితోఁ జెప్పియుండెననియు, మాలతికిఁ దెలియనే తెలియదు. ఈస్థితిలో నుండఁగా నామెయొద్దకుఁ గామందకి వచ్చి తన వాక్చాతుర్యముచే మాలతికిఁ దండ్రియెడల నసూయయు, మాధవునియందనురాగమును, నందనునియం దరుచియుఁ, దన యెడలఁ బరమవిశ్వాసమును వృద్ధిచేసెను.

ఇట్లు మాలతినిఁ దనకు వశవర్తినిఁగా దిద్దుకొని కామందకి యొక్క నాఁడామెను లవంగికాసహితముగాఁ బూలుగోయించు నెపమునఁ

కుసుమాకరోద్యానమునకుఁ దీసికొని వచ్చెను. మాధవుఁడును అంతకు ముందే యామె ప్రేరేపణముచే నక్కడ నొక్కపూఁబొదరింట నిగూఢముగ వసించియుండెను గానఁ గొంత పరస్పరానురాగ ప్రకటనమైన తరువాత వారిరువురును నొండొరులం జూచుకోఁగల్గిరి.

'నేఁడు మకరందునిఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూతువుగాని రమ్మ'ని బుద్ధరక్షిత తన్నుఁ బురికొల్పఁగా మంచిదని యామెను వెంటఁబెట్టుకొని మదయంతిక పైఁజెప్పిన తోఁటలోనికి వచ్చుచుండఁగాఁ ద్రోవలోఁ బెద్దపులి యొకటి యామెను బట్టుకొనెను. అప్పుడక్కడకే పయనమై వచ్చుచున్న మకరందుఁ డా వ్యాఘ్రమును సంహరించి మదయంతికను గాపాడెనుగాని పులిగొట్టిన ముమ్మరపు దెబ్బలకు సొమ్మసిల్లెను. చేరువనున్న మాధవుఁ డీ వృత్తాంతమును విని మిత్రుని యవస్థను గని తానుగూడ మూర్ఛఁ జెందెను. అంతట వారిరువురును క్రమముగా మదయంతికామాలతులు గావించిన యుపచారములచేఁ దెలివి నొందఁగా మాధవుడు కామందకి యుపదేశము ననుసరించి తన హృదయమును జీవితమును మాలతికిఁ గృతజ్ఞతాపూర్వకమైన పారితోషికముగా నొసంగెను. ఆ క్షణమునందు నగరమునుండి యొక పురుషుఁడు వచ్చి రాజుగారు స్వయముగానే మాలతిని నందనున కనుగ్రహించినారన్న సంతోషవార్తను మదయంతికతోఁ జెప్పి యామెను బుద్ధరక్షితాసమేతముగా వెంటఁబెట్టుకొని వెళ్ళెను. పిడుగువంటి యీవార్త చెవినిఁ బడఁగానే మాలతీమాధవు లిరువురును నిశ్చేష్టులయి సకరుణానురాగముగా నొండొరులం జూచుకొని తమ కెంతధైర్యము చెప్పినను కామందకి మాట యెడ నమ్మకములేక నిరాశులయి తమ సహచరులతో నిజనివాసములకు వెడలిపోయిరి.

మంత్రము సిద్ధినొందినవెనుకఁ గులరూపగుణసమన్వితయగు నొక కన్యకను దేవికి బలియిత్తునని: మ్రొక్కుకొని యా నగరి శ్మశానవాటముచేరువను

గరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుఁడను కాపాలికుఁ డొకఁడు మంత్రపురశ్చరణము చేయుచుండెను. ఆ యుద్దేశము ననుసరించి యిప్పు డాతనిశిష్యురా లగుకపాలకుండల, దుఃఖవివశయై మేడమీఁద నిద్రించుచుండిన మాలతి నాకాశమార్గమునఁ దీసికొనివచ్చి తన గురువునకు సమర్పింప నతఁ డామెను బలిపెట్ట సమకట్టెను. కాని యవ్వ డభీష్టసిద్ధికొఱకు శ్మశానవాటములోఁ బిశాచకోటికి మహామాంస మమ్ముచు సన్నిహితుఁడైన మాధవుఁడు 'హా మాధవ!' యను నాఁడుకూయి విని యాలయములోనికిం జని యఘోరఘంటుని సంహరించి వధ్యశిలపై బలివేషధారిణియై యున్న తన ప్రియురాలిం గాపాడి యామెను దిరుగ బంధుజనులయొద్దకుం బంపెను.

ఇదివఱకయిన యేర్పాటు చొప్పున నందనున కిప్పుడు మాలతినిచ్చి పెండ్లిచేయవలయును గావున సుముహూర్తమునకుముం దామెను గౌరీపూజార్థ మమ్మవారి యాలయమునకుఁ గామందకీ లవంగికాసహితముగా బంపిరి. వీరు ముచ్వురును మంగళవాద్యములతో నూరేగివచ్చి యాలయమును బ్రవేశింపకముందే మాధవుఁ డందు మకరంద సమేతముగాఁ జొచ్చి యొక్కస్తంభముచాటున నిల్చి వారు వచ్చిన వెనుక లవంగికామాలతుల విస్రంభాలాపములను విని యానందించుచుండెను. ఇట్లుండఁగా నప్పుడు మాలతి పువ్వులనక పూజయనక గోలుగోలున నేడ్చుచు లవంగిక కాళ్ళ మీఁదఁ బడి "చెలీ! నేను బ్రదుకఁజాలను. నాకుఁ జావ ననుజ్ఞయిమ్మ"ని యామెను బదింబదిగఁ బ్రార్థించెను. లవంగికయు స్తంభముచాటున నున్న మాధవునికి సైగచేయఁగా నాతఁడు వచ్చి దానిస్థానమునఁ గూర్చుండి దాని మాటలుగానే "చెలీ! నేనెంతజెప్పినను వినకున్నదానవు. ముందు నన్నొక్కసారి కౌఁగిలించుకొని పిమ్మట నీ యిష్టమువచ్చినట్లు చేయుము" అనెను. అనఁగానే యపరిమితానందము నొంది కన్నుల నీరుగ్రమ్ముటచే నతనిని లవంగికఁగా భావించి కౌఁగిలించి యాతనితోఁ దన గొడవయంతయు వెడలఁ బోసికొని కడపట "ఇదిగో నిది మాధవస్వామి స్వహస్తములతో నిర్మించి

యిచ్చిన వకుళపుష్పమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినివలెనే హృదయమందు ధరింపఁదగ్గది" అని తనకంఠమునుండి తీసి యాతని హృదయమందు వకుళమాలిక నుంచుచుఁ జప్పునఁ దొలఁగి భయోత్కంపితయై లవంగిక చేసిన మోసముకదా యని సిగ్గుపడి యూరకుండెను. అంతలో నాలయములోపల నుండి కామందకి వచ్చి యామెను బుజ్జగించి బుద్ధిచెప్పి మాధవునిచే నామెకుఁ బాణిగ్రహణము చేయించెను. మఱియు నంతకుముందు దేవతా సన్నిధానమందు మాలతి నలంకరించుటకై రాజుగారిచే బంపఁబడిన వస్త్రాలంకారములతో మకరందునికి మాలతీవేషము వేయించి యాతనిని లవంగికా సహితముగా వెంటఁబెట్టుకొని వెడలి మంత్రిగారి లోఁగిటిలో నందనునకుఁ బెండ్లిచేయించెను. మాలతీమాధవులును కామందకి సెలవుచొప్పున మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రతీక్షించుచు నా చేరువ నొక్క యుద్యానవనములో నవలోకిత సహాయులై యుండిరి.

ఈ యబద్ధపు బెండ్లికై దుదినములు కావలసివచ్చెనో లేక నందన మంత్రి కొకనాఁటిపెండ్లికే మొకమంతయు గాటుక యయ్యెనో మనము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁజాలము కాని వివాహదీక్ష ముగియఁగానే పెండ్లికూఁతు నత్తవారింటికి గృహప్రవేశము నిమిత్తము దీసికొని వెడలినారని మాత్రము చెప్పఁగలము. ఇది రజస్వలావివాహము గనుకఁ గంకణమోక్షణమయిన వెనుక వధూవరుల నచ్చటనే యేకశయ్యాగతులం జేసిరి. అప్పుడు కామోద్రేకముచే నందనుఁడు మాలతీ వేషధారియైన మకరందుని కాళ్ళమీఁదఁబడి యందువలనఁ గార్యముగాక బలాత్కారమునకుఁ బూని తిరస్కృతుఁడై తిట్టుచుఁ దిమ్మ్రుచుఁ బడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయెను. అంతటఁ దన మాయవదినెగారిని మందలింతు నని మదయంతిక బుద్ధరక్షితా సహితముగా వాసభవనముం జొచ్చి యచ్చట మంచముమీఁద ముసుఁగిడి నిద్రించుచున్న కృత్రిమ మాలతినిం బ్రబోధింపఁబోయి దాపునఁ గూర్చున్న లవంగికచే నివారితురాలై యామె కోరినవెనుకఁ దానుగూడఁ బానుపుమీఁదఁ

గూర్చుండెను. కూర్చుండి కొంతసేపు మాలతి మంకుతనమును గూర్చియుఁ, గొంతసేపన్నగారి యవివేకమునుగూర్చియు మఱి కొంచెముసేపు మకరందుని యెడఁ దనకుఁ గల యనురాగమునుగూర్చియు ముచ్చటించి యంతట రాత్రి రెండుయామములు కాఁగా "నందనునిఁ గాలుసేతులం బట్టి బ్రతిమాలి తోడుకొనివచ్చెద"నని లేవఁబోయెను. అప్పుడు మకరందుఁడు ముసుఁగులో నుండి కదలి లేచి, తన్నుఁ జూచి భయోత్కంపితురాలయిన మదయంతికను జేతితోఁబట్టుకొని యామెను బుద్ధరక్షితవచనము ననుసరించి భార్యగా స్వీకరించి యప్పుడే మాలతీమాధవులున్న యుద్యానమునుగూర్చి ప్రియురాలితోఁగూడ బైలువెడలెను. కాని త్రోవలో నగరరక్షకులు తన్ను నిరోధింపఁగా వెంటనున్న స్త్రీజనమును, అంతకుముందే ఏమ సమాచారమును తెలిసికొనుటకై మాధవుఁడు పంపఁగా బయలువెడలి సమయమునకు సన్నిహితుఁడైన కలహంసునితోఁ బంపివేసి తానుమాత్ర మసహాయుఁడై నగర రక్షకులతో యుద్ధము చేయుచుండెను.

అక్కడ నుద్యానవనములో మాలతీమాధవు లిరువురును అవలోకితా సహాయులై మదయంతికామకరందుల రాకను బ్రతీక్షించుచున్నారని యీ వఱకే తెలిపియుంటిమిగదా! ఇప్పుడు తత్తఱపాటుతో గలహంసుఁ డాఁడు వాండ్రను వెంటబెట్టుకొని వచ్చుచుండుటను దూరమునుండి చూచి మాలతి యపరిమిత సంతోషముతో "నాథా! మదయంతిక లభించినదిసుఁడీ!" యన్న సంతోషవార్తను మాధవునకు మునుముందు నివేదించెను. అప్పుడు మాధవుఁ డామెను గౌఁగిలించి పారితోషికముగాఁ దన మెడనున్న పొగడ దండను దిరిగి యామె కంఠమున వైచెను. అంతలోఁ గలహంసుఁడు సస్త్రీకముగాఁ బ్రవేశించి యచ్చటి వృత్తాంతమంతయు జెప్పఁగా విని మాధవుఁడు మిత్రునకుఁ దోడ్పడుదునని యాక్షణమే పరుగుపరుగున శత్రుసేనలో వెళ్ళిపడి తమ్ముఁ బోరవచ్చిన పారక్యబలములనెల్ల మకరంద సమేతుఁడై నఱికి నఱుమాడెను. అప్పుడు రాజుగారు వారి యసహాయశూరత్వమునకు

మిగుల సంతసించి వారిమీఁద గోప ముడిగి నడచిన వృత్తాంతమంతయు నడిగి తెలిసికొని భూరివసునందనుల రావించి "వీరుగో మీ యల్లుఁడును బావమఱఁదియు" నని చెప్పి యొప్పించి కలహము సమాప్తి నొందించెను. అటుపిమ్మట మాధవమకరందులు తమ ప్రియురాండ్రం గలసికొందమన్న యెక్కుడు తమకముతో నుద్యానమునకు వచ్చి యచ్చట మాలతినిఁగాని యందుఁ దనుఁ బ్రియసఖిని వెదకుచుండిన లవంగికామదయంతికలవలన నామె వార్తనుగాని కానక విలపించుచు నామెనుబాసి నలువురలోఁ దల యెత్తుకొని తిరుగ నోడి యడవిం బడి పిచ్చివాండ్రవలెఁ దిరుగుచుండి తుదకు బ్రదుకుమీఁది యాసను గోసివేసి చావ నుద్యుక్తులై యుండిరి. ఆ సమయమందు సౌదామిని శ్రీశైలమునుండి మాలతి యిచ్చిన పొగడపూల దండ నానవాలుగొని యచ్చటకు వచ్చి యంగమచ్చకును జూపి యామె క్షేమవార్తను దెలిపి వారిం గాపాడెను.

సౌదామిని వచ్చుటెట్లు? పొగడదండ నిచ్చుటెట్లు? మకరందునకు బాసటయగుదునని మాధవుఁ డా ప్రకార ముద్యానమును వెడలిపోఁగానే మాలతి తనచుట్టు నున్న పరివారము నయ్యైపనులమీఁద నక్కడక్కడకుఁ బంపివేసి కలహపర్యవసాన మెట్లుండునో యన్న యారాటముచే నేమియుఁ దోఁచక పరధ్యానముతో దగ్గఱనున్న మదయంతికనుఁగూడ నెడమయి యొంటరిగ నుండెను. అప్పు డఘోరఘంటుని జంపినంతటనుండియు మాధవుని కపకారము చేయవలెనని సమయముకొఱకెదురుచూచుచుండిన కపాలకుండల, యాకాశమార్గమున రింగున డేగవలె వచ్చి పయిఁబడి మాలతి నువ్వెత్తుగఁ గొని శ్రీశైలమున కెగసెను. కాని దాని దుర్వ్యవసాయము కొనసాఁగక మునుపే యం దదృష్టవశమునఁ గాపాలికవ్రతము ధరించుచుండిన సౌదామిని యను కామందకి శిష్యురాలు దాని నదలించి మాలతిని వదలించి యామె యిచ్చిన వకుళమాలికను దెచ్చి పైఁ జెప్పినతీరుగా మాధవమకరందులను శోచనీయమైన బలవన్మరణమునుండి తప్పించి, యా పయిని మాధ

వునిచే మాలతినిఁ జెప్పించి, యా పిమ్మట నందనునిచే లిఖితపూర్వకముగా మదయంతికా మకరందుల వివాహమున కొప్పించి యిట్లెల్లవారికి నపరిమితమైన యానందమును గలిగించెను.

ఈ మాలతీమాధవముయొక్క కథాబీజము బృహత్కథనుండి గైకొనఁబడెననియు, అదియే యీ తీరుగా విస్తరింపఁబడినదనియుఁ గొన్నాళ్ళకుముం దీనాటకమునే తెనిఁగించిన మ-రా-శ్రీ-దాసు శ్రీరాములుగారు తమ పీఠికలో వ్రాయించియున్నారు. ఉత్తరరామ చరిత్ర రచియించుటచేఁ గాళిదాసుకంటెను ఎక్కువవాఁడని ఖ్యాతికెక్కిన భవభూతివంటి మహాకవియొక్క కవితాపటిమనుగాని రచనా వైదగ్ధ్యమునుగాని నాబోటి యల్పజ్ఞుఁడు విమర్శింపఁ బూనుకొనుట కేవల సాహసకృత్యము. నిశ్చయముగా నంగీకరింపఁ బూనుకొనుటకంటెను ఎక్కువ సాహసకృత్యము. అయినను ఈ నాటకమును సవిమర్శముగాఁ జదువువారి కిందలి కథాసంవిధానముయొక్క జిగిబిగి మొదటి యెనిమిదంకములవఱకును బహు చమత్కారముగాను, అద్భుతావహముగాను వృద్ధినొందినట్లు కనఁబడి తరువాతి యంకములలోనికిఁ బోవునప్పటికిఁ గొంత సడలినట్లుగాఁ దోఁచక మానదు. అట్లు తోఁచుటకుఁ గల కారణము; కవి యీ రెండంకములలో మాలతీవిరహపీడితులయిన మాధవప్రభృతుల యున్మాదావస్థలను గరుణరసప్రధానముగాను, స్వభావమనోహరముగాను వర్ణింపఁ దలంపుగొన్నవాఁడై వెనుకఁ గరాళశక్తిగుడిలో నఘోరఘంటుని దొంగతనమును బట్టబైలు సేయఁజాలిన కామందకియొక్క దివ్యదృష్టి నిప్పుడు ప్రయత్నపూర్వకముగా బోనుఁగుపఱచి "యెందుఁబోతివే! కూఁతురా? యేమి సేయుదునే? తల్లీ!" యని మాలతినిమిత్తమామె విలపించునట్లు చేసినాఁడు. అట్లుగాక యిప్పుడు కామందకి మునుపటిచొప్పుననే తన జ్ఞాన నేత్రమును విప్పి కపాలకుండల చేసిన మోసమును జెప్పియుండినయెడల కథాక్రమము మాలతియొక్క బంధుగులందఱుఁ దత్ప్రతీకారమునకై యుపాయాన్వేషణము సేయుచుఁ

దిరుగులాడుచుండినట్లుగనో యెట్లుగనో మఱియొకవిధముగా ఘటిలవలసి యుండును. అప్పుడు కథ కొంతపెరుఁగును. ఈ చిక్కునుండి తప్పించు కొనుటకై కవి కామందకికి దివ్యదృష్టినిఁ దొలఁగించినాఁడు. కాని విరోధ పరిహారకముగా హేతువును జెప్పి తొలఁగించినచో నది చక్కఁగా నతికి యుండును.

ఇందు ద్వితీయాంకములో నూర్వశీశకుంతలాదుల స్వయంవర వృత్తాంతములు ప్రసంగవశముగాఁ జెప్పఁబడియుండుటచేతను, నవమాంక ములో నున్మాదావస్థలోనున్న మాధవుఁడు మాలతికి మేఘునిచే సందేశముఁ బంపినట్లు కల్పింపఁబడియుండుటచేతను ఈకవి తనకుఁ బూర్వికుఁడైన కాళి దాసుయొక్క గావ్యనాటకములయం దెక్కువ గౌరవప్రీతులు కలవాఁడని తోఁచుచున్నది. అందుచేతనే కాబోలు నిం దొకటి రెండుచోట్ల నించుక భేదముతోఁ గాళిదాసు కల్పనలే కానవచ్చుచున్నవి. *

---

* ౧౦ అంకములోని ౨ పద్యము కుమారసంభవము చతుర్థసర్గములోని

శ్లో॥ గతఏవన తేవివర్తతే ససఖాదీపఇవానిలాహతః ।
అహమస్యద శేవపశ్యమామవిషహ్యావ్యసనప్రధూమితాం ॥

౯ అంకములోని ౩౨ పద్యము విక్రమోర్వశీయము నాల్గవయంకములోని

గీ. "కల్లువాసనగల పాలుగాఁ బుచుండఁ,
జేతఁ దెమలించియందుగుచిగుళ్ళఁ గొమ్మ
సరసముగఁ బోటియందీయఁగ రివిభుండు,
మించువేడుకతో నారగించుచుండె."

౧౦ అంకము ౧౨ పద్యము విక్రమోర్వశీయము ప్రథమాంకములోని

గీ. "భీరురాలయసుర - భీతియప్పుడపోయెఁ
ద్రిభువనావనుఁడుగ దేబలారి
తెల్లవాఱదమ్మి తీఁగపద్మములట్లు
విప్పుమింకనీను - వెడఁదకనులు."

ఇత్యాదులు సాదృశ్యములు.

అయినను ఇతని కవిత్వమం దితని యుపమలవంటి యుపమలం కాని యితని నాటకములయం దితని విదూషకులవంటి పాత్రములం గాని కానరావు. మఱియు షేక్స్పియరు మహాకవి నాటకములయందువలె నిందు వచ్చు భూమికలలో గుణస్వభావాదులయందుఁ బరస్పరభేదము లంతవిశేషించి కనఁబడవు. కాని హృద్గతములైన భావభేదముల నచ్చునఁ బోసినట్లు, వర్ణింపవలసివచ్చినప్పు డితనిం జెప్పి మఱియొక కవినిం జెప్పవలెను. శైలివిచారింతుమేని భవభూతి కవిత్వము మొత్తముమీఁద సమాసప్రాయముగా నుండును. కొన్నిచోట్లఁ బదగుంభన మెక్కువయై యర్థపుష్టి తక్కువయగు నుండును. మఱికొన్నిచోట్లఁ గేవల పాండిత్యప్రకర్షమును బ్రకటింపఁ జాలియుండును. "ప్రియురాలు మను పెట్టో యిప్పటి దృష్టి కనఁబడుచున్నది. కాని యిప్పటిదర్శనము పారమార్థికము గాకపోవు టొక్కటే విశేషము. దృఢతరమైన పూర్వానుభవమువల్ల నా కాపెరూపు గానిపించుచున్నది. ఆ సంస్కారమున కనవరతముగాఁ గలుగు నుద్బోధమువల్ల ధారావాహికన్యాయముగా విస్తరిల్లినదియు, మాలతీస్మృతివిజాతీయములైన జ్ఞానాంతరములచేఁ దిరస్కరింపఁబడనిదియు నగుస్మృతిజ్ఞానపరంపర, వృత్తిసారూప్యముచే నా చైతన్యమును దన్మయత్వ మొందునట్లు చేయుచున్నది." (౧ అం ౪౯ పుట) ఈ వాక్యపరంపర వినువారికి విప్రలంభశృంగారముగా నుండునా లేక ప్రబోధచంద్రోదయాదితత్త్వప్రదర్శక ప్రబంధముల కర్హమయినయుత్తరమీమాంసా శాస్త్రవాదముగా నుండునా యని సంశయము పొడముచున్నది.

మ. రసబాహుళ్యముచేఁ బ్రయోగములు ప ♦ గ్రాహ్యంబులై మీఱు, గా
ఢసుహృద్భావమనోహరంబులయి చే ♦ ష్టల్ క్రాలెడుఁ; గామసూ
త్రసమాయోజితమై యెసంగును రసౌ ♦ ద్ధత్యంబు, చిత్రంబులై
పొసఁగుం గాథలు, వాక్కులం దమితనై ♦ పుణ్యంబునం గూడెమున్.

అని ప్రస్తావనయందుఁ గవిచే నిర్దిష్టమైనరీతిగా నిందు వచ్చు నాయకుఁడు ధీరశాంతుఁడు; శృంగారము ప్రధానరసము; అంగాంగిభావముగా

బీభత్సాద్భుతరౌద్రాదులయిన రసాంతరములుకూడ నౌచిత్యమునకు భంగము లేకుండ నివేదింపఁబడినవి; కథాసంవిధానము మిగులఁ జిత్రముగా నుండును; లోకములో నవ్యాజస్నేహ మెట్లుండవలయునో చక్కఁగాఁ బ్రదర్శింపబడినది; మఱియు వివాహమునకుఁ బ్రధానాంగమనురాగమేయని విశదీకరింపఁబడినది. నాయికానాయకు లగ్రవర్ణమువా రగుటచేతఁ బూర్వము రజస్వలావివాహములు సేయుసదాచారము బ్రాహ్మణులలోఁగూడఁ బ్రబలియుండెనని తెలియుచున్నది.

నే నీ నాటకమును సాధ్యమయినంతవఱకు మూలానుసారముగానే తెనిఁగించినాఁడను. ప్రస్తావనమాత్రము మూలమునకుఁ గొంచెము భిన్నముగా నుండును నేను పండితుఁడను గాకపోవుటచేతను, నాకుఁ బండిత సాహాయ్యము లభింపకుండుటచేతను నిందు నా ప్రమాదములును దోషములును విశేషించి యుండవచ్చును. వానినెల్ల దయతోఁ క్షమింపఁ బండితులను బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నే నీ మాలతీమాధవమును మొట్టమొదటఁ బండ్రెండు సంవత్సరముల క్రిందటఁ దెలిఁగింప నారంభించి మొదటి యంకములోఁ గొంచెము రచించి కొన్నికారణములచే నప్పుడంతటితో నిలిపివేసితిని. తరువాత నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందటఁ దిరిగి యారంభించి నడుమనడుమఁ గలుగుచువచ్చిన యంతరాయములు తొలఁగి యించుక యవకాశము చిక్కినప్పుడెల్లఁ గొంచెము రచించుచుఁ దుదకు దీనిని గతసంవత్సరము 'జూను' నెలలో ముగించితిని. సరసాగ్రగణ్యులగు కొందఱు నా మిత్రులు నా నాటకమును విని యానందించి నాకనేకవిధములఁ బ్రోత్సాహముఁ గలిగించుటచే నిప్పుడు మహాజనుల యాదరణమునుగూడఁ గోరువాఁడనై దీనిని బ్రచురించుచున్నాఁడను.

నిడదవోలు,
గోదావరీమండలము
1—12—1902.

ఇట్లు,
సుజనవిధేయుఁడు.
జనమంచి వేంకటరామయ్య.

మాలతీమాధవము

ప్రథమాంకము

నాంది

సురనదినీరు నెట్టెముగఁ ♦ జుట్టినపుష్కలదండనిండఁగం
బ్రబరుచులుమించుతీనఁగల ♦ ఫాలవిలోచనకీలికేలతోఁ
బెరయ,నవేందురేఖమఱి ♦ సింపఁగఁగోమలకేతకీశిఖన్
సరులుగసర్పవల్లులఁబె ♦ నంగుమహేశుజడల్ శుభంబిడున్. ౧.

ఉయాగ్రాహి

ధిమ్మనుచుహరాలినటు ♦ నమ్మనకువంశిగడు,
సమ్మగమునందిముర ♦ జమ్మమొరయింపన్
నెమ్మివినివచ్చుగుహు ♦ నెమ్మిఁగనితుండవిప,
రమ్మనపుడుంచుకఫ ♦ ణమ్మఫణిదూరన్
జుమ్మనికటమ్మలను ♦ దుమ్మెదలుసేయుపెను,
దిమ్మదెసలంతటను ♦ గ్రమ్మకొనఫీట్కా
రమ్ములనిగుడ్చుచును ♦ దుమ్మెడినినాయకుమొ,
గమ్మువిదలింపులుచి ♦ రమ్మమిముఁబ్రోచుఁగా. ౨

(* నాంద్యంతమున సూత్రధారుడు ప్రవేశించుచున్నాడు)

---

* మఱి రెండుశ్లోకములు ప్రక్షిప్తములని తెనిఁగింపఁబడలేదు.

సూత్ర:-చాలు నతివిస్తర మెందుకు? (తూర్పుదిక్కు వంకఁజూచి) నుదయించుచునే పొదలి లోకములనెల్లఁ బ్రకాశింపఁజేయుచున్న బాలభాస్కరు నారాధించెదను. (ప్రణమిల్లి.)

ఉ. ఓజసమస్తతేజముల • కోజగదాత్మక! భాజనంబవ
వ్యాజకృపారతిఁ జిరుల • పారముగాదయసేయు మ్రొక్కెదన్
హేజగదీశ! నా యఘము • లెల్లను వేగ హరించి మంగళా
యోజితమంగళంబుగనొ • కుమ్మడి నిమ్ము భృశమ్ము భద్రముల్

(తెరవంకఁజూచి) మారిషా! రంగమంగళములన్నియు లెస్సగ కూడినవి. కాళప్రియనాథుని యాత్రాప్రసక్తి * మీఁద నానాదిగంతలగు జనులును వేంచేసియున్నారు. ఏమని యిప్పుడు చప్పుడు సడిం నటులూరకున్నారు? "మీరిప్పుడొక యపూర్వ నాటకప్రయోగముచే వ నందింపఁ జేయవలయును." అని యీ విద్వత్సభవారు నా కాజ్ఞ సేయున్నారు. కాఁబట్టి నిరుపమగుణభూయిష్ఠమగు ప్రబంధ మొకటి ప్ర గించి వీరిం బూజింతము.

నటుడు:-(ప్రవేసించి) బావా! ఆర్యులును, పూజ్యులును, సం లును నగు భూమిదేవులుదాహరించెడి యాగుణములవి యెవ్వి?

సూత్ర:—

మ. రసబాహుళ్యముచేఁ బ్రయోగములుదు • గ్రాహంబులైమీఱె
రసికానందకరంబులై తనరెడుఁ • వ్యాపారముల్, కామసూ
త్రసమాయోజితమై యొసంగునుర సౌ • ద్ధత్యంబు, చిత్రంబులై
పొసఁగుం గాఢలు, వాక్కులందమితమై • పుణ్యంబునుం గూడెడున్

నటుడు:- బావా యే ప్రకరణమందు?

* నాటక మాడునప్పుడు సమయానుసారముగా మార్చుకోవచ్చు

సూత్ర:-(ఆలోచించి జ్ఞప్తికి వచ్చినట్లు) పూర్వము దక్షిణదేశమునఁ పద్మపురమను నగరమందు యాజ్ఞవల్క్యులును, పఙ్క్తిపావనులును, కాశ్యపసగోత్రులును, అహితాగ్నులును, క్రతుకర్తలును, ధృతవ్రతులును, ఉదుంబరనాములును, బ్రహ్మవేత్తలును నగు కొందఱు బ్రాహ్మణులు వసించుచుండిరి.

మ. ఘనశాస్త్రాధ్యయనంబు సేయుదురెపుడు ♦ గంగోదితార్థ, మా
ర్జనముంజేయుదు రర్థముల్ గడఁకని ♦ సౌపూర్తము ల్సల్పఁగా, తటప్రతిష్ఠ
నఘుల్ దారపరిగ్రహంబును నప ♦ త్యావాప్తికై సేయుదుర్
పానరింపందప మిచ్చ సేయుదురు సం ♦ పూర్ణాయువప్త్యాదికల్. ౫

అట్టి సద్వంశమందుఁబుట్టిన భటగోపాలుని పౌత్రుఁడును, పవిత్రకీర్తియగు నీలకంఠుని పుత్రుఁడును, శ్రీకంఠ పదలాంఛనుఁడును, పదవాక్యప్రమాణజ్ఞుఁడును అగు భవభూతియను మహాకవిచే విరచింపఁబడిన మాలతీమాధవ మను మహాప్రబంధము ప్రతియొకటి యీనడుమ మాతంగిగారి పుస్తక భండారమును దిరుగవైచుచుండఁగా నాకాకస్మికముగా లభించినది. మొదటినుండియు నాకు నాటకములయం దెక్కువ యభిరుచి యగుటచే దానిం దీసి చదివితిని, చదువఁగానే యందలి,

చ. మఱియెవరైనఁ గొంద ఱవ ♦ మానము నీకృతికిం బొనర్చువా
రెఱిఁగినవారె యేమయిన ♦ నియ్యది గాదల వారిఁగూర్చి, యీ
సరికి జనించెనేమొ, యిఁక ♦ జన్మమునొందెదు నేమొయుందభి
న్నరుచినొకండు మత్సముఁడ ♦ నంతము లేఁగద దేశకాలముల్.

అను నీ పద్యాభిప్రాయము నిశ్చయముగా నా ప్రబంధమునకుఁ దగినదిగా నున్నదనియే యెంచఁదొడఁగితిని.

నటుఁడు :—ఏమిప్రాగల్భ్యము ! ఈ వైదికబ్రాహ్మణుఁ డిన్ని చదువు లెక్కడ నేర్చియుండెనో !

సూత్ర :—నీకుఁ గలిగిన సంశయ మతనిచేతనే నివారింపఁబడు చున్నది. గురుస్మరణావసరమున నాతఁడు,

తే.గీ. జ్ఞాననిధియని స్వార్థక ♦ నామధేయుఁ
డైన కేవల భగవంతుఁ ♦ డరయ,నెవని
గురుఁడో యట్టినదగుకొద్ది ♦ గుణముగూడ
గొప్పగాకున్నె పెద్దల ♦ గుణమహిమను? ౭

నటుఁడు :—బావా! భవభూతి శుద్ధశ్రోత్రియుఁడని చెప్పియున్నాడు. అందుచేత నతఁడు రచించిన నాటకమంతయు వేదముతోను వేదాంతముతోను నిండియుండునేమో?

సూత్ర :—ఓయి వెఱ్ఱివాఁడా! వినుము.

ఆ. వె. వేదపఠనమేల ♦ వేదాంతసాంఖ్యయో
గములునేల నాట ♦ కముల? నర
గౌరవంబువాగు ♦ దారతయును బ్రౌఢి
తగును బాండితీవి ♦ దగ్గతెలకు. ౮

నటుడు:-అట్లయిన మన మీ యపూర్వనాటకమును యథోక్తముగా నభినయింతము.

సూత్ర:- 'యథోక్తముగా' నను చున్నావు. ఆ నాటకము సంస్కృతభాషయందున్నదే?

నటుఁడు:-ఉన్న నేమి? మన కది క్రొత్తభాషగాదు గదా!

సూత్ర:-మనకది క్రొత్తభాషగాదు గాని యీ సభవారికి మాత్రమది క్రొత్తభాషయే....

నటుఁడు:-మీ యభిప్రాయ మేమి?

సూత్ర:- ఈ సభవారు నవనాగరికులలోఁ జేరినవారగుటచే వారికిప్పటి నూతనాభిప్రాయములనుబట్టి స్వదేశభాషాభివృద్ధియందే యెక్కువ యాదరము. కాఁబట్టి యట్టి "దేశభాషలలో నెల్లఁ దెలుఁగులెస్స" యని యుండుటచేఁ దెలుఁగుననే యభినయింతము.

నటుఁడు:- అలాగే కానిండు.

సూత్ర:- మనకు రాజమహేంద్రపుర వాస్తవ్యుఁడగు శ్రీజనమంచి వేంకటరామకవి నాతి కఠినమైన మృదుమధుర శైలి నా మాలతీమాధవము నే తెలుఁగున వ్రాసి యిచ్చియున్నాఁడుగదా. దానిని నాటకులందఱుఁ గంఠపాఠము చేయనే చేసినారు.

నటుఁడు:- అవును మనమిప్పుడా నాటకమునే ప్రదర్శింతము. అయితే ముందు పాత్రములను రప్పించువిషయమున నేమి యాలోచించినారు?

సూత్ర:- ఆలోచనకేమున్నది? కామందకియను వృద్ధబౌద్ధ యోగిని పాత్రము నేను పఠించినదే. తచ్ఛిష్యురాలగు అవలోకితపాత్రమును నీవు నిర్ణయించితివిగదా. ఇంకఁ బ్రకరణనాయకుఁడును మాలతీవల్లభుఁడును నగు మాధవుని వేషము కలహంసమకరందులు ప్రవేశించునప్పుడు సిద్ధముగా నే యుండును.

నటుఁడు:- (తనలో) ఓహో! చిక్కు వచ్చినదే కానిమ్ము. (ప్రకాశముగా) బావగారితోఁ జెప్పమఱచినాను. మీరట్లు పాత్రనిర్ణయము చేసి వెళ్లినతోడనే మా యింటి యాబిడ నొప్పులు పడుచుండెనని నా కాకస్మికముగా మాయూరినుండి వర్తమానమురాఁగా నేమియుఁదోఁచక చేతనున్న గ్రంథభాగము చెంతనున్న మాతమ్మునిమీఁదఁ బడవైచి చక్క వెళ్ళితిని. ఇందుకు నన్ను మన్నింపవేఁడుచు, కుశాగ్ర బుద్ధియగువాఁడును ఇంతకు ముందే తనపాత్రమును జదివి సిద్ధము చేసికొని యుండునని మనవిచేసికొనుచున్నాను.

సూత్ర:-బాగు బాగు! నేను నీకొప్పగించినది నీవు నీతమ్మునికొప్పగించితివా? మొత్తముమీఁద సామాజికుల కెవరియింటనో పెండ్లియున్నట్లున్నది. ఓయి స్వకృత్యమును మఱచినవాఁడా! చూడు! మంత్రిబిడ్డలగు మాలతీమాధవుల పెండ్లినిమిత్తము బౌద్ధయోగిని యెంత యారాట పడుచున్నదో! చూచి యిఁకనైనను తెలివిదెచ్చుకొనుము.

నటుఁడు:-(ఇటునటుచూచి) ఏదీ బౌద్ధయోగిని? ఏదీ బౌద్ధయోగిని?

సూత్ర:-ఇదిగో శిష్యురాలితోఁగూడ నామెను నీ విప్పుడే చూడఁగలవు. రమ్ము పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రస్తావన.

ప్రథమాంకము_ప్రథమరంగము

→ మైత్రీ విశ్లేషణము.

ప్రథమరంగము- కామందకి గృహము.

[తరువాత కాషాయవస్త్రములను ధరించి కామందకియు అవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

కామందకి:-వత్సా! అవలోకితా!

అవ:-అమ్మా! యేమి సెలవు?

కామందకి:-కళ్యాణవంతులును, భూరివసు దేవరాతుల సంతానమును నగు మాలతీమాధవుల సర్వాభీష్టమైన పాణిగ్రహణ మహోత్సవము జరుగవలసి యున్నది. (ఎడమ కన్నదరుటను సూచించి సహర్షముగా,)

క. నాయంతరంగ మెఱిఁగిన
దోయనఁగ స్ఫురించి మంగ ♦ ళోదర్కంబై విరోధాభాసాలంకారము.
నాయెడమ నేత్రమీయెడఁ
బాయని దాక్షిణ్యమూను ♦ వామంబయ్యున్. (తుదిచెయి?) ౯.
మైనమోటమి.

అవ:-భగవతి కీచిత్తక్షోభ మెంత యెక్కువగా నున్నది! ఆశ్చర్యము! చినిఁగి జీరాడుకచ్చలిబొంత గప్పుకొని లెక్కకొక్క కబళమును భుజించుచుఁ బ్రాణధారణము సేయు భగవతిని సైతమిప్పు డమాత్యభూరివసు విట్టి యాయాస కార్యములందు నియోగించుచున్నాడు. అందు సంసార బంధవిముక్తమగు నాత్మ భగవతి చేతను బ్రవేశపెట్టఁబడుచుండుట మఱియు వింతగా నున్నది.

కామందకి:-బిడ్డా! అట్లుగాదే!

ఉ. నాయెడఁ గల్గుస్నేహమును ♦ నమ్మికయుం బురికొల్పఁ గాఁ జుమీ
యాయనఘుండు వేఁడెనొక ♦ యర్థము నావలనన్ గడింపఁగన్ భూరి
బాయుదు నాదుప్రాణముల ♦ నాతపసంతయు ధారఁ బోయుదుం
జేయుదు మిత్రకార్యమెడ ♦ సేయక ధన్యతఁ గాంచనోయుదున్ ౧౦ వెడుమ
బెడఁగొట్టక. కృతార్థమగునట్లు
without delay

నీవెఱుంగవు గాఁబోలును. మాకెప్పుడు విద్యాభ్యాసము కొఱకుఁబరదేశములకుఁ బోయి సహాధ్యయనము సేయు నాఁడ స్నేహమయ్యెనో యప్పుడే యీ భూరివసు దేవరాతులు సౌదామిని చూచుచుండఁగా జేతఁ జేయి వైచుకొని "మనమవశ్యముగా వియ్యమందవలయును" అని ప్రమాణము చేసికొనిరి. కాఁబట్టి న్యాయశాస్త్రమును జదివించుటకై కొడుకును కుండినపురమునుండి యీ పద్మావతీపురమునకుఁబంపి విదర్భరాజు మంత్రి శ్రీదేవరాతుఁ డిప్పుడు తెలివైన పనియే చేసినాఁడు.

ఆ. వె. వెనుకఁజేసియున్న ♦ వియ్యంపుశపథంబు
స్మృతికివచ్చుఁబూర్వ ♦ మిత్రునకును;
మఱియువిశ్వవినుత ♦ మహనీయగుణుఁడైన
కొడుకునందుఁబ్రీతి ♦ గుదురఁగలదు. ౧౧

అవ:-అమాత్యుఁడు మాలతిని మాధవునకుఁ దానుగా నియ్యక పోవుట కేమి కారణము? దొంగపెండ్లికోసరము భగవతి నెందుకు తొందరపెట్టుచున్నాఁడు?

కామందకి:—

పేరుక చెలికాడు

చ. నరపతిచేతనాతనికి ♦ నర్మసఖుండగు నందనుండొగిం
బరిణయపద్ధతిం దనకు ♦ మాలతినీ నడిగించుచున్నవాఁ
డరయక మోము ముందరనె ♦ యాతని ప్రార్థన ద్రోచిపుచ్చినన్
రాజు ధరణిపుఁడాగ్రహించు, శుభ ♦ దంబగునట్టియుపాయమిద్దియే. ౧౨.

అవ:-అమాత్యుఁడు మాధవుని పేరైనను దలపెట్టకుండుట మిగుల వింతగానున్నది. దీనింబట్టి యాదరము లేకపోవుటే స్పష్టమగుచున్నది.

కామందకి:-బిడ్డా! అది యంతయు బాహ్యనటనము సుమీ!

ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

తే. గీ. ఎఱుఁగు నెలఁ బ్రాయము వివేక ♦ హీనమగుట
యెఱుఁగు మాలతీమాధవు ♦ లిర్వురుంబ
రస్పరానురాగంబులఁ ♦ బ్రబలియుంట
యెఱిఁగియును వారికొఱకునై ♦ యెఱుఁగఁడిపుడు. ౧౩

మఱియు.

తే. గీ. వత్సలనోన్యన్య మనురాగ ♦ బద్ధులనెడి
మాట లోకప్రసిద్ధంబు ♦ మనసుదాన
నేమమయ్యెడుఁ; జివరకా ♦ భూమిపతియు
నందనుండును మోసంబు ♦ నొందువారు. ౧౪

చూడు.

చ. ఘనమగు రామణీయకము ♦ గన్నులఁ జుంబయి వేషభాషలం;
దణఁచు రహస్యముల్ నలుసు ♦ లంటెబుద్ధిస్నేము; బూటకంబుమై
జనులను గూడఁ బల్కుకొని ♦ స్వార్థములన్ ఘటియించు దేనితో
నెనయక కార్యవేదిపయి ♦ కేమియెఱుంగని వానిఁబోలుచున్. ౧౫.

అవ:-మీ సెలవు చొప్పున నేనును నెమ్మదిగా నేవియో పనులు కల్పించి మంత్రి భూరివసువుగారి లోఁగిటి ప్రక్క రాజవీధిని మాధవుని ద్రిప్పుచునే యున్నాను.

కామందకి:-అవును. మాకు మాలతి దాదికూతురు లవంగిక చెప్పినది.

చ. కురఁగట రాజవీధిఁ జనఁ ♦ గ్రొత్తగరూపము దాల్చి పొల్చిన
స్మరురతివోలె మాధవుని ♦ మాలతితుంగగవాక్షపీఠయై
యతిముఱిఁజూచి చూచి తమి ♦ యగ్గలమాటను దాళలేకదా
మఱిఁగొడెయంగకంబులతి ♦ మాత్రము గావనివాడఁజేసెడున్ ౧౬

అవ:_నిజమే. ఆమీఁద నామెను
నుండుటచే నొక్కించుక వినోదార్థమామెచే లిఖి
మును లవంగిక యిప్పుడే మందారిక చేతికిచ్చినది.

కామందకి:-(ఆలోచించి) లవంగిక మంచిప
చరుఁడైన కలహంసుఁడా విహారదాసి మందారిక
౧౮ డులే. అందుచేత నా ప్రతిచ్ఛందక మీ మార్గమున
ముందు కార్యమును దెలిపికొనుచుఁ జేరఁగలదని దాన

అవ:-మాధవునకుఁగూడ మదనమహోత్సవప
యాతని నీ యుదయమే మదనోద్యానమునకుఁ బంపి
రాఁగలదు. పిమ్మట నన్యోన్యదర్శనము కాఁగలదని.

కామందకి:-మేలు! బిడ్డ! మేలు! నీవు నీయ
శిష్యురాలగు సౌదామినిని దలఁపించుచున్నావు.

అవ:-అమ్మా! యిప్పుడా సౌదామిని యా
ప్రభావమును బొంది శ్రీశైలమునఁ గాపాలిక వ్ర

కామందకి:-ఈ సంగతి నీకెవరు చెప్పినారు

అవ:-ఈనగరి శ్మశానవాటికయందు
గలదు.

కామందకి:-అవును. కలదట. ఆదేవత నా
చేతఁ బ్రీతినొందునని సాహసిక ప్రవాదముకూడఁ

అవ:-శ్రీశైలమునుండి వచ్చి యిచ్చటి కనతి
మందు ముండధారియగు నఘోరఘంటుఁడను
చేయుచుండును. అందులకు మహాప్రభావముగల క

శిష్యురాలనుదినము సాయంకాలమున వచ్చుచుండును. ఆమెవలన నాకీవార్త.

కామందకి:-సౌదామిని యట్టిమహిమలు గలిగియుండవచ్చును.

అవ:-అవును. మనకిప్పుడాపని అవసరములేదు. మాధవునకు సహచరుడును బాలమిత్రుడును నగు మకరందుడు నందనమంత్రి చెల్లెలైన మదయంతికను పెండ్లియాడగలుగునేని యది మాధవున కభీష్టాంతరముగా నుండును.

కామందకి:-ఆ పనికి నా ప్రియసఖి బుద్ధరక్షితను నియోగించినానే!

అవ:-భగవతి లెస్సయినపని చేసినది.

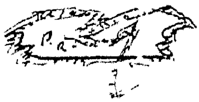
కామందకి:-లెమ్మా. మాధవునిసమాచారము దెలుసుకొని పిదప మాలతినే చూడబోదము. (ఇద్దఱు లేచుచున్నారు.)

కామందకి:-(ఆలోచించి) మాలతియనగా నతిగంభీరస్వభావురాలు. "చేయదగినదెల్ల యోచించి మీరే చేయుడు" ని కృత్యమంతయు మనమీదనే వదలివేయును. కావున మన మతినిపుణముగా దౌత్యమును నడుపవలయును. సర్వవిధముల,

వర్షాకాలమునందలి వెన్నెల

చ. కలువవిరిన్ శరత్సమయ ♦ కౌముదియట్లు సుజాతుడైన కాంతుని
యువతుల
లలితచరిత్ర మాలతియ ♦ లర్చ్యుడుగా వృతించి గోడకానికో గౌర
ర్కులాదవి యాడునట్లుగను ♦ గూర్చిగుణంబు లమర్చినట్టియ
న్నలువవిశిష్ట సృష్టిరిపు ♦ జాత్యమురంజక మైఫలించుతన్. ౧౭.

ఇది విష్కంభము.

Rose

ద్వితీయరంగము - ఉద్యానము.

(తరువాత చిత్రఫలకమును చేతఁబట్టుకొని కలహంసుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

కల:- మన్మథుని గర్వమును సర్వము నపహరింపఁజాలిన తనరూపరేఖావిలాసములచే మాలతి గుట్టుమట్టెల్లఁ దెలిసికొన్న మా యజమానుఁడు మాధవు నిప్పుడు నే నెక్కడ జూతును? (ఇటునటు నడచి) ఆయాసముగా నున్నది. ఇప్పుడీ యుద్యానమందు ముహూర్త మాత్రము విశ్రమించి మకరంద సమేతుని మాధవునిం జూచెదను. (వెనుకకు మరలుచున్నాఁడు.)

(తరువాత మకరందుడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మక:- మాధవుఁడు మదనోద్యానమునకు వెళ్ళినాఁడని యవలోకిత చెప్పినది. నేనును అక్కడకే పోయెదను. (ఇటునటు నడచి చూచి) ఓహో! వయస్యుఁడీలాగే వచ్చుచున్నాఁడు. (నిరూపించి) ఇతనికి,

చ. గమనము మందమయ్యె, మఱిఁ ♦ గన్నులచూపు నశూన్యమయ్యె, దే
హము బలహీనమయ్యె, నిడు ♦ పయ్యెనుశ్వాసమి దేమి? యానులో
కములను బచ్చవిల్తునధి ♦ కారము సెల్లు, వయస్సుదా వికా
రముఁ లుఘటించుఁ దాల్మి మధు ♦ రప్రియభావములన్ నశించెడున్. ౧౭

(తరువాత నట్టి మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.)

మాధ:-

చ. ఇది సమయంబు గాదనక, ♦ యెబ్బెతికంబనుకోక, సిగ్గుఁబో
విదలిచి, తాల్మిఁ జంపుకొని ♦ వెఱ్ఱిదనంబున నాదుడెందమా కర్త
వదనజితేందు బింబను వి ♦ భావన సేయుచు మాటిమాటికిం,
గదలెడు వెన్కకిప్పుడతి ♦ కష్టపుయత్నముమీఁద నెట్టెటో. ౧౮

ఏమి యాశ్చర్యము!

చ. నిలుకడగల్గె నామదికి ♦ నిర్వైరపాటునః నవ్యభావముల్
మలఁగెః సుధాబ్ధిఁ దేలెనన ♦ మాంద్యమునుఁ జనియించె నిర్వృతిఁ
వెలదిసమక్షమందపుడు; ♦ వెండియు నిప్పుడు వేఁడి వేఁడిని
ప్పులఁ గొరలింపఁబడ్డదన ♦ భూరితరవ్యథ క్రగ్గమయ్యెడుఁ. ౨౦

మక:-(చేరవచ్చి) మిత్రుఁడా! మాధవా! యీలాగీలాగు సూర్యుఁడు నెత్తిమీఁదనున్నట్లుగా నెండగాయుచున్నాఁడు కాఁబట్టి యీ యుద్యానమున ముహూర్తమాత్రము విశ్రమింతము. (ఇద్దఱునిటునటు నడుచుచున్నారు.)

కల:-(సమీపింపవచ్చుచు) చెలికానితోఁ గూడి యీ బాలోద్యానమును మాధవుఁడెట్లుగా నలంకరించుచున్నాఁడు! మదనవేదనచే ఖేదమొందుచున్న మాలతికిఁ గన్నులపండువగు నీతని ప్రతిచ్ఛందకము నిప్పు డితనికిఁ జూపుదునా? పోనీ యిప్పుడు విశ్రామసౌఖ్య మనుభవింపనిమ్ము. (వెనుకకు మరలుచున్నాఁడు.)

మక:-వికసించిన పుష్పకేసరముల చల్లని వగరువాసనలచే నుద్యానమును బరిమళింపఁజేయుచున్న యీ సంపఁగిచెట్టు నీడనే విశ్రమింతము. [ఇద్దఱు నట్లు చేయుచున్నారు.] వయస్యా! మాధవా! కామోద్యానమునందు నాగరికసుందరులచేఁ బ్రవర్తింపబడిన మహోత్సవమును జూచివచ్చిన నీవు నాకన్నులకు వేఱుఁగా దోచుచున్నావు. మన్మథబాణములకు గుఱియగుచుండుట లేదుగదా? [నవ్వి] వెలిదామరవలె [తెల్ల తామర వలె] సుందరమగు నీ ముఖమ్ము నేల వంచుకొనియెదవు?

పంచచామరము

తమస్సమావృతంబులైన ♦ తక్కుప్రాణికోట్లనుఁ
సమస్తముఁ సృజించినట్టి ♦ స్రష్ట [బ్రహ్మ] కిందుమౌళికిఁ [శంకరుడు]

సమసుం డెవండో యట్టిచిత్త ♦ జన్మశక్తి సుప్రసి

సిగ్గు ద్ధమాఁగదయ్యె లజ్జఁబూని ♦ దాచనేల నీకథన్. ౨౧.

మాధ:- వయస్యా! యేలచెప్పను? విను అవలోకిత చెప్పినమీఁద వేడుక

పుట్టి కామోద్యానమునకుఁ బోతిని. పోయి యందందుఁ దిరుగాడుటచే మిగుల డస్సినవాఁడనై మనోహరమైన యాయా లయప్రాంగణభూమికిఁ జక్కని యలంకారమగుచుఁ గమ్మని యాసవవాసనల కాసపడి దొమ్మిగముసరి దిమ్ముసేయు తుమ్మెదలపిండుచేఁ గలఁగినొందిన మొగ్గలచాలు దన్నలంకరింప నింపుగులుకు నొకలేఁత పొగడచెట్టు పాదుచెంతను గూరుచుంటిని. తరువాత వికసించి కాలవశమునఁ జెట్టునుండి నేలజలజలరాలిన పూలను సంగ్రహించి నేర్పుమీఱ నొకమాలికనుగూర్చి మొదలు పెట్టితిని. పిదనంతరము గర్భాల

స్రుని సావితె యమునుండి మన్మథుని సంచారిణీభావముగల జగద్విజయ వైజయంతికలాగున వెలువడి చక్కఁగ నమర్పఁబడిన బాలనైపథ్యము తనకన్యకాస్త్వమును వెల్ల డించుచుండ నెవ్వరో కాని యతిగంభీరస్వభావురాలగు నొకచిన్నది తిన్నగ నేనున్నచోటికే పరిజనులతో వచ్చినది.

సౌందర్య నిధి

చ. చెలియది రామణీయకపు ♦ సేవధిపై, నధి దేవతాప్రభం

తళుకు బొలుచునదొక్కొ! చక్కఁదన ♦ పుంజిగితేటల యిక్కయొక్కొ! జా [annotation: నివాసము]

చంద్రికల చిలికళలున్ మృణాళములు ♦ వెన్నెలలో నగు నివ్వికారణం [annotation: లేసురకాడలు]

బు లువిదసృష్టి కింకవిధి ♦ పూవిలుకాఁడె నిజంబు నెచ్చెలీ. ౨౨.

తరువాత పూలుగోయుట యందలి యభిలాషచేఁ ప్రేమాస్పదలగు పక్షిజనులు వెంటనుండి ప్రార్థింపగా నా చిన్నది నేనున్న పొగడచెట్టుదగ్గ ఱకే వచ్చినది. బహుదినములనుండి యే పుణ్యాత్మునియందో వలపు నిలిపి యున్నదని దాని మన్మథవ్యథావికారములచేఁ దెలిసికొంటిని. ఏమంటేని,

చ. నలిగి తమ్మిదూఁడువలె ♦ నాతియొడల్ వసివాఁడె, నెచ్చెలుల్

లలి బతిమాలుకొనెటులో ♦ లాలసమై నుపచారముల్గొనున్

ప్రథమాంకము

దళిత వినూతనద్విరద ♦ దంతమనోజ్ఞ కపోలపాళియుం
గలువల తేనెనిర్మలిన ♦ కాంతిరమంబురుడించి యుండెడున్. ౨౩

ఆమె నన్నుఁ జూచినదిమొదలు నా కన్నుల కమృతవర్తికయై యమితమైన యానందమును గల్పించి లోహధాతువును సూదంటురాయియు వలెనే నా హృదయము నాకర్షించినది. ఇన్నెందుకు?

చ. సుగుణము దుర్గమంబనెడి ♦ శోధన సేయక యింతియందొగిం
దగులుకొనెన్మనంబు పరి ♦ తాపభరంబున కగ్గమాటకే;
యగణిత శక్తియుక్తమగు ♦ నంచితపూర్వఫలోదయంబుచే
నగును శుభాశుభంబులవి ♦ ప్రాణులకెల్లను ప్రాయికంబుగన్. ౨౪

మం:— స్నేహము నిమిత్తముల ననుసరించియుండు ననుట విరుద్ధముసుమీ.

చ. కొండొక గూఢహేతువునఁ ♦ గూడుఁబదార్థము లొండొకంటితో
నుండవు బాహ్యహేతువుల ♦ నూనుచుఁగూరుము, లెట్టులున్నమా
రాండుఁడు దోఁచినంత వెలి ♦ దామరమొగ్గ వికాసమొందెడున్
వెండ్రశశింగనంగరఁగి ♦ నీరయిపోయెడుఁజంద్రకాంతమున్. ౨౫

తరువాత, తరువాత.

మాధ:- తరువాత నక్కడ,

ఉ. కనుబొమలంగదల్చిమును ♦ గాంచినవారును బోలెబాణలా
వనిత సఖీజనంబు "లల ♦ వాఁడెసుమీ యిటనున్నవీఁడ" టం
చనుగతి నన్నుజూచిమఱి ♦ యట్టె సుధామధురస్మితంబులిం
పొనరఁగఁ జూచుకొఁదొడగి ♦ రొండొరులం గనుగంటి చూపులన్.

మక:- (తనలో) ఎట్లానవాలు పట్టిరి?

మాధ:- పిమ్మటఁ గంకణావళులు ఘల్లు ఘల్లుమన లయానుసారముగ
హస్తపద్మము లప్పళించి చప్పటులు చఱచుచు బెదరిపాఱు రాయంచ
తెఱంగున నడుగులిడునప్పు డందంపు గిలుకుటందియల సందడులు గ్రందుకొ
గణగణ మ్రోగు గంటల యొడ్డాణములతో వాదులాడ నా చెలికత్తె లొయ్యా
ములు మీఱ గిలుక్కున మరలి "యేమి భాగ్యమమ్మా! యే అమ్మగారికొరకో
అయ్యగారు రొక్కరిక్కడనే యున్నారు" అనియాడిన్న దానితోఁ బల
కుచు నా వంకఁ దమ చూపుడు వ్రేళ్ళతోఁ జూపించిరి.

మక:- ఇది నిశ్చయముగాఁ బ్రథమానురాగమునకు నిదర్శనము.

కల:- (సమీపింప వచ్చుచు) వీరిప్పుడు మనోహరముగా నొక స్త్రీ
కథ చెప్పుకొనుచున్నారు.

మాధ:-

మ. వెలికింబంపుచు ధైర్యసంపద, విజృం ♦ భింపింపుచున్ విభ్రమం
విలాసములు బులు, గాటంబగు సాత్త్వికంపువికృతిం ♦ బుట్టించుచున్, వాక్కులం
దెలుపన్ రాక, విచిత్రమై సరఁగి, యిం ♦ తింబూనె నయ్యంతలో
ఉత్తేజనము జ్వలనము పలనాచార్యక మేదియో మదన సం ♦ బంధంబుగా బల్విడిన్. ౬

అటుపిమ్మట,

చ. కలయఁగఁ జూచునప్పుడు వి ♦ కాసము దాలిచి, వింతగొల్పుటన్
హాసములచే వినతి నిలుకఁడఁబొల్చి, రాగరస ♦ నిర్భరతంగని, భ్రూవిలాసముల్
గలిగితనర్చి, మూఁతగొని ♦ క్రమ్మఱిసూచిన జంకివెన్కకున్
మలఁగిచెలంగు చూపులకు ♦ మాటికినన్ గుఱిఁజేసి వెండియున్. ౭

ఉ. అల్లనవ్రాలి, సిగ్గుగొని ♦ నట్టులు వెన్కకుఁ దగ్గి, భావమున్
వెల్లడిసేయుచుం, జెలిమి ♦ నించుచు, నిశ్చలతం జెలంగుచున్

ప్రథమాంకము

ఉత్పల మాలిక

మెల్లనఁదారి, విస్మయము ♦ మీఱఁగ ఱెప్పల విప్పనొంది, గం
జిల్లు కటాక్ష వీక్షణలఁ ♦ జేడియ దిక్కుఱి యున్న నామనం
బెల్లహరించెఁ, దూంట్లురచి ♦ యించెను, బీల్చెను, పెల్లగించెనున్.

నేనును స్నేహరసమును బ్రకటించుచుండిన యా సర్వాంగసుందరి సన్నిధానము కారణముగా లోఁబడినవాఁడనైనను గుట్టు చెడకుండుటకై మొదలుపెట్టిన పొగడదండ నెట్టెట్టో తుదముట్టించితిని. అంతటఁ గంచుకి జనంబులు బెత్తములుదాల్చి మొత్తములుగట్టి వెంబడింప నా చంద్రవదన యూఁ దేనుఁగునెక్కి నగరమార్గమలంకరించెను.

చ. చనుచు ననుంగనుంగొనను ♦ సారె కుమార్మ్రడ వెట్టునప్పుడా
ననమపవృత్తవృంతనళి ♦ నప్రతి మన్వహి యింపఁగాఁగడుం
దనరి విశాలలోచన సు ♦ ధా విషదిగ్ధకటాక్షమొండు గ్ర
న్ననఁబరఁగించె గాటముగ ♦ నాటుచు నాహృదిదుస్సిపాఱఁగన్. 30

అదిమొదలుకొని,

ఉ. ఇంతని యెన్నరాదు, మఱి ♦ యిట్టిదటంచు వంచింపరాదు, గా
దింతకు నెన్నఁడేనను భ ♦ వించినదైనఁ, జెడన్వివేక మ
త్యంత విమోహదుర్విషయ ♦ మౌచు వికారమదేదియో యిటుల్
స్వాంతము నెంతయుంజడిమ ♦ కగ్గముచేసి తపింపఁ జేసెడున్ 3౧

మఱియు,

చ. స్ఫురణములేద యెట్టెదుటఁ ♦ బొల్చెడివస్తువునందునుం, గడుం
బరిచితమైనదే స్మృతివి ♦ పర్యయమై యొకలాగుఁదోఁచెడున్
మఱిమఱిఁ బండువెన్నెలను ♦ మంచుఁగొలంకున ముంచియెత్తినం
దఱుగదు తాపమేమియు, మ ♦ నంబుఁ జలించి పరిభ్రమించెడున్.

కల:-(తనలో) ఇతని హృదయమును చూరగొన్నది నిశ్చయముగా మాలతియే కావలయును.

మక:-(తనలో) ఓహో! సుతిమించి రాగమునకు బడుచున్నది. ఇప్పుడు చెలికాని నేమని మందలింతును?

చ. మదనుఁడు నిన్ను మోహభర మగ్నునిఁ జేయక యుండుఁగాక! నిన్
గదియవుగాక కల్మషవి కారము! లంచిటు నెత్తవేఁడికో
కొదవుపెగాని యేమనఁ బ్రయోజనమిప్పుడు జాగరూకుఁడై
వదలక కాముఁడున్ సవన పంబయి యావస మేకమాత్రటిన్. 33.

(ప్రకాశముగా) వయస్యుఁడా యామె యన్వయనామధేయముల నెరుంగునా?

మాధ:-మిత్రుఁడా! వినుము. అట్లాచిన్నది యేనుఁగు గున్నపై నెక్కినప్పుడే గుంపుగూడిన యామె చెలికత్తెలలోనుండి యొక్క వారవనిత వెనుకఁ దగ్గి పూలుగోయు నెపంబునఁ గ్రమక్రమంబుగా నన్ను డాయవచ్చి సిగను బూలదండ సవరించుకొనువంకతో నాకుఁ జేతులు మోడ్చి "మహాభాగ! సుశ్లిష్టమయిన గుణముగలదగుటచే నీకూర్పు మిగుల రమణీయముగా నున్నది. ఈ మన్మథబాణముల వ్యాపారము చిత్రమై క్రొత్తగా నుండుటచే నిందు మాభర్తృదారికకుఁగూడ వేడుకగా నున్నది. సరసులయినవారి నేర్పు లెప్పుడును మెప్పొందవలయునే కాని వ్యర్థములై యుండఁగూడదు. కలకంఠకంఠులకుఁ గంఠాభరణమై శోభఁ బెంపఁదగిన మణిహారము చిలుకకొయ్యను వ్రేలియుండఁ దగునా? కాబట్టి యీ పొగడదండ యామె పొగడదండ యనఁదగియుండును," అని నన్నుఁగూర్చి పలికెను.

మక:-ఓహో! యేమి జాణతనము!

మాధ:-తరువాత నేనడిగినమీఁద నా వారకాంత యాచిన్నది మంత్రి భూరివసువుగారి కొమార్తె యనియు, పేరు మాలతియనియు, తా

హామెకుఁ బ్రేమాస్పదురాలైన లవంగికయను ధాత్రేయి (దాదికూఁతురు) యనియుఁ జెప్పినది.

కల:- (సంతోషముతో) మాలతియేనా? అటులయిన నిదిమాకంద్ద అనుఁ గావలసినదే. భగవంతుఁడైన కామదేవుని సంకల్పితముల కదృష్టముగూడఁ దోడుపడుచున్నది.

మక:-(తనలో) అమాత్యభూరివసువుకొమార్తె యగుటచేతనే మిక్కిలి మాననీయురాలని చెప్పుట యామె యసమానములైన యితరగుణములను తక్కువపఱచుటయే. ఇంతేగాక భగవతియైన యా కామందకి "మాలతీ! మాలతీ" యని చెప్పుకొని యెంతసంతోషించుచుండును! ఆమెను నందనున కిచ్చి పెండ్లిచేయవలసినదని రాజడుగుచున్నట్టు కింవదంతియు గలదు. (ప్రకాశముగా) తరువాత,

మాధ:-ఆమె నన్ను బ్రతిమాలినమీఁద చేతనున్న పొగడపూసరము బుచ్చుకొమ్మని యామెకిచ్చితిని. ఇచ్చునప్పుడు ధ్యానముఁ యు మాలతిముఖముమీఁదనే యుండుటచే నడ్డదిడ్డముగా రచియింపఁబడ్డ యా వకుళమాలిక నేదో యొక యపరూపవస్తువును వలెనేచూచి మహాప్రసాద మని పుచ్చుకొని యా వారసుందరి, వేడుక చూచి గుంపులుగూడి మరలపో యెడి పురజనులసందడిలో నదృశ్యురాలు కాఁగా నే నిక్కడకు వచ్చితిని.

మక:-వయస్యా! మాధవా! నీవుచెప్పిన వృత్తాంతమును బట్టి యా మాలతి తనవలపెల్ల నీమీఁదనే నిలిపినట్టు స్పష్టమగుచున్నది. ప్రాగనురాగ సూచకముగాఁ గపోలతలము వెల్లఁబాఱుటయు నీ నిమిత్తమే. నిన్నెక్కడ జూచినదో కాని చూచినది. కులశీల గుణగణోపేతలగు తాదృగ్భాగ్య వతులకుమనస్సొకచోటను దృష్టియొకచోటను దగిలియుండవు. ఇంతేగాక,

మాలతి
ఉ. తొయ్యలి నీపయిన్వలపు ♦ తొల్త నెనిల్పినదాని చిన్నెలా

నొయ్యనఁదత్సఖీజనము ♦ లొండొరులుమ్ములఁజూచుకొంచొగిన్

"అయ్యయొక్కండెవండో యొక ♦ యమ్మకునై యిటనున్నవాఁడు" టం
చయ్యెల నాగనాడుటయు ♦

మాధ:-ఇంకొకటి?

మక:- ♦ అల్లలవంగిక వాచలోక్తులన్. ౩౮.

కల:-(చేరవచ్చి) ఇదియొకటిగూడ [చిత్రపటమును జూపుచు
న్నాడు.]

మాధ:—మక—[చూచుచున్నారు.]

మక:-ఇది మాధవునిరూపమే! యెవరువ్రాసినారు?

కల:-ఎవరు వీనిహృదయమును దొంగిలించినారో.

మక:-మాలతియేనా?

కల:-మరేమి?

మాధ:-చెలికాఁడా! మకరందా! నీవు చేసినయూహ యిప్పుడు సరి
గానే యున్నది.

మక:-నీకిది యెట్లు లభించినది?

కల:-లవంగిక మందారికచేతి కిచ్చినది. మందారిక నాచేతికిచ్చినది.

మక:-మాధవుని రూపమును లిఖించుటయందు మాలతి యుద్దేశ మే
మైయుండినట్టు నీతో మందారిక చెప్పినదో చెప్పుము.

కల:-ఉత్కంఠావినోదనమని.

మక:-మిత్రుఁడా! యింక నూరటనొందుము.

ఉ. వెన్నెలమాడ్కిఁజూడ్కికిని ♦ వేడ్కయొనర్చెడు నీకుఁగాంతయుం
బున్నెము సేసి పుట్టితివి ♦ ముద్దియకీప్సిత బంధబంధువై
కన్నియతోడి సంగమము ♦ గల్గుటకో సఖ! యింకసంశయం
బున్నదె? యవ్విధిస్మరుడె ♦ యొద్దిక మైఁ గృషి సేయుచుండఁగా ౩౯.

నిన్నిట్లు మరులుకొలిపి వికారముల పాలుచేసిన యాసుందరాంగి రూప మిందు వ్రాయుము. చూతము.

మాధ:- మిత్రుని కోరిక యెట్లో యట్లే [కలహంసునితో] కలహంసా! ఉపకరణములను దెమ్ము.

కల:- [ఇచ్చుచున్నాడు.]

మాధ:—(వ్రాయుచు) మిత్రుఁడా! మకరందా!

చ. వెడలెడి బాష్పపూరమది ♦ వీక్షణపంక్తి ననుక్షణంబుఁగ
ప్పెడుఁ, బడఁతిన్ స్మరించు తలఁప ♦ వేగనొడల్ జడిమంబుగొంచు వ్రా
న్వడియెడు, వ్రాయఁబూనుకొనఁ ♦ బాణియుఁ దోనచెమర్చియొంతయున్
వడఁకెడియంగుళుల్ గలిగి ♦ వర్తిలుచుండె నిఁకేమి సేయుదున్. ౩౬

అయినను పట్టిపట్టి వ్రాయుచున్నాను. (అని యెట్టకేలకు వ్రాసి చూపుచున్నాఁడు.)

మక:—(చిత్రమును బరిశీలించి) బాగున్నది. నీ యనురాగమునకుఁ దగినట్లు లిఖించితివి. (సంతోషముతో) ఇదిగో పద్యమునుగూడ వ్రాసితిని.

చంద్రకళ

"చ. ప్రకృతి మనోహరంబులగు ♦ రాజకళాది సమస్త వస్తువుల్
సుకరగతిన్ మదన్యులను ♦ జోక్యఁగఁ జేసినఁ జేయునేమొ? యీ
వికసించిన పద్మములవంటి కన్నులు గలది
వికచపయోజ లోచనను ♦ బ్రీతి మెయింగనఁగంటి, జన్మసా
ఫల్యకముగ నాకదే ఘనత ♦ రంబగు నుత్సవమా జగంబునన్." ౩౭

(అని చదువుచున్నాఁడు.)

మందా:—(ప్రవేశించి) కలహంసా! కలహంసా! దొంగా! దొంగా! అడుగుజాడనుబట్టి పట్టుకొంటిని. (మాధవ మకరందులనుజూచి సిగ్గుతో) ఆ మహానుభావులుగూడ నిక్కడనే యున్నారు. (సమీపించి) దండము లండీ!

ఉభయులు:—మందారికా! పనిమీఁద వచ్చితివి. రమ్ము. కూర్చుండుము.

మందా:—(కూర్చుండి) కలహంసు నడిగి చిత్రఫలకమును దీసికొని పోదమని వచ్చినాను.

కల:—ఇదిగో పుచ్చుకొనుము.

మందా:—ఎవరు ఎందుకొఱకు ఇందు మాలతిని లిఖించినారు?

కల:—మాలతి యెవరిని ఎందుకొఱకు లిఖించినదో?

మందా:—(సహర్షముగా) అదృష్టవశమున బ్రహ్మదేవుని నేర్పునకు ఫలము తరుణమందే కలుగుచున్నది.

మక:—సఖీ! మందారికా! యీ వస్తువువిషయమున, ఈ నీప్రియుఁడు చెప్పిన దట్టిదేకదా?

మందా:—మహాభాగా! అట్టిదే.

మక:—ఇంకొకటి, మాధవుని మాలతి మునుపెక్కడఁ జూచినది?

మందా:—మేడమీఁది కిటికీలోఁ గూరుచుండి చూచినదని లవంగిక చెప్పినది.

మక:—సరే! నే ననుకొన్నట్టే. మేము మంత్రిగారి వీధినిఁ బెక్కుమాఱులు పోవుచుందుములే!

మందా:—మహాభాగా! అనుజ్ఞ యైనయెడల కామదేవునియొక్క యీ విలసితమంతయు నిప్పుడు వెళ్ళి ప్రియసఖియైన లవంగికకుఁ జెప్పుచున్నాను.

మక:—ఇంతకన్న సమయము లేదు. పోయి నీవుచెప్పవచ్చును.

మందా:—(చిత్రపటమును బుచ్చుకొని నిష్క్రమించుచున్నది).

ప్రథమాంకము

మక:—వయస్యా! మధ్యాహ్నము దాఁటవచ్చినది. కిమ్మింటికే పోదము. (ఇద్దఱును లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు.)

మాధ:—ఇప్పుడు,

చ. సరసిరుహాక్షి కూఁడిగము ♦ సల్పుచుఁ గూడ మెలంగు రొక్కపుం
దెఱవలు నేర్పమీఱఁ దమ ♦ నిద్దపుఁ జెక్కులఁ గుంకుమంబుతో
మ్మురువుగ దిద్దికొన్నయల ♦ ప్రొద్దుటిపత్ర విచిత్రవైఖరుల్
గరఁగెడునంచు నెంచెదను ♦ గ్రమ్మి వెసందిగ జాఱుచెమ్మటన్. ౩౦

మఱియు,

ఉ. కుందలతావితానవ ♦ కోమలసట్కుల సీమలందునని ద్రవించుచునవి
స్యందమరంద బిందువుల ♦ సాంద్రసుగంధము లందికొన్న యో
మందసమీర! యూవతస ♦ మంజసగాత్రిని నాతిచంచలాం
క్షిందగఁ గౌఁగిలించుచును స్పృ ♦ శింపుమి నాయఖిలాంగకంబులన్.

మక:—(తనలో)

తే. గీ. మారుడఁ నివార్యుఁడీసుకు ♦ మారదేహు
నెట్లు బాధించుచున్నాఁడో ♦ కృపదొఱంగి;
తొలుత నేత్రదోషవివర్త ♦ కలితమగుచుఁ
గలభమును దీవ్ర *కూటపా ♦ కలము వోలె.

కాఁబట్టి మా కిప్పట్టున భగవతి కామందకియే శరణము.

మాధ:—(తనలో)

తే. గీ. విచ్చు పొందామరకునీడు ♦ వచ్చు ముద్దు
మొగము నావంకఁ ద్రిప్పిన ♦ మగువమిన్న
కానఁబడెడు నాకు వివర్త ♦ మానయగుచుఁ
నీవ, లావల, లో, వెలి ♦ నెల్లయెడల.

* గజజ్వర విశేషము.

మాలతీమాధవము

(ప్రకాశముగా) వయస్యా! నా కిప్పుడు,

చ. జ్వరపడియేడియో విరియఁ ◆ బాఱిశరీరము వేఁచివైచెడున్
స్ఫురణము దగ్గియుండెడుఁ బ్ర ◆ మోహవశంబున నింద్రియంబులుం
గరమభిలాషఁ జెందిమఱుఁ ◆ గంగనుఁ గ్రాఁగుచునున్న నాహృదం
తరముజ్వలించెడున్ మఱియుఁ ◆ దన్మయతన్ భజియించుచుండెడున్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

—O--

మాలతీమాధవము

ద్వితీయాంకము

ప్రథమరంగము—మాలతీగృహము. ప్రవేశకము.

(తరువాత నిద్దఱు చేటికలు ప్రవేశించుచున్నారు.)

ప్రథ:—సఖీ! సంగీతశాలదగ్గఱ నవలోకితతోఁగూడి భగవతి కామందకి యేమో యాలోచించుచున్నది!

ద్వితీ:—చెలీ! మాధవుని వేడుక చెలికాఁడైన మకరందుని వలన మదనోద్యానమందు నడచిన యావద్వృత్తాంతమును దెలిసికొన్నదై యిప్పుడు భగవతి యమ్మాయిగారినిఁ జూచు కోరికతో నామె యేమి చేయుచున్నదో చూచిరమ్మని యవలోకితను బంపినది. అంతలో నేనామె కెదురుపడి "అమ్మాయిగారు లవంగికతో నేకాంతమున్నార"ని చెప్పితిని.

ప్రథ:—పొగడపూవులు గోసితెత్తునని లవంగిక మదనోద్యానములో వెనుకఁబడ్డదే! తిరిగి వచ్చినదా?

ద్వితీ:—రాకేమి! అమ్మాయిగారామె వచ్చుచుండుటను దూరమునుండి చూచి యెదురేగి చేయిపట్టుకొని పరిజనులెవ్వరును లేని తనమేడమీఁది ప్రక్కగదిలోనికిఁ దోడుకొనిపోయినది.

ప్రథ:—సరే చెప్పెడిదేమి? ఆ మహానుభావుని వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని వినోదించుచున్నది.

ద్వితీ:—(నిట్టూర్పుపుచ్చి) ఆమె యూఱటనొందుట యెక్కడిది? తోఁటలో మాధవుని నావిధముగాఁ జూచియున్నపిదప నామె యనురాగ

మునకు మేరయేయుండదు. పయిగా భర్తృదారికను నందనున కిమ్మని మహా రాజుగారు కోరఁగా ఆయనతో మంత్రిగారి యునయమే యిట్లు మనవి చేసినారు.

ప్రథ:—ఎట్లు?

ద్వితీ:—దమపిల్లదానివిషయములోఁ దమచిత్తమని. అందుచేత నీ మాధవానురాగము మాలతి కామరణాంతము హృదయశల్యమై పీడించునని భావించుచున్నాను.

ప్రథ:—ఈ విషయమున భగవతి తనమాహాత్మ్యము నించుక ప్రకటన చేయకుండునా?

ద్వితీ:—ఓసి యెందుకే యీ మాటలు? రావే పోదము.

(ఇద్దఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

—O—

(ప్ర వే శ క ము)

(తరువాత మాలతియు, లవంగికయు నుపవిష్టలై ప్రవేశించుచున్నారు.)

మాల:—సఖీ! తరువాత, తరువాత.

లవం:-తరువాత నా మహానుభావుఁ డీ వకుళమాలిక నిచ్చినాఁడు (ఇచ్చుచున్నది.)

మాల:-(మాలికఁ బుచ్చుకొని సంతోషముతోఁజూచి) చెలీ! యీ కూర్పుగుదుదిగుడుగా నున్నదే.

లవం:-అట్లుండుట నీదే యపరాధము.

మాల:-అదెట్లు?

లవం:-ఆ శ్యామలాంగుని కట్లు హస్తవికలత్వము గలిగించినవా రెవరని?

మాల:- చెలీ! లవంగికా! నీ వెప్పుడు నిటువంటి యాలకింపుమాటలే ప్పుచుందువుగదే?

లవం:- చెలీ! నే నేమంటిని? మలయానిలమునకుఁ జలించు తెలిదమ్మి రేకులవలెఁ జెలువు మీఱినవియు, నిన్నుఁ జూచుటచేఁ గలిగిన యాకారము నగప్పిపుచ్చు కోరికతో సగము మూర్చి నిలిపిన పొగడదండపై ప్రయత్నముగా దృష్టి నిలిపినప్పుడు విప్పనొందినవియును, నగు కన్నులతో నతఁడు వెల్లివిరిసిన యాశ్చర్యరసముచే నిశ్చలములై నిడుదలైన లోచనప్రాంతముల నరికట్టినట్లొప్పు భ్రూలతి కలవికాసముచే మన్మథబాణసంరంభమును దెలియఁజేయుచుఁ గడునొయారముగాఁ జూచుచుండ నతనిని నీవే సూచితివిగాదా?

మాల:- (లవంగికను గౌఁగిలించుకొని) చెలీ! చెంతనున్నవారిని చిటిలో భ్రమింపఁజేసెడి యీ విలాసము లాతనికి సహజములే యేమో! అట్లు గాకున్నఁ బ్రియసఖి యూహించినట్లే.

లవం:- (నవ్వి యసూయ నొందినదానివలె) అప్పుడు నీవును నీకు నీవే అంగులేకుండనే యాటాడినావు.

మాల:- (సిగ్గుపడి నవ్వి) తరువాత. తరువాత.

లవం:- తరువాత జాతరఁ జూచి యిండ్లకు మరలెడి పౌరజనుల సందడిలో నాతఁడు దదృశ్యుఁడు కాఁగా నేను మందారికయింటికి వచ్చితిని. ప్రొద్దుట దాని చేతికి చిత్రఫలక మిచ్చితినిలే!

మాల:- ఎందుకో అను?

లవం:- మాధవుని యనుచరుఁడైన కలహంసుఁడు దానియందుఁ దగిలియున్నాఁడు. కాఁబట్టి యతని కామె చూపింపఁగలదని. అంతట మందారిక నాకొక ప్రియముచెప్పినది.

మాల:-(తనలో ఆనందముతో) కలహంసుఁడును తన యజమానునకా ప్రతిచ్ఛందకమును చూపఁగలఁడు. (ప్రకాశముగా) చెలీ! యేమిటి ప్రియము చెప్పినదంటివి?

లవం:-ఇదిగో నీకు సంతాపము కలిగించి తాను సంతాపము నొందుచు దుర్లభములైన కోరికల కవకాశమిచ్చి సహింప నలవికాని యలజడిచే సల సల మఱుఁగుచున్న తన హృదయమున కొక్కించుక సేదపూఱట గలిగించు కొనుటకై యతఁడు లిఖించిన నీ ప్రతిచ్ఛందకము. (చిత్రరువును జూపుచున్నది.)

మాల:—(సంతోషముతో నూర్పుపుచ్చి, తడవుసూచి) అయ్యో! యిప్పుడు సైతము నాహృదయమున కూఱట గలుగకున్నది. ఈ యూఱట నిజమైనదని నమ్మవచ్చునా? ఇదిగో నిక్కడనేమో వ్రాయఁబడియున్నది. (అని "ప్రకృతిమనోహరంబులగు" అను పద్యమును జదివి యానందముతో) మహాభాగ! నీ వాఙ్మాధుర్యము నీకే తగును. ఇంక నీ దర్శన మప్పటికి మనోహరమైనను దీర్ఘమైన దుస్సహసంతాపమును గలిగించుటచే తుదకు దారుణమైనదిగా నుండును. నిన్నుఁ జూడని స్త్రీలను చూచి మరులనొందని స్త్రీలను ధన్యురాండ్రుగదా!

లవం:-చెలీ! యేప్రకారముగానైనను నీకూఱటగలుగదా?

మాల:-చెలీ! యేప్రకారముగా?

లవం:-ఎవనినిమిత్తమై తొడిమె పట్టువిడిచిన యశోకపల్లవమువంటి హృదయమును, వాడిపోయిన విరజాజిపూవువంటి సుకుమారమైన శరీరమును ధరించిన నీవును మన్మథునిచేఁ గృశియింపఁజేయఁ బడుచున్నావో, అతఁడును భగవంతుఁడైన కుసుమాయుధునివలన సంతాపముయొక్క దుస్సహత్వ మిట్లుండునని తెలిసికొనుచున్నాఁడు.

మాల:- చెలీ! ఆ మహానుభావుఁ డీ బాధను లేవియు, లేక సుఖముగా నుండుఁగాక! ఇంక నా కూటఅట గలుగుట యసంభవము. (అని కంఠఁ డి పెట్టి)

ఉత్సాహ.

విరతిలేక విసమువోలె ♦ విరియఁ బాటితీవ్రమై
కెరలి ధూమరహితమైన ♦ కీలిఁబోలి మండుచున్
జ్వరమువోలె నసయవములఁ ♦ బరిమథించు నీవ్యథం
దామె తోలఁచినన్నుఁ బ్రోవఁ ♦ దల్లియేని దండ్రియేన్. ౧

లవం:- చెలీ! అది యట్టిది. సజ్జనసమాగమములు ప్రత్యక్షమందు సౌఖ్యదాయకములును పరోక్షమందు దుఃఖదుస్సహములును నై యుండును. ఒక్కమాఱట్లు మేడమీఁది సోరణగండినుండి వానిం జూచినంతమాత్రముననే నీకు నిండుచందురు పండువెన్నెల నిప్పులగుండమై యుండెనే! నీ శరీరావస్థ చూడఁగా క్రూరుఁడైన యా కామదేవుని బారికిఁ దప్పి బ్రదికి బైటఁ బడుదువో లేదో యని సంశయింపవలసివచ్చెనే? ఇంకను నేటి వాని సవిశేషదర్శనముచే నీకు సంతాపము దురంతముగా నుండునని వేఱె చెప్పవలయునా? కాఁబట్టి ప్రియసఖీ! దుర్లభవిషయమైన మనోరథము నీడేర్చుకొనుటయే శ్లాఘనీయము. ప్రపంచమండలి ప్రాణికోటికెల్లను అట్టి మనోరథము తుల్యగుణానురాగమైన వల్లభసమాగమమని మేము తలంచుచున్నాము.

మాల:- ఓసీ! మాలతి యెటులైనను బ్రదికినఁ జాలునని ప్రేమకొలఁది నిట్లు తెగువలు బోధించుచున్నావు. నా జోలికిరాకు పొమ్ము. (అని కంఠఁ దడిపెట్టి) నిన్ననవలసిన పనియేమి? నేనే హృదయమునుండి సారెసారెకుఁ బాఱ నుంకించు ధైర్యము నెట్టెటో బలవంతముగాఁ జిక్కఁబట్టి తుదకు గుట్టుచెడి సిగ్గువిడిచినదాననైనాను. కాఁబట్టి ప్రియసఖీ!

కవిరాజ విరాజితము.

గగనము సంభృతతారా రాత్రియుఁ జంద్రికఁ ♦ ఘంటాకరంగోని వెల్లఁగ ని
మ్మగుసమయుండు హింసఁగని మ్మ్రుకఁ ♦ మృత్యుసదృక్షమహీమియగున్
మగువఁ దుఃఖండిత్రియుఁ బావనిపిల్లియు ♦ శుద్ధసలంబును జుట్టముతై
తనసొందు నాకిఁక జీవితము నమతి ♦ తండునుగారొకయించుకయున్. ౭

లవం:-(తనలో) ఇప్పు డేమియగు?

ప్రతీహారి:-(ప్రవేశించి) ఇదిగో మహానుభావురాలు కామందకి.

ఉభయులు:-ఏమి భగవతియా?

ప్రతీ:-అమ్మాయిగారిని జూడఁగోరి వచ్చినారు.

ఉభ:-అట్లయిన నాలస్య మెందుకు?

ప్రతీ:-(నిష్క్రమించుచున్నది.)

మాల:-(చిత్రపటమును దాఁచుచున్నది.)

లవం:-(తనలో) సమయమునకు వచ్చెను.

(అప్పుడు కామందకియు నవలోకితయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.)

కామం:-మేలు! మిత్రుఁడా! మేలు! భూరివసూ! "తమపిల్లదాని విషయములోఁ దమచిత్తము నుభయలోకములకు విరుద్ధము గాకుండు నట్లుగాఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చితివి. ఇంతేగాక యిప్పటి మదనోద్యాన వృత్తాంతమును బట్టి దైవముకూడ ననుకూలుఁడుగా నున్నట్లు తోఁచుచున్నాను. వకుళావళీ చిత్రఫలకముల యిచ్చిపుచ్చుకోళ్లును అత్యద్భుతమైన యొక యుల్లాసమును గలిగించుచునే యున్నవి. అవును వివాహతంత్రమునందుఁ బ్రధానశోధనము పరస్పరానురాగమే. ఈ యర్థమున నంగిరసుఁడుగూడ నిట్లు చెప్పుచున్నాఁడు. "యస్యాంమనశ్చక్షుషోర్నిబంధ స్తస్యామృద్ధిః"

అవ:- ఇదిగో మాలతి.

కామం:-(చూచి)

చ. పలుచనఁబాఱె నంగములు ♦ పైఁబారలూడ్చిన యంటికంజపుం
దెలిజిగివీఱె, నొంటికళ ♦ నిల్చినచంద్రుని మూర్తివోలె న
ట్టులనలరించుచుఁ మిగుల ♦ సూనశరానల భూరిదాహవి
హ్వలయగు నీకుమారి దుర ♦ వస్థపు మాఱుగు ఖేదమోదముల్. ౩

మఱియు,

చ. నెఱుకమువివర్ణమయ్యెనుగ ♦ పోలెంబులుం ధూమ్రమయ్యె కే
మగువ మనోహరత్వమును ♦ మాఱ్చకపోదు ...
జగతిని ... ♦ జన్మమునొందిన వారిపట్టునన్
మగుడక ... ♦ మారవికారము శోభఁజెందదే? ౪

నిశ్చయముగా నీమె యిప్పుడు మనఃక్లేశకరమైన క్రియా ... మనుభవించుచున్నది. ఏమనఁగా,

చ. ప్రిదిలిననీరయుం, దమిస్సు ♦ ... దోర్బ్వసాదముఁ,
గదిగొనుస్వేదముం, దళుకు ♦ ... ప్రణుకన్
బొడలిన ... జను ♦ ... పాటుఁ, ...
బడిఁబడిఁనోఁచు నీగసురు ♦ పాటుసమూర్ఛయుఁ జేతనవ్యముల్. ౫

అను నీలక్షణము లీమెయందు గోచరించుచున్నవి. (సమీపించు చున్నది.)

లవం:-(మాలతిని చేతితోఁ దట్టుచున్నది.)

మాల:- భగవతికి వందనము చేయుచున్నాను.

కామం:- భాగ్యజన్మ మెత్తినఫలమును బడయుదువుగాక!

లవం:- ఇదిగో పవిత్రాసనము. (అందఱుఁ గూర్చున్నారు.)

మాల:-భగవతికిఁ గుశలమా?

కామం:-(నిట్టూర్పువుచ్చి) కుశలములాగే యున్నది.

లవం:-(తనలో) కపటనాటకము యొక్క ప్రస్తావన యారంభమై కంఠ సక్తమైనది. (ప్రకాశముగా) భగవతి కిప్పుడు బాష్పభారముచే డగ్గుత్తికవడిన కంఠములోఁ దగులుకొని మాట యొకపట్టునఁగాని పైకి రాకయున్నది. ఇంత యుద్వేగమునకుఁ గారణ మేమై యుండును!

కామం:-చీఁకుబొంతకుఁ దగని యీ పరిచయమే.

లవం:-అది యెట్లు?

కామం:-ఓసి నీవును దెలియకున్నదా!

క. మన్మథుని విజయప్రారంభీ
సుదతీశరీరంబు సహజ ♦ సుభగ విలాసా సౌందర్యమునకు
స్పదము గుణహీనవరసం గుణహీనుడైన వరునకిచ్చుటచేత
ప్రదానమున వెరతుగుణము ♦ ఫలమగునంచున్.

మా:-(వెలవెలపోవుట నభినయించుచున్నది.)

లవం:-ఇది నాకుఁ దెలియును. రాజనిర్బంధముచే మాలతిని నందనున కీయ నిశ్చయించినాఁడని జనులందఱు భూరివసువుగారి నీసడించుచున్నారు.

మాల:-(తనలో) నాతండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలియిచ్చుచున్నాఁడో!

కామం:-ఆశ్చర్యము!

చ. పరియని దీనికింగుణవి ♦ చారము సేయక పూనుకొన్నవాఁ
డరయఁగ వక్రనీతినిపు ♦ ణాత్ములకున్నె, యపత్యమోహముల్?
మఱియుచుఁ గూఁతునిచ్చికడు ♦ ముద్దుగఁబెండిలిఁజేసిపూజ్యుఁడా
నరపతి నర్మమిత్రుఁడగు ♦ నందనుసఖ్యముఁ గోరఁబోలెడున్.

మాల:-(తనలో) తండ్రిగారికి రాజారాధనమే ముఖ్యముగాని మాలతి గాదు.

లవం: - భగవతి సెలవిచ్చినట్లే. అలాగే కానియెడల తపోవనము జూచినవాఁడును, సురూపుఁడును నైన యీ వరుని విషయమున నమాత్యుఁడేల శంకసేయఁడు ?

మాల: - [తనలో] అయ్యో! మందభాగ్యురాలను. నా కనర్థము చేరువై వజ్రపాతమువలెఁ బడ మొత్తుచున్నది.

లవం: - కాఁబట్టి తల్లీ! భగవతి! యనుగ్రహించి మా ప్రియసఖి నీజీవన్మరణమునుండి రక్షింపుము! నీకుమాత్ర మీమె కూఁతురుగాదా!

కామం: - ఓ సుశీలురాలా! యిందు భగవతి యేమిచేయఁగలదు? సాధారణముగా కన్యకలకు తండ్రియు, దైవమునుగదా రక్షకులు! దుష్యంతుని విశ్వామిత్ర పుత్రికయగు శకుంతలయు, పురూరవుని నూర్వశియును నచ్చరయుఁ గోరి పెండ్లాడిరని పురాణవేత్తలు చెప్పుదురు. వాసవదత్త తండ్రి తన్ను సంజయున కీయ నిశ్చయింపఁగా తాను స్వయముగా నుదయన మహారాజును వరించినట్లున్నది. కాని అవియెల్ల సాహసప్రాయములగుటచే నుపదేశింపఁబడఁదగినవి కావు. సమస్తవిధముల,

చ. ఇనునకుఁ దాఁబ్రియుండును సు ♦ హృత్తును మంత్రియునై వరించునం
దనునకుఁ గార్యమెంచినిజ ♦ నందనినిచ్చి కరంబుస్వస్థతం
గనియెడుఁగాక మాత్యుఁడిఁకఁ ♦ గాంచిన,నెగ్గు జనించురాహుతోఁ హాని
సెనసిన చెంద్రరేఖవలె ♦ నీసతియాతని చెట్టఁబట్టెడున్. ౭.

మాల: - [తనలో] హా! తండ్రీ! నీవుగూడ నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు.

అవ: - భగవతి వచ్చి చాలసేపయినది. మాధవుఁ డస్వస్థచిత్తుఁడుగా నున్నాఁడు.

కామం: - ఇదిగో వెళ్లుదము. అమ్మాయీ పోయివత్తుమా ?

లవం :- [జనాంతికముగా] చెలీ! మాలతీ! యిప్పుడా మహానుభావుని కులశీలాదులను భగవతి నడిగి తెలిసికొందము.

మాల:- నాకును కుతూహలముగానే యున్నది.

లవం:- [ప్రకాశముగా] ఇట్లు భగవతియొక్క వాత్సల్యమునకుఁ బాత్రుడగుచున్న యీ మాధవుఁడనువాఁ డెవఁడు?

కామం:- చెప్పవలసినది చాలఁగానున్నది. ఇప్పు డాగాథ యెందుకు?

లవం:- అయినను భగవతి చెప్పి యనుగ్రహించును గాక!

కామం:- అటయిన వినుము. పురుషశ్రేష్ఠులకెల్లఁ జూడామణియై దేవరాతుఁడని విదర్భరాజు మంత్రియొకఁడుండును. అతఁడును మీ తండ్రియు సహాధ్యాయులగుటవలన సకలలోకమాననీయ పవిత్రచరిత్రుఁడగు నా మహానుభావుని మీ తండ్రియే యెఱుఁగును.

మఱియు,

మాలిని.

వ్యతికరితసమస్తా ♦ శాంత శుభ్రోరుకీర్తుల్
వితతసుకృతిలీలా ♦ విక్రమస్థానభూతుల్
నుతమహిమసమేతుల్ ♦ భూరిలక్ష్మీనికేతుల్
క్షితితలమునఁ దాదృ ♦ క్ప్రియుతుల్ పుట్టుటెట్టుల్. ౯.

మాల:- [సంతోషముతో] చెలీ! యిప్పుడు భగవతి పేర్కొనిన వారినే కాఁబోలును తండ్రిగా రెప్పుడును స్మరించుకొనుచుందురు!

లవం:- చెలీ! భగవతితోఁగూడి వారిద్దఱు నొక గురువునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేసిరని పెద్దలు చెప్పుదురు.

కామం:-

ఆ. గీ. ఉదయగిరినిఁబోలె ♦ నుదయించె నతనికి
స్ఫురిత గుణవిలాస ♦ సుందరుండు
పరికళాన్వితుండు ♦ ప్రాణిలోచనమహో
త్సవకరుండు బాల ♦ చంద్రుఁ డొకఁడు. ౧౦.

ద్వితీయాంకము

లవం: - [పెడమొగముగా] మాధవుఁ డతఁడే కాఁబోలును.

కామం: -

శా. బాలుండయ్యును నిల్లువెల్వడి కళా ♦ భ్యాసంబుకై యిప్పడీ
ప్రోలింజేరి వసించు భాసురశర ♦ త్పూర్ణేందు బింబాననుం, (ప్రకాశించుచున్న పూర్ణచంద్రుని వంటి)
(అనురాగము)
బాళిం జూచెడి లోలలోచనల యు ♦ న్మాదంపు వాల్చూపులన్
(కలువల తయారు చేసిన కొలను)
మేలౌ కల్వలసోరగం డ్లెసఁగెనా ♦ మించుం బురంబయ్యెడన్. ౧౧.

ఇప్పు డాతఁడు తన బాలమిత్రుఁడైన మకరందునితోఁ గూడి నీతి శాస్త్రము నభ్యసించుచున్నాఁడు. అతఁడే మాధవుఁడు.

మాల: - [ఆనందముతో జనాంతికముగా] సఖీ! లవంగికా! వింటివా యీభాగ్యశాలి యెంత గొప్పకులమందుఁ బుట్టినాఁడో?

లవం: - [జనాంతికముగా] మహాసముద్రమును విడిచి కల్పవృక్ష మెందుండి పుట్టఁగలుగును?

కామం: - ఓహో! యెంత ప్రొద్దుపోయినది. ఇప్పుడు,

చ. ననవిలుకాని పోరులన ♦ నంగి పెనంగి శ్రమంబు పైకొనన్
గనులరమ్మోడ్చు చక్రమిథు ♦ నంబు లుకంపిలి యప్డె మేల్కనన్ (ఉలిక్కిపడి)
(పక్షి మండలముందు)
ఘనతరహర్మ్యగర్భముల ♦ గాఢముగాఁ బ్రతినాదమిచ్చునీ
యనిభృత సాంధ్యశంఖరవ ♦ మాకసమంతటఁ బర్వుచుండెడున్. ౧౨.

మాల: - [పెడమొగముగా] నా తండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలి యిచ్చుచున్నాఁడో! తండ్రిగారికి కూఁతు రేమైపోయిన నేమి? రాజారాధనమే ముఖ్యముకాని. హా! తండ్రీ! నీవును నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు. [ఆనందముతో] ఆ మహానుభావుఁ డెంత గొప్ప కులమందుఁ బుట్టినాఁడు! ప్రియసఖి చక్కఁగాఁ జెప్పినది. అవును మహాసముద్రమును విడిచి కల్పవృక్ష మెందుండి కలుగును? కానిమ్ము. వాని నింకొకసారి చూడవలయును.

భావశబలత (అలంకారము)

లవం: _ దేవి ! యీ నాలుగిండ్ల భవంతిలోనుండి పోదము.

కామం: _ [పెడమొగముగా] అవలోకితా ! యిప్పుడు తటస్థముగా నుండియే మాలతి విషయమున నిసృష్టార్థదూత్యమును జక్కఁగా నడిపి తద్వ్యాపారమును జాలవఱకుఁ జులకన చేయఁగలిగితిని. ఏమంటేని,

ఉ. ఎంచితి నెగ్గునందనున ♦ కించుక దండ్రిని నమ్మరామిరూ
పించితిఁ బూర్వగాథలను ♦ జేర్కొని తెల్పితి గార్యపద్ధతిన్
మంచిగ మాటవెంబడిని ♦ మాధవువంశము విద్యయుం బ్రశం
సించితి, నింక నాపనవ ♦ శిష్టముదీనిని జేరఁదీయుటే. ౧౩.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ద్వితీయాంకము సంపూర్ణము.

—o—

మాలతీమాధవము
తృతీయాంకము

ప్రథమ రంగము - కామందకి గృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ: - అవలోకితా! భగవతి యెక్కడనున్నదో యెఱుఁగుదువా?

అవ: - [ప్రవేశించి] బుద్ధరక్షితా! యెఱుఁగవాయేమి? పిండ పారణవేళను మించఁబెట్టి మాలతి ననునయించుటకు భగవతి వెళ్ళి యెంత సేపో అయినది.

బుద్ధ: - మఱి నీవెక్కడనుండి వచ్చుచున్నావు?

అవ: - నేను భగవతి పంపఁగా మాధవునికడకుఁ బోయి యతనితో "నీవిప్పుడు శంకరపురము చేరువ కుసుమాకరోద్యానమునకుఁబోయి యందొక్క రక్తాశోకవృక్షముక్రింది పూపొదరింట వసించియుండు"మని చెప్పివచ్చితిని. అతఁడును అక్కడకు వెళ్లినాఁడు.

బుద్ధ: - అవలోకితా! యెందుకని యక్కడకు మాధవుఁడు పంపఁబడినది?

అవ: - నేఁడు కృష్ణ చతుర్దశియని తల్లితోఁగూఁడ మాలతి శంకరపురమునకుఁ బోఁగలదు. పిమ్మట భగవతి మాలతినిఁ బిల్చి బిడ్డా! నీచేతులతో నీవే దేవతారాధనమునకుఁ బూవులుగోసినయెడల సౌభాగ్యము వర్ధిల్లునుజుమీయని చెప్పి యామెను లవంగికా సహితముగా నా యుద్యానవనమునకే తీసుకొని రాఁగలదు. అక్కడ నన్యోన్య దర్శనము కాఁగలదు. మఱి నీ వెక్కడకు?

బుద్ధ:- శంకరపురమునకుఁ బోవుచు మన ప్రియసఖి మదయంతిక నన్నుఁగూడఁ దనవెంట రమ్మన్నది. అందుచేత నొకసారి భగవతికిఁ బాదాభివందన మాచరించి మఱి యక్కడకుఁ బోదమనివచ్చినాను.

అవ:- భగవతి నిన్నే పనియందు నియోగించినది? అక్కడి సమాచారమేమి?

బుద్ధ:- నేనును భగవతియాజ్ఞ ననుసరించి యయ్యేకథలలోఁబెట్టి మకరందుఁ డిట్టివాఁ డట్టివాఁడని నమ్మకము పుట్టునట్లుగాఁ జెప్పి యాతని మీఁదం బ్రియసఖియైన మదయంతికకుఁ బరోక్షానురాగ మెక్కువయగునట్లు చేసితిని. ఇప్పుడామె యాతనిదర్శనము నభిలషించుచున్నది.

అవ:- మేలు! బుద్ధరక్షితా! మేలు!

బుద్ధ:- రమ్ము పోదము.

(అని నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఇది ప్రవేశకము.

—O—

ద్వితీయరంగము - కుసుమాకరోద్యానము.

కామం:- [ప్రవేశించి]

క. మును పే వినయమునణఁకువ
యును గలదిప్పుడు మెలపున ♦ నొకకొన్నాళ్ళన్
మనసిచ్చి చెలులతోఁబలెఁ
జనవుననాతో మెలంగు ♦ సరణి గరపితిన్. ౧

ఇప్పుడు మాలతి,

ఉ. చింతిలునన్నుఁబాసి, మఱి ♦ చెంతవసింపఁగలంక దేఱెడున్,
మంతనమాడుఁ గాన్కలిడు ♦ మన్ననసేయును లేవఁజూచుచో
గంతునలేచి యడ్డపడి ♦ కంఠము బిగ్గగవుంగిలించుకొం
చెంతయు నొట్టుఁబెట్టుకొని యిప్పుడె రమ్మని మ్రొక్కివేఁడెడున్. ౨

దీనియంతకును గారణము తాఁగోరునట్ల నేఁజేయుచున్న నిబ్బరమైన యాశయే.

క. అన్యాపదేశవాక్యో
పన్యస్త శకుంతలాది ♦ బహుపూర్వకథా
విన్యాసము నాశోదసయిఁ
గన్యామణి యొరఁగివినుచుఁ ♦ గాంచుఁ బరాకన్. ౩

కాఁబట్టి యిప్పుడు ముందుకార్యమంతయు మాధవ సమక్షమందే నడపెదను. [తెరవంకఁజూచి] అమ్మాయీ! యీలాగీలాగు.

[తరువాత మాలతియు లవంగికయుఁ బ్రవేశించుచున్నారు]

మాల:- [తనలో] నాతండ్రి నన్ను రాజున కెట్లు బలియిచ్చుచున్నాఁడు! తండ్రిగారికిఁ గూఁతు రేమైపోయిననేమి రాజారాధనమే ముఖ్యముగాని!. [కంటం దడిపెట్టి] హా! తండ్రీ! నీవును నిది నాకుఁ గూడదనక కేవలము భోగతృష్ణకు లోనయినాఁడవు. [ఆనందముతో] ఆ మహానుభావుఁ డెంత గొప్పకులమందుఁ బుట్టినాఁడు! మహాసముద్రమును విడిచి కల్పవృక్ష మెక్కడఁ బుట్టఁగలుగును? అని ప్రియసఖి చెప్పిన మాట చక్కఁగానున్నది. వాని నింకొకసారి చూచెదనుగాక!

లవం:- చెలీ! యిదిగో! తీయమామిడులపైఁ గమ్మనితేనె సోనలచే మెత్తగానానిన పూవుగుత్తులను గోరికమీఱ నారగించుచు నడుమనడుమఁ గేరికూయు కోయిలల కోలాహలముల కలికి! ఝుమ్మని యొక్కుమ్మడిగ నాకొమ్మలనుండి ముమ్మరముగ రేఁగి మూఁగి వెఱచి పఱచు మొకరితుమ్మెదల సమ్మర్దముచే స్ఫుటదళాగ్రములైన సంపెఁగపూవుల తావులకుం దావలమైనదియు, కుదురగు గొప్ప పిఱుఁదుల వ్రేఁగుచే నించుక మెల్లఁగ నూరుభారముచే నడుగులం దొట్రుపడి నడచునప్పుడు పొడమెడు చెమటబొట్ల

నెడు నమృతబిందువులచే నందమయిన నీమోము చందురునకుఁ జల్లని మంచి గంధమయినదియు, నగు నీ కుసుమాకరోద్యానమారుతము నిన్నుఁ గవుఁగిటఁ జేర్చుచున్నట్లున్నది. కాఁబట్టి యిందుఁ గొంచెము విహరింతము. [ఇటు నటు నడచి ప్రవేశించుచున్నారు.]

[తరువాత మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ: _ ఓహో ! భగవతి యెదురైనదే ! యిప్పుడు నాకు,

ఆ. గీ. పొలఁతికన్న మున్నుఁ ♦ పొడసూప భగవతి,
యుల్లమూర్పు పుచ్చి ♦ చల్లనయ్యె
మిడికియెండవేఁడి ♦ మికి వృష్టికినియుండు
మెఱుపుఁ జూడనెమ్మి ♦ దొరకుఁబోలె. ౪

అదృష్టవశమున లవంగికాసహితురాలయి మాలతియు నున్నది.

తే. గీ. జాతిగల చంద్రకాంతంబు ♦ చేతఁ బర్వ
తంబునుంబోలె నాదు ♦ మనంబుకలువ
కంటిమోము చందురుకుఁబం ♦ గటనుజాలు
వాఱెడు జడిమగొంచును ♦ సారెకొర. ౫

ఇప్పుడు మాలతియందము చెప్పగిప్పరాదు.

క. నలిగిన చంపకమాలిక
చెలువున వసివాడినపసి ♦ చెలియవయవముల్
వెలిగించెడు మరుమంటలు
కలిగించెడు మదికిఁజొక్కు ♦ గనుగలఫలమున్. ౬

మాల: _ చెలీ ! యీగుజ్జు పొదరింటఁ బూలుగోయుదము.

మాధ:—

క, చెలిపలుకులు క్రొత్తగవిని
పులకలు మొలకెత్తనిపుడు ♦ పూని వహింతుం

దోలి మొగులు చాలుఁ గ్రొంజు
క్కాలకలరుచు మొగ్గదోడుగు ♦ కడిమి బెడంగుల్. ౭

లవం: - చెలీ ! అట్లుచేయుదము. [పూలుఁగోయుట నభినయించు చున్నారు.]

మాధ: - భగవతియొక్క యాచార్యక మత్యద్భుతముగా నున్నది గదా !

మాల: - చెలీ ! రమ్ము. మఱొక్కచోటఁ గోయుదము.

కామం: - [మాలతినిఁ గౌఁగిలించుకొని] చాలునమ్మా చాలుఁ అలసినావు.

చ. పడఁతిరో ! నీకుఁబల్కుతడఁ ♦ బాటొదవించెదు, నంగసంగమం
బెడు, మఱిమోముజాబిలిఘ ♦ టించెదుఁ జెమ్మటబొట్టుల, బ్రేమా
సెడుఁ గనుదోయి, నిట్టులిఁకఁ ♦ జెప్పెడి దేమికుమారి ! నీయెడం
బొడఁగిప్రియావలోకనము ♦ తోసరిగాఁ బరిఖేదమొప్పెడుల్. ౮

మాల: - [సిగ్గునభినయించుచున్నది.]
లవం: - భగవతి శోభనము సెలవిచ్చినది.
మాధ: - పరియాచకము చక్కఁగానున్నది.

కామం: - ఒక్కమాట చెప్పవలెనని యున్నది. కూర్చుండుఁడు [అందఱుఁ గూర్చున్నారు.]

కామం: - [మాలతి గడ్డమెత్తి] కళ్యాణీ యీ చిత్రము వినుము.

మాల: - అవహితురాలనై యున్నాను.

కామం: - నీవలెనే నా ప్రేమకుఁ బాత్రమై మాధవుఁడను చిన్న వాఁడొకఁడు కలఁడని మున్నొకసారి ప్రసంగవశమునఁ జెప్పియుంటిని గదా !

లవం: — అవును జ్ఞాపకమున్నది.

కామం: — అతఁడు కామోద్యానయాత్రను జూచినదే మొదలు మిగుల వగలఁబొగులుచు నొదల నెఱ్ఱ షొగలెగయఁ బరవశుఁడైనట్లున్న వాఁడు. ఏమంటే,

చ. కలువల ఱేఁడునుంజెలిమి ♦ కాఁడునుగూర్పఁగఁజాలు వేడుకల్
దలఁపఁడు, లోనివెగ్గలపుఁ ♦ దాపముఁదాలిమిదూలి వెల్లడిం
జలిపెడుఁ, దొంటిప్రేంకణపుఁ ♦ బ్రామనిచాయ మెఱుంగుమెపసల్
వెలవెలఁబాఱిచిక్కియును ♦ వీఁడు వెండియున్ హాయుండెపొసఁగ౯. ౯

లవం: — అవును, మాధవుఁడస్వస్థశరీరుఁడుగా నున్నాఁడని యప్పుడవలోకిత భగవతినిఁ ద్వరపెట్టినది.

కామం: — వీని మన్మథ వికారమునకు హేతువు మాలతియే యని యిప్పుడు విన్నాను. నా నిశ్చయము గూడ నట్టిదే. ఏమంటేని,

ఆ. గీ. ఈముఖేందుఁజూడ ♦ నీమనోహరమునం
బట్టె స్తిమితమును మ ♦ హాశయంబు
నగుపయోధిజలము ♦ పగిదినుల్కి కాత
రళతఁబొంది మిగులఁ ♦ గలఁత నొందె! ౧౦

మాధ: — ఓహో! యేమి యుపన్యాసశుద్ధి! నాకు గొప్పతనముఁ దెచ్చిపెట్ట నెట్లు యత్నించుచున్నది! ఇందాశ్చర్య మేమున్నది?

ఉ. విస్తృత శాస్త్రసంగతిని ♦ వీడనిపట్టు, నిసర్గబోధము సాభ్యాసికమైన
భ్యస్తగుణప్రకర్షమగు ♦ వాణియునుం, బ్రతిభానవత్త్వము౯
నిస్తులిత ప్రగల్భతయు, ♦ నిర్ణయకాల వివేచనంబునాఁ
బ్రస్తుతికెక్కి నీగుణము ♦ లన్ ఫలియించు నభీష్టకార్యముల్. ౧౧

కామం: — ఏమనఁగా జీవితాశ వదలుకొని యతఁడు చేయఁ బూనుకొని దుష్కరములే లేవు.

ఉ. కోయని కూయు కోయిలలు ♦ గూడిన మొగ్గల గుజ్జుమామిడిం
బోయికనుంగొనుం, బొగడ ♦ పూవుల తావుల నాలిగాలికిం సువాసన
గాయము నొప్పగించు, మెయిఁ ♦ గప్పిన తామరపాకు దుప్పటిం
బాయక చావదావమను ♦ భ్రాంతిని నందెడుఁ జంద్రుపాదముల్. ౧౭

మాల: - ఆయన యిట్టులతి దుష్కార్యము చేయుచున్నాఁడు.

కామం: - ఇట్లు ప్రకృతి సుకుమారుఁడైన యీ కుమారుఁడు తాము న్నెన్నఁడెఱుంగని బాములకు లోనయి నీకొరకు మరణము నైనను సరకు బాధ సేయక ఘోరముగాఁ దపించుచున్నాఁడు.

మాల: - [జనాంతికముగా] సఖీ! నా నిమిత్తముగా మర్త్యలోకాలంకారభూతుఁడైన యీ మహానుభావున కేమి మూఁడఁగలదోయని శంకచేఁ బిశాచముపట్టిన ట్లేమియుఁ దెలియకున్నాను.

మాధ: - నాయదృష్టము బాగున్నది. భగవతి నాయందు జాలి పుట్టించినది.

లవం: - భగవతి యిట్లు సెలవిచ్చుచున్నదిగనుక నేను మనవిచేయుచున్నాను. మాభర్తృదారికయుఁ దమలోఁగోటిచేరువ రాజమార్గమునం బును క్షణమాత్ర మలంకరించుచుఁ బోవుచుండెడి యకుమారునిఁ బెక్కుమారులు చూచినదయి సూర్యరశ్మి సోఁకిన తామరమొగ్గవలెఁ జెలువుగులుకు నవయవంబుల శోభచేఁ దెలియఁబడు మన్మథవ్యథావ్యసనములచే సొగసుమీఱియుఁ బరిజనులకు మనస్తాపము గలిగించుచున్నది. ఆటపాటలన్నఁ దలకంటగించుకొనుచున్నది. వసివాడిన చెక్కుటద్దముపైఁ జేయి దీయక ప్రొద్దులు వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నది. వికసించిన తామరపూవుల తేనెసోనలచే జాఱుమీఱి యించుక రేకులెత్తిన కుందమాకందముల మకరందబిందువుల మోచికొని వీచు పెరఁటితోఁటల చల్లగాలుల కుడికిపోవుచున్నది. తన మహోత్సవాభ్యుదయమును స్వయముగాఁ జూడఁగోరి కామ

దేవుఁడే మూర్తిభవించెనన్నట్లు కాముకాననాలంకారభూతుఁడై కన్పట్టిన యమ్మాధవుం దానును తన్మాధవుండును నిట్లిరువురు నొండొరులం దనివి దీఱఁ జూచుకొనిరి. అప్పుడీమె యౌవనారంభమున కాతని వివిధ విభ్రమ రాగానుబంధమే వెలఁబెట్టఁబడెను. ఒండొరుల చూపు లెదురుకొని జంకి వెనుకఁ దగ్గినపుడు వారికిం బొడమిన చిత్తోద్రేకమును, మించిన తమకమును, అతిశయించిన భయమును, మేనుల ప్రమాదుపాటును, అవయవంబుల నిశ్చేష్టత యుఁ, గ్రమ్మిన చెమ్మటలును మొలకలెత్తిన పులకసమితియు, బెంపారు నుత్కంపమును జూచి సఖీజను లానందమొందిరి. అదిమొదలు సహింప శక్యముగాని యొక క్రొత్త యాయాసాతిశయముచే మిగుల దారుణమైన దశాపరిణామము ననుభవించుచున్నదై నిండుచందురుపోడుపు నించుకసేపు నైపలేని లేఁదమ్మిదీఁగవలె వసివాడి పోవుచున్నది. క్షణమాత్రము సంకల్ప నిర్మితమైన వల్లభ సమాగమము ననుభవించుచుఁ గాబోలును వడిసి ముద్దయినట్లు చెమటలతో నిండిపోవుచుండును. ఏమనఁగా తులకించు కెమ్మోవియుఁ, దళతళలాడు ముత్తెములవంటి పలువరుసయు, తెలుపిలేని పులకాంకురంబులచేఁ దఱచగు కపోలతలంబున జొటజొటమని జల్లివిరియు నానందబాష్పములును, ఎడతెగక పొడముచెమటబొట్లచేఁ జెన్నుమీఱు చిన్నిక్రొన్నెల వంటి సెన్నుదురును, తొలుత నించుక మెలిగొని నిలువరించి యంత మెల్లమెల్లనఁదారి యామీఁదఁ దిరుగుడువడినట్లు నునుపయిజాఱి మూఁతపడెడు చల్లని కన్నుఁగలువలును గల యీమె మోము దామరవైఖరినూడఁ బ్రోడలగు చెలిమికత్తెలచిత్తముల యందీమె కిప్పుడు కౌమారావస్థ యేమోయని సంశయము పొడముచున్నది. మఱియు దుర్వారమైన చంద్రకిరణ ప్రసారముచేఁ గరఁగి నీరగు చంద్రకాంతహారమునుదాల్చి విశేషముగాఁ గర్పూర రసము నించిన చల్లని మంచి గందపుజడులచే జివజివమను లేఁత యరటాఁకుపై మేనుచేర్చి, తత్తరపాటుతోఁ గదిసి చెలిమికత్తె లడుగు లొత్తుచు

Kalagunam Subba Rao. B.A.

నీటఁదడిపిన తామరాకు వీవనలందెచ్చి వీచుచున్నను రాత్రులు కంటిమీఁద ఱెప్పవాల్పకయే వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నది. ఒకవేళ పట్టకపట్టక నిదురపట్టెనో అడుగులకుఁ బట్టించిన లత్తుకరసము చెమటకాలువలచేఁ గరఁగిపాఱ, దడదడలాడు వలుదపెండొడసందునుండి బెడబెడమని పోఁక ముడిజాఱ గదిరిన యదిరిపాటుచే హృదయఁబునుండి పదింబదిగ వెడలు వేఁడినిట్టూర్పు గాడ్పుల కనేకప్రకారంబుల విజృంభించి నిట్టవొడిచిన చన్నుమిట్టలపై వడఁకాడు బాహులతికలం జట్టఁబెట్టియట్టె మెలఁకువయగుడు పట్టిసజ్జపైఁ జూపు నిగిడించి యుస్సురని మోహావశంబునఁ గన్నులు మూసికొనును. అప్పుడు తత్తఱపడి చెలికత్తె లొనరించు నుపచారములకుఁ దెలివినొంది వారికిం దనకును తనదట్టంపు నిట్టూర్పుచే జీవితాశ మఱలించుచున్నది. మాకేమి సేయుటకును బాలుపోకున్నది. ముందు మమ్మునే చంపివేయుమని యా క్రూరదైవము నెంత నిందించినను వాని కుటిలత్వమునకుఁ దెఱగులేకున్నది. అమ్మా! భగవతీ! చూడు. లావణ్యాభూయిష్ఠములును సుకుమారములును నగు నీ పువుబోఁడి యవయవములను మన్మథుఁ డింకను ఎంతకాలము నవయఁజేయవలసినది? మగలపయిఁ బొలయలుకఁజెందిన కేరళాంగనల రాగపల్లవిత కపోలంబులపోలికఁ గోమలోద్వేల విమలంబులగు తేటవెన్నెలలచేఁ దఱుమంబడి విరియఁబాఱు కాఱు చీకట్లుగల యొక్క యీ రజనీముఖములే కాదు, పాలేఱులతీఱున ధళధళమను తెలివెన్నెలలచేఁ బులంగడిగినట్లు చెలువుమీఱు నభోభాగములును కమ్మని పరిమళఃమ్మల కిమ్ములగు పాటలీముకుళమ్ములఁ బాటించి గుత్తములగు నెత్తావులఁ గుత్తుకబంటిగ నత్తించుకొని బలిసి దెసలఁ గలఁచుఁబొలయు మలయానిలంబులచేఁ జలువమీఱు దశదిశాముఖంబులును గల యీ రజనీ పరిణామములుగూడఁ బ్రియసఖికి నెక్కువ యపకారమే చేయుచున్నవి.

కామం: - బిడ్డా! లవంగికా!

ఆ. గీ. అతనివిషయమైన ♦ దగు నేని యనురాగ
మదిగుణజ్ఞురాలి ♦ యందముగద
యిందుకయి ముదంబుఁ ♦ జెందియు డెందంబు
వగలఁబగులుదీన ♦ వస్థఁజూచి. ౧౩

మాధ: - భగవతికిప్పు డింత యుద్వేగము యుక్తమే.

కామం: - ఓహో! యెంతప్రమాదము!

మ. మునుపే దీనియొడల్ నిసర్గలలితం ♦ బున్ సౌకుమార్యైకభా
జనమున్; దానికిఁదోడు మన్మథుని కా ♦ ర్జన్యంబు; నామీఁదఁ జం
దన భూమీధరమందనిర్గత జగ ♦ త్ప్రాణోచ్చలచ్చూతపు
ష్పనితాంతంబు వసంతముందఱిసెభా ♦ స్వచ్చంద్రికాకాంతమై. ౧౪

లవం: - అమ్మా! మఱొక్కటి చిత్తగింపుము. ఇదిగో మాధవుని రూపము వ్రాయఁబడియున్న చిత్రఫలకము. [మాలతి పైఁట కొంగు తొలఁగించి] ఇదియును అతఁడు కూర్చియిచ్చినదని యీమె చేఁ ప్రాణప్రదముగా ధరియింపఁబడుచున్న పొగడదండ. [వకుళమాలికను జూపుచున్నది.]

మాధ: - [సాభిలాషముగా]

చ. అలవియె చెల్వనాకుసకి ♦ యా! వకుళావళి! నీదు భాగ్యముం!
బలుకనఁబాఱె నిద్దమయి ♦ బాగగు క్రొంబిసదంపకాండముం
దలఁపఁగఁజేయు పాండిమకుఁ ♦ దావలమౌ చెలిగబ్బిగుబ్బలం
గులికెడుటెక్కియంబుగతిఁ ♦ గోమలికెంతయుఁ గూర్చుదానవై. ౧౫

[తెరలోఁ గలకలము]

ఓహో! శంకరపురవాసులైన కాపులారా! ఇదిగో మంచిపడుచు కాలులో మున్నదగుటచే సహింప నలవికాని క్రోధరోషములచే బలాత్కారముగా ముక్కుపంజరమును ముక్కలుసేసి, తలుపు దెఱచుకొని, కాలికంటఁగట్టిన యినుపగొలుసు త్రెంచుకొని, పెచ్చువెఱిగి, విచ్చలవిడి సంచరించుచుఁ,

రేకినిక్కించిన చక్కని తన సోగతోఁక వికృతాకారమైన యొక్క జయపతాకవలె నాచరించుచుండఁ, దేరిచూడరాని భీకరాకారముతో వనము వెడలి, యప్పుడె యుప్పతిల్లిన తమకంబుతోఁ జిక్కు ప్రాణుల మేనులం దప్పళించి, గుట్టలు వడిన యవయవంబులలోని గట్టిముదుసులను కొండగుహఁబోలు వెడఁదనోరఁ బెంపుమీఱ నింపుపుంగోఱలఁబట్టి కటకటమని పిండిపిండిగ నములుచు, వెఱపుగొలుపు వెట్టియాటగఁ జెన్నునఁ గొట్టుకొట్టి దంపు దెబ్బకుఁ జెల్లుగఁ జేఁజిక్కు నరతురంగముల నెత్తురు కండలు నోటి నిండఁ గ్రుక్కుకొని, వెక్కసంబగుడు నక్కిరిబిక్కిరిగ గుటుగుటుమని వెడలఁ గ్రక్కుచు, నడుమ నడుమ గోండ్రుగోండ్రుమని యుప్పరంబగయ నార్చుచుఁ, గొందఱ మడియించి, కొందఱఁ బొడిచేసి, కొందఱ వెఱపించి పరువులెత్తించి, కొందఱ సందుగొందులదూరించి, కలుసుగోళ్ళ వచ్చిన జంతుగాత్రావయవంబులనుండి తొరగు పచ్చినెత్తురులచేఁ ద్రోవయెల్ల నడుసు గట్టించి, యిట్టిదుష్టశార్దూలమొకటి రెండవ యమునివలె విహరించుచున్నది. కాఁబట్టి చేతనయినమట్టుకెవరిప్రాణమును వారు కాపాడుకొనుఁడు.

బుద్ధ:—[తత్తఱపాటుతోఁ బ్రవేశించి] రక్షింపుఁడు! రక్షింపుఁడు! ఇదిగో నందనమంత్రి చెల్లెలు మన ప్రియసఖియైన మదయంతికను పెద్దపులి పట్టుకొన్నది. పరిజనులు కొందఱు చచ్చి కొందఱు పాఱిపోయిరి.

మాల:-చెలీ! లవంగికా! అయ్యో యెంత ప్రమాదమే!

మాధ:-బుద్ధరక్షితా! యెక్కడ నున్నది?

మాల:-[సంతోషముతోను భయముతోను] అమ్మయ్యో! ఈయన యిక్కడనే యున్నారు!

మాధ:-[తనలో]

సీ. అహహ! నా భాగ్యమే ♦ మనివచింపఁగ వచ్చు?
నబ్బురంబుగఁదన ♦ కబ్బినట్టి

ఁగాదుదర్శనమున ♦ మోదమందుచునాతి స్త్రీ (మాలతి)
యాయతంబుగఁగన్ను ♦ దోయి పఱపి
తిలకించుచోనన్నుఁ ♦ దెలిదమ్మిపూదండఁ
గలయంగబిగియించి ♦ కట్టినట్లు
సారసంపూర్ణసు ♦ క్షీరపూరమునందు పాలవెల్లిలో
ముంచుగాఁదానమా ♦ డించినట్లు

తే. గీ. కాంకకొసరించుకయు లేక ♦ పంకజాక్షి
యేకరాశిగఁదాఁగబ ♦ లించినట్టు
లమృతమేఘంపుజడివాన ♦ నవిరళముగ
ముంచినట్లునునయ్యెఁబో ♦ యెంచిచూడ. ౧౬

బుద్ధ:- అయ్యా! యిదిగో నీతోఁటవెలుపలి వీధిమొగముననున్నది.
మాధ:- [సాటోపముగా] ఇదిగో సిద్ధముగానున్నాను.
మాల:- చెలీ! లవంగికా! సంశయము బాధించుచున్నదే!
మాధ:- [భీభత్సపడినట్లుగా] ఆహాహా!

క. తలలుకొని తెగిధరంబ్రో
వ్రుగఁ జేవులం, బోరగిలిన ♦ పునుకలతునుకల్,
దిగఁబడు నెత్తుటి రొంపియు
నొప్పతీప్రలిచన్న మార్గ ♦ మతిదారుణమా. ౧౭
అన్నా! యెంత ప్రమాదము!

గీ. అక్కట! దూరమైతిమల ♦ వ్యాఘ్రముకన్నెకుదాపుగాఁగదుష్ట
లవంగి:- హా! చెలీ! మదయంతికా!

కామం:- మాధ:- [సహర్షముగాను సాభిప్రాయముగాను.]
ఎక్కడకొవ్వఁడో మృతుని ♦ చేతికటారినిఁగొండు డాసెదా
నెక్కడనుండియోవడిమె ♦ యిన్మకరందుఁడె వచ్చినిల్చెగా

ఇతరులు:- మేలు! మహానుభావా! మేలు!

కామం:_మాధ:-

మిక్కిలిగాయమొందిపుడ ◆ మింబడఁగూల్చెను దుష్టసత్వముల్.

కామం:-[సాభిప్రాయముగా] అయ్యో! నాయనా! బెబ్బులిగొట్టిన గోళ్ళదెబ్బలచే మేనెల్ల రక్తప్రవాహముకాఁగా, నేలఁబాదుకొల్పిన చేతి ఖడ్గము నూఁతగొని, బెదరిబెదరి చూచుచు మదయంతిక దన్నాదుకొని యుండ మకరందుఁ డెట్లు సొమ్మసిలినాఁడో!

ఇతరులు:-అన్నన్నా! గట్టి దెబ్బలు దిని యామహానుభావుఁడు వాడి పోయిన తోఁటకూర క్కాడయైనాఁడు!

మాధ:-అయ్యో! తల్లీ! పడిపోయినాఁడు! రక్షింపుము! నన్ను రక్షింపుము!

కామం:-నాయనా! యెందుకీభయము? రమ్ము. పోయిచూతము.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

తృతీయాంకము—సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

చతుర్థాంకము

ప్రథమరంగము - కుసుమాకరోద్యానమే.

[తరువాత మూర్ఛనొందిన మదయంతికా మాలతుల చేతులమీఁద మకరంద మాధవులను తత్తఱపాటుతోఁ గామందకీ బుద్ధరక్షితా లవంగికలును బ్రవేశించుచున్నారు.]

మద:- దేవీ! అనుగ్రహించి మదయంతిక నిమిత్తము ప్రాణసంశయదశ నొందిన యీ యాపద్బాంధవుని రక్షింపుము. ~~ఈ మహాభాగుని~~ రక్షింపుము.

ఇతరులు:- అయ్యో! యిప్పుడిక్కడ నేమున్నదని తీసికొనిరాము?

కామం:- మీరిద్దఱు నీకమండలూదకమును మీఁదఁజల్లి పైఁటచెఱఁగులతో విసరుండు.

మాలత్యాదులు:- [అట్లు చేయుచున్నారు.]

మక:- [తెప్పిరిల్లిచూచి] చెలికాఁడా! యేమి యీభయము? నేను సుఖముగానే యున్నాను.

మద:- అమ్మయ్యా! యిప్పుడు మకరంద పూర్ణచంద్రుఁడు మేలుకొన్నాఁడు!

మాల:- (మాధవుని నుదుటిమీఁద హస్తముంచి) మహాభాగ! అదృష్టము బాగున్నది. ఇదిగో వినుండీ, ఆ మహానుభావుఁడు తెలివి నొందినాఁడు.

మాధ:-[తెప్పిరిలి] చెలికాఁడా! యెంత సాహసము చేసితివి! రమ్ము! రమ్ము! [కౌఁగిలించుకొనుచున్నాఁడు.]

కామం:-[ఇద్దఱ శిరస్సులు మూర్కొని] ఇప్పుడు నాబిడ్డలు బ్రతికి బైటఁ బడ్డారు.

ఇతరులు:-మాకందఱకు పరమసంతోషముగా నున్నది.

[అందఱు హర్షము నభినయించుచున్నారు.]

బుద్ధ:-[జనాంతికముగా] చెలీ! అతఁడే యితఁడు.

మద:-చెలీ! యీయన మాధవుఁడనియు, ఈయన నీవు చెప్పినవారే యనియుఁ దెలిసికొన్నాను.

బుద్ధ:-నేను చెప్పినదానిలో నబద్ధము లేదుగదా?

మద:-మాబోంట్లయందు మీవంటివారికిఁ బక్షపాతములుండవుగా! [మాధవునిఁజూచి] మాలతి మహానుభావుఁడైన యీ సుందరాంగునిఁ గామించినదని వాడుక [అని మకరందునే సాభిలాషముగాఁ జూచుచున్నది.]

కామం:-[తనలో] మదయంతికామకరందులను దైవికముగా లభించిన యిప్పటి యీ దర్శనము మిగుల రమణీయమైనది. [ప్రకాశముగా] అబ్బాయీ! మకరందా! యీసమయమందు మదయంతికను గాపాడుటకై భగవంతుఁడు నిన్నెక్కడనుండి తీసికొనివచ్చినాఁడు?

మక:-ఇప్పుడు నేను నగరములో నొక్కవార్త విని మాధవుని కందువలనఁ జిత్తక్షోభ మెక్కువగునేమో యను శంకతో నవలోకిత చెప్పిన కుసుమాకరోద్యాన వృత్తాంతముమీఁద నతిత్వరితముగా బయలుదేఱివచ్చుచుఁ ద్రోవలో నెవ్వరో యుత్తమవంశ సంభూతురాలిలాగున్నదని బెబ్బులిచేతఁ జిక్కిన యీకన్యకను సమీపించితిని.

మాల:-మాధ:-[తమలో విమర్శించుకొనుచున్నారు.]

కామం:-[తనలో] సంగతికేమున్నది? బహుశః మాలతిని నందనున కిచ్చుట స్థిరపడియుండవచ్చును. [ప్రకాశముగా] వత్సా! మాధవా! అదృష్టవశమున మాలతివల్ల వర్ధిల్లినావు. మాలతి కేమైనఁ బ్రీతిపూర్వకముగా నిచ్చుట కిదే తగుసమయము.

మాధ:-దేవీ! యీ మాలతి,

చ. చెనఁటి మృగంబు గాయమును ♦ జేయఁగ నాపదనున్న ప్రాణమి
త్రునిఁబొడగాంచి సొమ్మసిలి ♦ తూలినసన్ గృపఁబూనిజాతసం
జ్ఞునిఁగఁ బొనర్చెఁగానఁగడుఁ ♦ గోరికనేని దె పూర్ణపాత్రవృ
త్తినిహృదయంబు జీవితము ♦ దీని యధీనము చేసివైచెదన్. ౧

లవం:-మా ప్రియసఖి కోరఁదగిన యనుగ్రహ మిదే.

మద:-[తనలో] ఈమహానుభావుఁడు తన మనోభిప్రాయము నెట్లు వెల్లడిసేయవలెనో చక్కగా నెఱుఁగును.

మాల:-[తనలో] ఏమి సెపుమా మకరందుఁడు విన్న యాయుద్వేగ కారణవార్త?

పురుషుఁడు:-[ప్రవేశించి] అమ్మాయీ! మదయంతీ! "యిప్పుడు రాజుగారు స్వయముగా మన యింటికి దయచేసి భూరివసువుమీఁది విశ్వాసము చేతను మనయందలి యనుగ్రహముచేతను తామే మాలతి నిచ్చినారు. కాఁబట్టి యీ యనుగ్రహమునుగూర్చి చెప్పుకొని సంతసింతము రమ్ము," అని మీయన్న నందనమంత్రి యాజ్ఞాపించుచున్నాఁడు.

మక:-వయస్యా! యిదియే నేను విన్నవార్త.

మాల:-మాధ:-[వెలవెలపోవుట నభినయించుచున్నారు.]

మద:-[సంతోషముతో మాలతినిఁ గౌఁగిలించుకొని] చెలీ! మాలతీ! మనమిద్దఱ మొక్కయూరిలోఁబుట్టి యినుకలో నాడుకొన్న యీడు

మొదలు సావాసకత్తెలమై యక్కసెల్లెండ్రవలెనున్నాము. ఇప్పుడీ మా గృహమున కలంకారమయినావు.

కామం:-వత్సా! మదయంతికా! మీయన్నగారు మాలతినిం బెండ్లియాడఁ గలుగునని యుప్పొంగి పోవుచున్నావు!

మద:-ఇదియంతయుఁ దమ యాశీర్వచన మహిమ. చెలీ! లవంగికా! మిమ్ములను బొందుటచే మా కోరిక లీడేరినవి.

లవం:-చెలీ! మేమును ఇట్లనుకోఁదగ్గదే.

మద:-చెలీ! బుద్ధరక్షితా! రావే పోదము, మహోత్సవమునుజూచి సంతసింతము. [లేచుచున్నారు.]

లవం:-[జనాంతికముగా] దేవీ! చూడు! చూడు మీ మదయంతికా మకరందుల చూపు లేతీరుగాఁ గలసికొనుచున్నవో! అంతరంగముల నిముడఁజాలక పైకి వెల్లివిరిసిన యద్భుతానందములచే సుందరములయి గుట్టు సడల కుండుటకు నిబ్బరంబులయి కడలఁ బ్రసరించినప్పుడు మనోహరంబులయి బలితంపు విరినల్లగలువ పూఁజాయలకు నెలవులయి నలుగడల నలముకొనుచున్నవి. నాకుఁజూడ వీరిప్పుడు మనస్సంగము ననుభవించుచున్నారని తోఁచుచున్నది.

కామ:-[నవ్వి]

సీ. ఓరగనొకయింత ♦ తారకల్ నిగుడంగ
వక్రమైకొలికిలో ♦ పలముడెంగి
యలఁతిగాబొమ పెత్తి ♦ వలఁతిగావలపెల్లఁ
దెలుపుచో స్తిమితమై ♦ లలితమగుచు
రెప్పలల్లార్చుచుం ♦ దప్పకీక్షించుచో
నంతరానందర ♦ సానుభూతి
మసృణమై యీరీతిఁ ♦ బ్రసరించితడవుఁ
నాకేకరంబన ♦ నమరునట్టి

తే. గీ. వీరలపరస్పరాలోక ♦ విలసనంబు
చెప్పకయచెప్పెడునుగోర్కె ♦ లుప్పతిల్ల
బుద్ధికల్పితసంభోగ ♦ భూరిసౌఖ్య
మగ్నులయినీరలివ్వాడు ♦ మలయుచుంట.

పురు:- అమ్మాయీ! మదయంతికా! ఇటు! ఇటు!

మద:- [పెదమొగముగా] చెలీ! బుద్ధరక్షితా! నాకుఁ బ్రాణమిచ్చిన యీ పుండరీకలోచనుని మరలఁజూచుట గలుగునా?

బుద్ధ:- దైవమనుకూలించినయెడల. [అని నిష్క్రమించుచున్నది.]
మాధ:- [పెదమొగముగా]

సీ. తడవులఁబట్టెడెం ♦ దమునసూల్కొనిసాఁగి
తామరకాడ మృదుబిసినీసూత్ర ♦ భిదురమగుచు వజ్రసూచివలె
నకట! యాశాతంతు ♦ వది నేఁడు తెగుఁగాక
మానసికరోగమయ్యురుతరాధివ్యాధు ♦ లూరయుఁగాక
శంకసేయకచిత్త ♦ చాంచల్యభావంబు
చేరినాకడ నెవ ♦ సించుఁగాక
తనచేయుజతనంబు ♦ కొనసాగుటకువిధి
స్వస్థచిత్తయింకఁ ♦ బడయుఁగాక

తే. గీ. పడినపాటెల్లఁబండయి ♦ పరిణమింప
నించువిలుకాఁడుఁగడుసంత ♦ సించుఁగాక
యోర్చుకొనియింతకాలంబు ♦ నుగ్గఁబట్టి
మేననిల్పినప్రాణముల్ ♦ మిడుకుఁగాక. 3

చ. తొడఁగి సమానురాగిణియు ♦ దుర్లభురాలును నైన దీనిమే
ద్పడివరియించునాకువిధి ♦ వక్రత మైనిటులౌటయుక్తమే;

సుడివడిదానవార్తచెవి సోఁకినయంతనవెల్లనైనయ
ప్పడఁతిప్రభాతచంద్రనిభ వక్త్రముమాత్రమునన్ దహించెడున్.

కామం: - [తనలో] ఈ బిడ్డ లిరువురును మనసుల బెంగఁబెట్టుకొని యిట్టులుండఁగా నేను చూడలేను. ఆశ నిరాశయైనప్పుడు బ్రదుకు భారముగానుండును. [ప్రకాశముగా] వత్సా! ఆయుష్మంతుఁడా! మాధవా! యొక్కమాటడుగుచున్నాను! చెప్పుము! భూరివసువెప్పుడైనను నీకుఁబిలిచి పిల్లనీయవచ్చునని యనుకొంటివా?

మాధ: - [సిగ్గుతో] లేదు. లేదు.

కామం: - లేదుగద! యిప్పుడు భూరివసువు జరిగించిన విరుద్ధమేమున్నది?

మక: - మాలతి నీవలకే యొకరి కిచ్చినాఁడఁటగాదా?

కామం: - ఆసంగతి నాకుఁ దెలియును. నందనునకు మాలతి నీయవలసినదని రాజు దన్నడుగఁగా భూరివసువాయనతోఁ దమ పిల్లదాని విషయములోఁ దను యిష్టమని చెప్పినాఁడు. ఇది యందఱు నెఱిఁగినదే కదా?

మాధ: - అవును విన్నాము.

కామం: - రాజు స్వయముగానే మాలతి నిచ్చివేసినాఁడని యిప్పుడేగద పురుషుఁడు వచ్చి చెప్పినాఁడు! కాఁబట్టి నాయనా! చూడు! మానవ వ్యవహారములకు మాటలవల్లనే కట్టుఁబాటు. మాటలవల్లనే జనులకు పుణ్యమును పాపమును. భూరివసువు చెప్పినది కల్లమాట యగుటకు సంశయములేదుగదా? మాలతి యేమైనను మహారాజు కూఁతురా? పోనీ లోకములో నెక్కడనైనను ఒక యయ్యగన్న కూఁతురు పెండ్లివిషయములో రాజు జోక్యము కలుఁగఁజేసికొన్నట్టు విన్నామా? శాస్త్రమునందుఁ గన్నామా? కాఁబట్టి యిది శాస్త్రమునకును ఆచారమునకును గేవల విరుద్ధముగా నున్నది. పోనీ నేనుపేక్షింతునని యూహింతువా? చూడు,

శా. మీపైఁ గూరిమి యగ్గలంబగుటచే ♦ మీకెప్పుడేయెగ్గు దా
నాపాదిల్లునటంచు భీతిలుదునో ♦ యాయెగ్గొకింతేనియుఁ
మీపైగిట్టని మీదుశత్రులకునుఁ ♦ లేకుండెడుంగాక యిం
కేపాట్లంబడియేని ప్రాణమిడియే ♦ నేమిమ్ముఁ గూర్తుంజుఁడీ. ౫

మక:- భగవతి సెలవిచ్చినది చక్కఁగా యుక్తి యుక్తముగా నున్నది. మఱియు,

మ. కృపనో ప్రేమనో నీదుబిడ్డలగు వీ ♦ రింగూర్చి సంసారసం
గపరిత్యక్తము నీదుచిత్తముకరం ♦ గంజొచ్చెనట్లౌట నెం
తో పరివ్రాజసంప్రదాయవిహితా ♦ నుష్ఠానవిఘ్నంబుగా
నిపుడొప్పన్ భవదీయయత్నమిఁక దే ♦ వీ! దైవమెట్లుండునో. ౬

[తెరలో]

దేవీ! కామందకీ! మాలతిని వెంటఁబెట్టుకొని శీఘ్రముగా రావలయు నని దేవిగారు విన్నవించుచున్నారు.

కామం:- అమ్మాయీ! లేఅమ్మా! లే. [అందఱులేచి యిటునటు నడచుచున్నారు.]

మాలతి: — మాధ: — [సకరుణానురాగముగాఁ జూచుకొను చున్నారు.]

మాధ:- [పెడమొగముగా] ఛీ! మాలతితోఁగూడి మాధవుఁ డనుభవింపఁదగిన సంసారసుఖ మింతటిదేకదా! ఔరా! ఔరా! యేమిచిత్రము!

చ. తొలుదొలుతన్ హితుండుబలెఁ ♦ దోఁచియనన్యరసాభియుక్తమ
త్యలఘుసుఖప్రదాయకము ♦ నౌననుకూలతఁజూపి యప్పుడే
మలఁగుచు వేఱుత్రోవకును ♦ మాఱిచిదారుణవృత్తి నైజదు
ర్విలసితమేర్పడన్ విధిగ ♦ రిష్ఠునోవ్యధపాలుసేసెడున్. ౭

మాల: - [పెదమొగముగా] ఓ మహానుభావా ! ఓలోచనానంద శర సుందరమూర్తి ! నిన్నుఁ జూచుట కిదే కడసారి.

లవం: - అన్నా! అమాత్యుఁడు మా ప్రియసఖికి జీవితసంశయము దెచ్చిపెట్టినాఁడు గదా !

మాల: - [పెదమొగముగా] ఇప్పుడు జీవితాశయొక్క ఫలము పండి ముగ్గినది. కరుణావిహీనుడైన మాతండ్రిగారికిఁ గాపాలికత్వము సిద్ధించినది. దైవముయొక్క దారుణసంకల్పముకూడ నీడేరినది. నే నెవ్వరి నిందింతును ? దిక్కుమాలిన నాకెవ్వరు దిక్కు ?

లవం: - చెలీ! యిటు! ఇటు! [ఇటునటు నడచుచున్నారు.]

మాధ. - [తనలో] మాధవునిమీఁది సహజ వాత్సల్యముచేతను, అయ్యో ! వీఁడేమయిపోవునో యను భయముచేతను భగవతి యిట్లూఱడించుచున్నదేకాని వేఱుగాదు. [ఉద్వేగముతో] నేనెక్కడ ? జన్మ సాఫల్యమును బొందు టెక్కడ ? ఇప్పుడు నే నేమి చేయుదును ? [ఆలోచించి] మహామాంస విక్రయము దప్ప వేఱుపాయము గానరాకున్నది. [ప్రకాశముగా] వయస్యా ! మకరందా ! మదయంతిక నిమిత్తము తహతహగా నున్నదా యేమి ?

మక: — ఉండ కేమి ?

చ. ప్రిదిలిన పైఁటకొంగు సవరింపక యే సరసప్రహారునన్
బెదరినపిల్లలేడివలె బెగ్గిలినూచి సుధారసాప్లుతిం
బొదలినభంగిఁ జల్లఁదన మున్ ఘటియించునిజాంగకంబులన్
మదవతి కౌఁగిలించెనది మాటికి నాటి మదిం గలంచెడున్. ౮.

మాధ: - అది మన బుద్ధరక్షితకుఁ బ్రియసఖికదా ? దుర్లభురాలు కాఁగూడదే ! మఱియు

ఉ. క్రూరమృగంబుఁ జంపి యసు ♦ వుల్ నిలఁబెట్టిననిన్నుఁ గాఁగిటం
జేరిచియుండి వేఱొకనిఁ ♦ జేరఁగనిచ్చునె నాతిచిత్తమున్ ?
సారసనేత్రచూపుల పి ♦ సాళము నీపయిఁ గల్గునూరిమిన్
సారెకు వెల్లడించి సర ♦ సస్తిమితంబయి యొప్పుచుండదే ?

కనుక లెమ్ము ! పారాసింధుసంగములోఁ స్నానము చేసి పట్టణములోనికిఁ బోదము. [లేచి యిటునటు నడచుచున్నారు] ఇదే యీ మహానదుల సంగము. ఆహా !

మ. వలిపెంపుండడిచీరలత్తుకొనఁబై ♦ పైఁదోఁచునిమ్నోన్నతం
బులతోఁ, బైఁడిపనంటులందొరయుసొం ♦ పుల్నింపు పెంపారుగు
బ్బలపైమాఁటినకేలుఁదామరలతో, ♦ భామామణుల్ స్నాతలై
నిలువంజెల్లినఠీవులొప్పెసఁగెడుం ♦ దీరప్రదేశంబునన్. ౧౦.

[అని యందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

చతుర్థాంకము — సంపూర్ణము.

మఱియు,

ఉ. ఆకసమందుమించిన ర ◆ యంబున నేఁబయనంబు సేయుచో
వ్రేఁకపుఁబున్క పేరులవి ◆ వెన్కకుముందుకునూఁగులాడియ
ప్పాఁకలఁ బెట్టి మ్రోఁతలిడు ◆ నాచిఱుగంటల శ్రావ్యనాదమ
స్తోకసముద్భటత్వమును ◆ సొంపుగ నాకు లభింపఁజేసెడున్. ౩.

శా. జాలందోరపు గ్రంథిబంధము జటా ◆ జాలంబు దూఁగాడె, సం
స్కారక్వాణ సుదీర్ఘ మైపటుగతిన్ ◆ ఖట్వాంగ పుంగంటవే
మాఱున్ మ్రోసెఁ, గపాలరంధ్రములలో ◆ మార్మ్రోయుచుంగింకిణీ
వారంబున్ మొరయించు వాయువునకున్ ◆ బైపైధ్వజంబాడెడున్. ౪.

[ఇటునటునడచిచూచి] ఇదిగో ప్రాంతవేఁపచమురులో వెల్లుల్లి పాయలు వేఁచినట్లు గుమగుమలాడు ప్రేతధూమములు మిన్ను ముట్టుటచేఁ జెప్ప నక్కఱ లేకయే తెలియఁబడుచున్న యీ శ్మశానవాటము చేరువను గరాళశక్తిగుడి, ఇందు మంత్రపురశ్చరణము చేసిన మా యఘోరఘంట గురువులయాజ్ఞచొప్పున నేఁడు కొంచెము విశేషముగాఁ బూజాసంభారములు సమకూర్పవలసియున్నది. "వత్సా! కపాలకుండలా! యీ కరాళ భగవతికి స్త్రీరత్న మొకటి సమర్పించుకొందునని ముందు నేను మ్రొక్కుకొని యున్నాను. అందకొకటి యీనగరమందే సుప్రసిద్ధముగా నున్నది. తీసికొని రమ్ము." అని నాగురువుగారు సెలవిచ్చినారు. [సంతోషముతోఁ జూచి] ఎవఁడు చెపుమా? అతి గంభీరసుందరాకారముతోఁ బైకి మలఁచిన జుట్టుముడియు వీఁడును చేతఁ గత్తిఁ బట్టుకొని యీవల్లకాటిలోనికే వచ్చుచున్నాఁడు!

మహాస్రగ్ధర.

ప్రకృతి స్నిలోత్పలోద్య ◆ త్ప్రభల మెఱసియుం
బాండురాగంబు వాఁడై ◆ ప్రకట శ్రీమంతుఁడైగా

వదనుఁడయ్యిలస ♦ త్పాదవిన్యాసుఁడై పీఁ
డకటా! చూపట్టెడున్ సా ♦ హసము మెఱయ ర
క్తార్ద్రిమా వామపాణిం ♦ బ్రకటంబౌచున్ మహామాం
సశకలముహరిం ♦ పన్నిజంబౌ వినీతిన్. ౫౦

(నిరూపించి) ఇతఁడా! కామందకి స్నేహితుని కొడుకు, మాధవుఁడు. మహామాంస విక్రయ మారంభించినాఁడు. వీనిజోలి మన కేల? ముందు పనిచూచుకోవలెనుగాని. ఇదిగో పడమటను ప్రొద్దు గ్రుంక వచ్చుచున్నది. అవును,

లయగ్రాహి.

అల్లదె తమాలసుమ ♦ వల్లరులో నాఁగవిల ♦ సిల్లుచును జీఁకటులు
మెల్లగ వియత్తటము ♦ లల్లుకొని ప్రాఁకెన్
భల్లుబికి క్రొత్తగను వెల్లిగొనునీళులను ♦ ద్రెల్లి పడెనాఁ బుడమి
యెల్లలవి చూచుటకుఁ ♦ గల్లలయి తోఁచెన్
సుళ్ళుగొనువాయువుల ♦ బల్లిదపు వేగమున ♦ నెల్లెడలకుం జెదరి
తెల్లమగు క్రొంబొగల ♦ మొల్లపు రుచిన్ శ్రో
భిల్లునిజనీలిమను ♦ గొల్లగ వనాళిపయిఁ ♦ జల్లినను ముందుగనె
పెల్లడరఁజేసెఁదమి ♦ సల్లలిత రీతిన్.

[అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

ఇది విష్కంభము.

[తరువాత నట్టిరూపముగల మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ: — [కౌతుకతో]

మ. ఎవిబాహ్యేంద్రియ వృత్తినిల్పితమయం ♦ దేదేందమానందమొం
ది, విలీనంబొనరించుఁ గోర్కెమెయిబు ♦ ద్ధిందల్చు కొన్నంతనే.

యేవియెల్లన్ ననుఁగూర్చి కావలయుఁ బ్రే ♦ మార్ద్రంబులై గాఢరా
గవశంబై ప్రణయానురంజితములై ♦ కళ్యాణి చేష్టాగతుల్. ౭.

మఱియు,

చ. విడువక నాదు పేరుగ ల ♦ భించిన కేసర పుష్పమాలికం
దొడవుగఁ దాల్చుఁబొల్పెసఁగు ♦ తోరపుఁజన్నులఁగ్రుచ్చియంతతో
నుడుగక కంఠమూలమున ♦ కోరగఁబూమిడి కౌఁగిలించున
మృదఁతుక తోడనంగములఁ ♦ మాఱుచుకొంటది యెన్నఁడబ్బునో! ౮.

పోనీ, అంతదూర మెందుకు? ఇప్పుడింతమట్టుకే కోరుకొందము.

మ. పొదలుం దేఁగనుంగొనన్ హృదిసుఖం ♦ బుల్ కప్పలుం దెప్పలై
యెదికోర్కుల్ నిగిడించుఁ గన్నులకుఁ బా ♦ నింపె; కడుంబొల్చునే
యనిబాలేందు కళోచ్చయోపచితసా ♦ రాంశ ప్రభూతంబునా
వదనీక్షింతు ననంగదేవ నిలయం ♦ బా మోము నిం కొక్కమార్. ౯.

ప్రియురాలు మును పెట్లో యిప్పుడు నట్లే కనఁబడుచున్నది. కాని యిప్పటి దర్శనము పారమార్థికము గాకపోవు టొక్కటే విశేషము* ఏమంటేని,

చ. వెలఁదుకలీనమౌక్రఁబ్రతి ♦ బింబితభంగి, లిఖింపఁబడ్డటుల్
మలఁచినరీతిఁ దాపటచు ♦ మర్చినమాదిరి, వజ్రలేపసం
కలితవిధాన, నాంతరని ♦ ఖాతగతిం, గుసుమాస్త్రసైదుతూ
పులదిగ్రుచ్చఁగాఁబడిన ♦ పోలికఁ, జింతలపేరితంతులం
గలయబిగించికట్టఁబడు ♦ కైవడినామదిఁబాయకుండెడిన్. ౧౦.

[తెరలోఁ గలకలము.]

మాధ: - [విని] ఓహో! పిశాచపుమూఁక లిటునటు దిరుగుచుండఁగా నీశ్మశాన మెంత భయంకరముగా నున్నది. ఇందు,

---

* ఇచ్చట రెండు మూడు పద్యములు కేవలము వేదాంతపుంజముగా నుండుటచేఁ దెనిఁగింపఁ బడలేదు.

మ. కలయంగ్రమ్మి భయంకరంబయినయీ ♦ గాఢాంధకారంబుగా
వలయుం బైతమునావరింప సొదలా ♦ జ్వాల్యంబు మైవెల్గు; సం
కులకేలీకలనామహాకిలకిలా ♦ కోలాహలారావముల్
సెలఁరేఁగంగటపూర్ణనాదులగడై ♦ సేయుణ్ సమాక్రోశమున్. ౧౦.

కాఁబట్టి బిగ్గఱగాఁ గేకలువైచెదను. ఓహో! శ్మశానవాట మండలి పిశాచములారా!

ఆ. వె. సుతియుఁదలుగలేదు ♦ సూడదోసము లేదు
పూరుసాంగకములఁ ♦ బుట్టెనిదిగొ
విక్రయింపఁబడెడు ♦ వెసమహామాంసంబు
వచ్చిపుచ్చుకొనుఁడు ♦ పుచ్చుకొనుఁడు. ౧౧.

[తెరలో మరలఁ గలకలము.]

మాధ:- ఇదిగో నేను పిలువఁగానే పిలపిలమని పెద్ద కలకలధ్వనులతోఁ బిశాచము లన్నియు భయంకరముగా గడ్డబిడ్డలుచేసికొని వచ్చుచున్నట్లున్నవి. ఏమి యాశ్చర్యము!

శా. ఆకాశంబుననిట్టటుంబఱచువృ ♦ శ్యావృశ్యదీర్ఘ ప్రకాశ
ప్రాకారంబులకోర్విదయ్యములయా ♦ స్యంబుల్ తలిర్చుందటి
తప్తకల్పస్ఫుటకేశలోచనములై ♦ దంష్ట్రికరాళంబులై
యాకర్ణాంతవిదీర్ణవృక్త్వవికట ♦ వ్యాదానదీప్తాగ్నులై. ౧౨.
సుఁటియు,

సీ. అసమైనొకమాటె ♦ యందిమింగఁగలేక
వెక్కసంబయిజాఱ ♦ విడిచినట్టి
మాంసఖండములతో ♦ మలసిచుట్టునుమూఁగి
యఱచుతోడేళ్ళనో ♦ ళ్ళడఁచివైచి

ఎమ్ములగూడులై ♦ యెండిసొక్కిన మేని
పయినల్లడోలాడి ♦ పఱచఁకుండ
నీఁదిగాసన్నంపు ♦ నరములఁ బెనవెట్టి
కట్టిఁ జీర్ణకం ♦ కాళ్లతతుల

తే. గీ. నిట్టతాడులపోలిక ♦ నిడుదలైన
జంఘికాఘంబు గదలింప ♦ సరయవృత్తి
మోలఁగన్పట్టెడు నిదేద్రి ♦ భువనభీతి
హేతుభూతంబు పూతనా ♦ జాతమిపుడు. ౧౪

[అంతటఁ జూచి నవ్వి] ఓహో! పిశాచముల వైఖరి!

ఉ. చీకినతుష్కదేహములఁ ♦ జేకొని మేకొనుసోఁకుమూఁకకుఁ
భీకరవక్త్రగహ్వరముల ♦ వ్రేలెడిఘోరపు బారునాలుకల్
దాఁకిన వేఁడి మోడ్పులయి ♦ లావతి ప్రాఁబడినిల్చు గంధపుఁ
బ్రూఁకులతో జ్వలంజెలఁగి ♦ ప్రాఁకెడిసర్పచయంబుఁ బోలెడుఁ. ౧౫.

[ఇటునటు నడచిచూచి] అబ్బా! ఆమీఁద మఱియు భీభత్సముగా నున్నది.

మహాస్రగ్ధర.

తోలుదోల్తన్ మీఁదితోలుం ♦ దొలఁచిపిదపను ♦ న్నూలపృష్ఠస్ఫిగంసం
బులదుర్గంధామిషంబుల్ ♦ ప్రాసఁగ మెసఁగియున్ ♦ ప్రోవకంటెన్న రంబుల్
బలుప్రేవుల్లోచనంబుల్ ♦ నమలియటు పయిన్ ♦ వట్టికంకాళమందె
మ్ములసందుల్ పండ్లతోడం ♦ బొదివిపలలమున్ ♦ భూతమొండారగించున్.

ఇదిచూడఁగా వట్టికఅవుగొంటు పిశాచమువలె నున్నది. ఇదిగో నీవైపున

శా. కాలిచెమర్చు నెమ్ములఁగఁ ♦ గాఁగి స్రవించు మెదళ్లుగా, శిఖ
జ్వాలలఁ గాలుచుండెడిశవ ♦ ంబులఁ గాడులనుండి లాగియూ

కాలియమూఁక బిట్టుడికి ♦ కందలుజారినకీళ్ళనుండి జం
ఘాలిఁ దమల్చి క్రోలుఁగడు ♦ పారఁగ సారపుమజ్జధారలన్. ౧౩

[నవ్వి] ఓహో! యీ ప్రదోషసమయమందుఁ బిశాచము లెంతసంతోషంగా నున్నవి!

సీ. తోఁగంపుఁ బ్రేవుల ♦ బారుతే మంగళా
చారకల్పితములౌ ♦ తోరములుగ
మృతనివాసినుల ల ♦ లితపాణిరక్తోత్ప
లములె కర్ణావతం ♦ సములుగాఁగ
గుదులుగ్రుచ్చినయట్టి ♦ గుండెకాయలపేర్లు
తలఁదాల్చు వెలిదమ్మి ♦ దండలుగను
పెంపారునెత్తుటి ♦ రొంపియే మేనులఁ
బొలుపొందుకుంకుమ ♦ పూఁతగాఁగ

తే. గీ. మజ్జధారాస్రవంబున ♦ మందగతినిఁ
బునుకకోరలనిండఁగఁ ♦ బోసికొనుచు
మగలతోడ పిశాచంపు ♦ మగువలెనసి
క్రోలుచున్నారు కోర్కెలు ♦ గుదిగొనంగ. ౧౪

[ఇటునటు నడచి మరల "సుతియఁ దలుగలేదు" అను పద్యమును జదివి] ఏమి చెపుమా! తమ్ముఁ జూచువారికిఁ దమ భీషణాకారములచే భీతిగొలుప వలసిన యీ పిశాచములు బెదరి పికాపికలగుచున్నవి. నిస్సత్త్వములైనవి కావుగదా! [నిర్వేదముతో] ఇంతవఱకు రుద్రభూమియంతయుఁ దిరిగి పొలిమేరదగ్గరకు వచ్చినాను. ఇదిగో నెదుట

మ. కటుకుంజాంతరటద్దివాంధపటుఘూ ♦ త్కారంబుఁ గ్రందచ్చివా
ద్భటఘాత్కారముఁ దోరమాచునుద్భట ♦ ప్రాగ్భారమొప్పున్ విశం

కటకంకాళకపాలరుధతటసం ♦ ఘట్టప్రవాహోదిత
స్ఫుటనిర్ఘోషణభీషణంబగుకట ♦ క్షోణీనదింజూడనా. ౧౯

[తెరలో]

హా! తండ్రీ! నీవు దయమాలి రాజునకుఁ బ్రీతిగా బలి యియ్యఁ దలఁచు కొన్న యీ జనున కిప్పుడు విపత్తు సంభవించుచున్నది.

మాధ:—[సాకూతముగా నాకర్ణించి]

ఉ. సన్నపుఁగుత్తుకన్ బెదరి ♦ శారికయారిచినట్టులొచుముకా
విన్నదివోలె నింపొసఁగి ♦ పీలిచలింపఁగఁజేసె గుండియల్
క్రన్ననమానుపాటొదవి ♦ కాలును జేయియు నాడకుండెఁ దా
నెన్నఁగ నీనినాదమిపు ♦ డేమిటఁబుట్టెనొ యెందుఁగల్గెనో. ౨౦

ఆ. వె. ఇది కరాళదివ్య ♦ సదనంబునుండి వె
ల్వడినయార్తరవము ♦ పగిదిఁగోఁచు
నెంచిచూడఁగనది ♦ యిట్టిపాపంబుల
కెల్లఁ బుడమిఁ బుట్టి ♦ నిల్లుగాదె? ౨౧

కానిమ్ము. కనుఁగొనియెదను. [అని యిటునటు నడచుచున్నాఁడు.]

[తరువాత దేవతార్చనఁజేయుచుఁ గపాలకుండలయు నఘోరఘంటుఁడును, కృతవధ్యవేషయై మాలతియుఁ బ్రవేశించుచున్నారు.]

మాల:—హా! తండ్రీ! దయమాలి నీవు రాజునకు బలియీయఁ దలఁచుకొన్న నీ కూఁతురు విపత్తు నొందుచున్నది! హా! తల్లీ! అలంఘనీయమైన దైవదుర్యోగముచే నీ విప్పుడు నానిమిత్తము బెంగఁబెట్టుకొని చావవలసిన దాన వగు చున్నావు! హా! నాకుఁ బెండ్లిచేసి నేను సుఖపడు చుండఁగాఁ జూచి సుఖపడవలెనని కనుపెట్టుకొనియున్న భగవతీ! కామందకీ! మాలతి తోడిదే నాకు బ్రతుకని నన్నుఁ బ్రేమించినందు కందువలని ఫలము చిర కాలదుఃఖమని తెలిసికోఁ వలసినదానవైతివి! హా! ప్రియసఖీ! లవంగికా! యింతటినుండి నన్ను నీవు కలలోనే చూడవలసిన దానవుగదే!

పంచమాంకము

మాధ:—హా! యింకను సందేహ మెందుకు? జీవించియుండఁగానే యీమెను సంభావించెదను. [తొందరగా నడచుచున్నాఁడు.]

ద్వితీయరంగము—కరాళశక్తిగర్భాలయము.

కాపాలికులు:—దేవిచాముండే భగవతినమస్తే!

ఉ. సముదాటోత్థవిజృంభసంభ్రమనమత్ ♦ క్ష్మాభృగ్ నిక్షిప్తదన్నో [illegible]

దృభ్రమపృష్ఠాస్థిమౌళిశకంపవిగళత్ ♦ దృప్తహాండఖండస్థితి

క్రమపాతాళవిశాలగలవివర ♦ ప్రక్షిప్తసప్తాబ్ధికే

నమరః ప్రమోక్కదహృష్టభైరవపరిష ♦ దృష్టిత్యంబునీక్రీడకు.

[interlinear annotations, partly illegible: ... మరల యెంత్రము ... ఉలసించి కదలిపోవు ... వెన్నుముక పైకి ఎగిరి ... ఈశ్వరుని పరిషత్తు ... సంతోషము పొందు ...]

దండకము.

శ్రీమన్మహోత్తుంగ సర్వాంగ సంవేగవిక్షిప్త సంవ్యానసారంగ చర్మాంచలోదార చంచన్నఖాఘాతభిన్నేందునిష్యంద మానామృతస్రావ జీవత్కపాలావళీముక్త చండాట్టహాసత్రసద్భూరిభూత స్తుతిప్రక్రమంబై, లస ద్విక్రమంబై, మహాఫేలకాలోరగాభోగభోగాంగసద్గ్రంథి నిష్పీడనోత్ఫుల్ల ఫుల్లత్ఫణాపీతనిర్యద్విషజ్వాలరుజ్జృంభణోడ్డామరవ్యస్తవిస్తారిదోష్షండపర్యా సితక్ష్మాధరంబై, నిబద్ధాదరంబై, జ్వలత్కీలికీలాకలాపావళీ పింగళాలోక మాలాకరాళోత్తమాంగ భ్రమిప్రస్తుతాలాత చక్రక్రియాస్యూతదిగ్గాత్రమై, కల్మషాపేతమై తుంగఖట్వాంగశృంగధ్వజోద్ధూతపిక్షిప్తనక్షత్రసందోహమై, వీతసందేహమై, స్ఫీతసమ్మోదభావాకృతోన్నత్తాళభేతాళతాళస్ఫుటత్కర్ణసం భ్రాంతగౌరీఘనాశ్లేషహృష్యన్మనస్త్ర్యంబకానందమై, యందమై యొప్పు నీతాండవం బెప్పుడుం దేవి! వేవేగమే మాకరిష్టంబులంబాపి యిష్టంబులం జేపిప్రాపై మముం బ్రోవఁగా నోపుతః! దేవితుభ్యంనమో! దేవితుభ్యం నమః, (అని యభినయించుచున్నారు.)

మాధ:- (చూచి) హా! హా! యెంతప్రమాద మెంత ప్రమాదము!

మ. అకటా! * యంతటిదొడ్డమంత్రికిని బి ♦ డ్డప్పుట్టి * పాషండఘా
తుకచండాలురచేతభీతమృగియుం ♦ దోఁడేళ్ళకుంబోలెఁ జి
క్కికడున్ మృత్యువునోట్రవేలఁ; విధినై ♦ ర్ఘృణ్యంబునేమందు? ల
క్షాదపక్షములుత్సుకాల్దమ్ముల రక్తమాల్యవసనా ♦ దుల్ పేనసొప్పారఁగా. ౨౩

కపాల:—

తే. గీ. చెలువ! నీయిష్టదైవమును ♦ దలఁచుకొనుమి
నిన్నుయముఁడిప్డుగొనిపోవ ♦ నున్నవాఁడు

మాల:-హా! దేవ! మహాభాగ! మాధవ! నేను పరలోకమందున్నను మీరు నన్ను మఱవఁదగ్గదికాదు. చచ్చియు నేను మిమ్ము మఱచిపోను.

కపాల: - పాప మీచిన్నది మాధవానురక్తురాలు!

అఘోర: - (కత్తియెత్తి)

దేవి! భగవతి! మంత్రసి ♦ ద్ధికయిముందు
మ్రొక్కుకొన్నట్టిమ్రొక్కుదే ♦ పొందవమ్మ.

మాధ: - (తటుకునడాసి మునుజేతిలోఁ గత్తిఁబడఁగొట్టి) అరే! దురాత్మా! కాపాలికాధమా తొలఁగు! చూడు! చచ్చితివి!

మాల: - (తటుకునఁజూచి) మహాభాగ! రక్షింపుము. రక్షింపుము. (మాధవునిఁ గౌఁగిలించుకొనుచున్నది.)

మాధ: - కళ్యాణీ! భయపడకు! భయపడకు!

మ. ఎదనీవేమనుకొందువో యనుచు నొ ♦ క్కింతేనిశంకింపకా
పదవేళఁ వలపుగ్గడించి పలవిం ♦ పంజొచ్చు నీ చెల్మికాఁ
డెదుటన్వర్తిలఁగంప మేల? చెలి! యిం ♦ దేయీదురాత్మున్వధిం
చిదురంతంబగు ఘోరపాపఫలముం ♦ జేసేతఁగుడ్పించెదన్. ౨౪

* "భూరివసుప్రసూతి యిది పా పారంభ" అని పాఠాంతరము.

అఘోర: - అరే! యీ పాపాత్ముఁడెవ్వఁడు? మాకు విఘ్నము చేసినాఁడు.

కపాల: - స్వామీ! యితఁడే దీనికిఁ బ్రియుఁడు. కామందకి స్నేహితునికొడుకు. మహామాంస మమ్ముచున్న మాధవుఁడు.

మాధ: - (కన్నీరొలుక) కల్యాణీ! యీయవస్థ యెట్లు?

మాల: - (కొంతసేపటికి నిట్టూర్పుపుచ్చి) మహానుభావా! మేడమీఁది ప్రక్కగదిలోఁ బండుకొన్నాను. ఇక్కడ మేలుకొన్నాను. ఇంతకుమించి నాకేమియుఁ దెలియదు. మఱిమీ రెక్కడ నుండి?

మాధ: - (సిగ్గుతో)

క. నినుఁబెండ్లియాడెదన్యతఁ
గనుఁగొరికవెకలినగుచుఁ ♦ గడఁగినృమాంసం
బును విక్రయింపఁ బ్రేతభు
వినిదిరుగుచువచ్చినాఁడ ♦ విననీయేడ్పుల్.

మాల: - (పెడమొగముగా) అన్నా! యీయన నానిమిత్తమోలా మాపగొనక యెట్లు దిరుగుచున్నారు!

మాధ: - ఆహా! యిదేగదా కాకతాళీయమందురు! An.

సీ. ప్రబలుఁడౌ రాహుచేఁ ♦ గబళింపఁబడనున్న మింగ బో వ్రుచునంది
యుడురాజకళఁబోలి ♦ యున్నదానిఁ చంద్రకళ
బ్రేయసీమణినిదై ♦ వికముగాఁజూచియీ
పాపిఖడ్గమువాతఁ ♦ బడకయుండఁ
గాచియుండినవాఁడఁ ♦ గరుణచేహృదయంబు
గరఁగినీరయి, భీతిఁ ♦ గలఁగఁబాఱి
విస్మయంబునఁజేసి ♦ విక్షోభమునుబొంది
దీపితంబయిచాలఁ ♦ గోపమునను

తే. గీ. ప్రాణతుల్యను దీనిగా ♦ పాడుకొనఁగఁ
గలిగి యందుకుముదముచేఁ ♦ దెలివిఁబొంది
యిట్లు చెప్పశక్యము గాక ♦ దేమొ యిప్రుడు
వరుసవర్తించెడును భిన్న ♦ భావగతుల. ౨౭

అఘోర:— అరే! బ్రాహ్మణడింభ!

మ. పులిమూచూచిన పెంటిక్రై యడలుచుం ♦ బొల్పెడు సారంగముం
దలఁపింపందగు నిన్నుఁ గంటి బలిస ♦ ద్మంబందు హింసారుచిం;
దొలంతన్నీదు శిరంబు ఖడ్గహతిచేఁ ♦ ద్రుంగించి యీదేవికిన్
బలిగావింతుఁగ బంధరంధ్రరుధిర ♦ ప్రాగ్భారముల్ గాఱఁగన్. ౨౮

మాధ:- అరే! దురాత్మా! పాషండచండాలా!

మ. జగమెల్లం బెను చీఁకటిల్లుగను. సం ♦ సారంబసారంబుగా,
మొగిఁ గందర్పున దర్పుఁ గాఁ, ద్రిభువనం ♦ బుజ్జీర్ణ కేళీవనం
బుగ, బంధువ్రజము [illegible] న్మనోరుజము గా, ♦ భూమీజనంబుం గడున్
విగతాక్షిద్వితయ ప్రయోజనముఁగా ♦ వింపం బ్రయత్నించితే. ౨౯

మఱియు నోరిపాపా!

చ. సకియలు నవ్వులాలకును ♦ జారుశిరీష మృదుప్రసూనకం
దుకములఁ గొంచు వేయుటకు ♦ తూలివెసం గనుగందు మేనిపై
నొకటవదార్థమె యడిద ♦ ముంచిన నీకు నకాలకాలదం
డకమయి నేఁడిదే పడెడు ♦ నా భుజదండము నీశిరంబుపై. 30

అఘోర:- అరే! దురాత్మా! కొట్టురా! ఏదీకొట్టు. వీడేఁనా యంత తీసిపోయెడివాఁడు?

మాల:— నాథా! యీహతాశుఁ డతిదారుణమైన సాహసము చేయును. మీరు నాయందనుగ్రహించి యనర్థహేతువైన యీ కలహము నుండి వెనుకఁ దగ్గుఁడు. నన్ను రక్షింపుఁడు.

కపాల: _ స్వామీ! యేమఱక యీ మరాత్మునిఁ గడతేర్పుఁడు.

ఘూర్ఘ: - (మాలతితో) ఓసి పిఱికిదానా!

తే. గీ. పాపియిటవీఁడు హతుఁడయ్యె ♦ భయము విడుపు
మేనుఁగులఁజంపి సంధిబంధ ♦ ప్రాణికలిశ
మునను జీల్చు సింగమునకుఁ ♦ బుట్టునే ప్ర
మాద మెందైన హరిణసం ♦ హరణమందు. 30

అఘోర: - (కపాలకుండలతో) ఓ. భీరురాలా!

క. కరికుంభకూటపాటన
పరిణతకరకులిశ హర్తిని ♦ బాలహరిణసం
హరణమున నొక ప్రమాదము
వారయునె? యిదె పాపిపాలిసెఁ ♦ బో విడు భయముల్.

(తెరలోఁ గలకలము.)

అందఱు—(ఆలకించుచున్నారు.)

ఓహో! మాలతిని వెదకుచున్న జనులారా! ఇదిగో మంత్రిభూరివసువు నోదార్చుచు నృపతిహతమైన తన దివ్యదృష్టిచేఁ దెలిసికొన్నదై కరాళకు క్రిగుడి చుట్టివేయుఁడని భగవతి కామందకి యాజ్ఞాపించుచున్నది.

ఆ. వె. ఇట్టిదారుణముల ♦ నెవఁడో పుఁజేయఁగ
నిఁకనఘోరఘంటుఁ ♦ డొకఁడుదక్క నేరి?
నెంచిచూడ దీనిఁ ♦ గొంచుఁబోవుటయు దే
వికి నిబలికిఁగాని ♦ వేఱుగాదు. 3౨

కపాల: - స్వామీ! మనలను చుట్టు ముట్టడించినారు!

అఘోర: - ఇప్పుడు విశేషించి పౌరుషము చూపవలసిన సమయము

మాల: - హా! తండ్రీ! హా! భగవతీ!

మాధ: - కానిమ్ము. దీనిని బంధుజనులయొద్ద విడిచివచ్చి వారి యెదుటనే వీనిని వధించెదను. (మాలతి నావలకుఁ బంపి వచ్చుచున్నాఁడు.)

మాధ: - అఘోర—(ఒండొరుల నుద్దేశించి) అరే! పాప!

చ. పెటపెటరావముల్ సెలఁగఁ • బిండియగుండయుఁ జేసెరొమ్ముకల్
త్రుటిఁ ద్రుటితంబుగానలఁకి • తోరములైననరంబు, లంతటం
గటకటలేక మెత్తఁబడు • కండలనీయుడిదంబుచెందఁగా
నిటునటుఁ ద్రెళ్లుచుంబడెడు • నిప్పడెనీయొక్కలింతలింతలై. 33

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

పంచమాంకము సంపూర్ణము.

—O—

మాలతీమాధవము

షష్ఠాంకము

ప్రథమరంగము — మాలతి లోఁగిటి ముంగిలి.

(తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.)

కపాల:- అరే! పాపా! దురాత్మా! మాలతి నిమిత్తము మాగురువు గారినిఁ జంపితివిగదరా! క్రోధముకొలఁదిఁ బోరఁదొడఁగిన నన్నుఁగూడ నాఁడుదియని చంపక యవమాన పఱచితివిగదరా! (క్రోధముతో) అరే! మాధవపాతక! కపాలకుండల కోపమువలని ఫలమవశ్యముగా ననుభవింప గలవు.

ఆ. వె. వారకపగఁబట్టి ♦ వాఁడికోఱలవిసం
బుమిసిబుస్సుమనుచు ♦ నొడిసిభుజగి
దన్నుఁగఱవనుండఁ ♦ ద్రాఁచులదొరఁబట్టి
చంపినతనికెట్టు ♦ స్వస్థతయగు? ○

(తెరలో)

చ. నరపతులారకృత్యములొ ♦ నర్పుఁడిపెద్దలయాజ్ఞఁజొప్పునన్
స్వరవిధి వేదమంత్రములు ♦ బ్రాహ్మణులింపలరంబఠింపుఁడీ
సరసకళాప్రసంగములె ♦ సంగఁగఁజేయుఁడిమంగళార్థమై,
వరుఁడువధూగృహంబునకు ♦ బంధులతోనిటఁదర్లి వెళ్లెడున్. ●

పెండ్లివారందఱు రాకముందే సౌభాగ్యవతియైన మాలతినిం దీసికొని నిర్విఘ్నమంగళార్థము నగరదేవత యాలయముఁ బ్రవేశింపవలసినదనియుఁ

పెండ్లికూఁతునకుఁ బెట్టుటకై పెండ్లికొడుకు వారలంకారములు క్రొత్తఁ దెత్తురుగాన వారిని సత్కారపముగా నెదురుకొనవలసినదనియు భగవతి కామందకి యాజ్ఞాపించుచున్నది.

కపాల:- కానిమ్ము ఇంక మాలతీ కళ్యాణమునకయి తొందరతో నలంకరించుచుఁ దిరుగులాడు పరిజనులసందడి యెక్కువగానున్నది. కాఁబట్టి ప్రస్తుతమిందుండి మరలి పిమ్మట మాధవున కుపకారముచేయు విషయమున శ్రద్ధవహించెదను.

[ఇది విష్కంభము.]

ద్వితీయరంగము—అమ్మవారిగర్భాలయము.

కల:-(ప్రవేశించి) అమ్మవారి గర్భాలయములో మకరందసమేతుఁడై ప్రవేశించి "మాలతి యిటువచ్చుచున్నదేమో చూచిరమ్మ"ని మాధవుఁడు నాకాజ్ఞాపించినాఁడు. కావున వీనికిప్పుడు శుభవార్తచెప్పి యానందమునఁ గలిగించెదను.

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాధ:-చ. తవరఁగమాలతీప్రథమ ♦ దర్శనమైనదినంబుగోలెఁదా
ఘనమగుచున్ మృగాక్షిచెలి ♦ కారపుఁజేష్టలఁబుట్టిఁగన్న యీ
మనసిజవేదనాభరము ♦ మానుమనాకిపుడంచు నెంతుశో
కనమయి యొంటెమోగినియు ♦ పాయమపాయముఁబొందియుండెనుక్.

మక:-భగవతి మేధాశక్తి తిరిగిపోవుటకూడనా?

కల:-(సమీపించి) అదృష్టవంతుఁడవు! ఇదిగో మాలతి యీలాగే బయలుదేరినది.

మాధ:-నిజముగానే?

మక:-పరధ్యానమా! యేమియట్లడుగుచున్నావు? బయలుదేరుటే కాదు. దేవళముఁగూడ వచ్చినది. చూడు

ఆ. వే. వాయువశతఁజెదరి ♦ పటహమమ్బులగగ్గ
ననుకరించిమొరయు ♦ ఘనమృదంగ
మంగళారవంబు ♦ మందమైచుటిరోమి
యనువినంగనీక ♦ యున్న దిపుడు.

కనుకరమ్మా. కిటికీలోనుండి చూతాము. (అట్లుచేయుచున్నారు).

కల:- అయ్యా! చూడుము! మింటికెగసిన రాయంగాల సంఘముఁ దలఁపించి మించు వింజామరమ్ములం బుట్టుసమీరంబులకు బిట్టుగదలు కదలి కావలులపేర తరఁగలచాలుచే విరవిమిసలు గగనాంగణంబును స్వర్గోవర్గంబునఁ దెలుపి లేక నిలువుఁగాడలపయి నిట్టనిలిచిన తెల్లదామరలవడువున బెడఁగడరువెల్ల గొడుగులను, పుక్కిటవిడెంబులిడిహారయావమీఱ నమలుచు మక్కళించిన చెక్కుటద్దము లొక్కవింత సింగారంబు సవరించుచుండ మంగళగీతుల మధురరీతులఁ బాడుచు మేళకట్టుపట్టిన మానికంపుపొమ్మలదీప్తిజాలంబులచే నంబరంబున నింద్రచాప విడంబనంబు సూపుచుఁ గోష్ఠవాలు వారసుందరులను వీఁపుల నెక్కించుకొని గణగణమని మ్రోయు పైఁడిగంటలతో ఝణఝణమని నడచివచ్చు నాఁడేనుఁగులను జూడుము.

మాధ:- మక:- (కౌతుకముతోఁ జూచుచున్నారు)

మక:- ఆహా! భూరివసువుయొక్క యైశ్వర్యము? పట్టినను ఇటువంటి యైశ్వర్యమే పట్టవలెను.

చ. పరపయిగాలికింగదలి ♦ పాలపులుంగులెక్కరంగులం
బెరసినసెమ్మెకన్నులవి ♦ మించితటంబులపావరించెనా
సురవరచాపమొప్పెనన ♦ సుందరచిత్రవితానకల్పితా
వరణమెసంగెనాఁగమణి ♦ భాసురకాంతుజమీఱదిక్కులన్.

కల:- పైఁడిపూవులు చెక్కిన వెండిబెత్తములు చేతఁబట్టుకొని సందడి సేయుచు ముందునడచు ప్రతిహారబృందంబులు తొలఁగుఁడు తొలఁగుఁడని

వ్రేలఁగించిన గతికి నెడగలుగ నోసరిలుచుఁ బరిజనంబులు మేరమీఱక నడుచుచున్నారు. సింధూరనికరసంధ్యారాగంబుచే నెఱ్ఱవాఱిన ముఖంబునఁ దళతళమను కాంచననక్షత్రమాలికం దాలిచిన కరేణురజని కలంకారమై, తన్నుఁ గన్నులకఱవుదీఱఁ జూచువారికిఁ దనదగు చిక్కిన చక్కని మేని పాండిమచే లోనిమదనవేదనం దెలియఁజేయుచుఁ బ్రతిపచ్చంద్రరేఖావిలాసంబుల కాస్పదంబయి యిదిగో మాలతి దాదాపునకు వచ్చినది.

మక:-వయస్యా! చూడు!

ఉ. స్రుక్కినమేనిపాండిమను ♦ సొమ్ములకెల్లనువన్నె వెట్టునీ
చక్కెరబొమ్మ, పెండిలిప్ర ♦ సక్తినలంకృతియుక్తినూని, లో
నక్కుచుండియుంబువుల ♦ నొప్పెడిలేనవదీఁగఁబోలుచున్,
బొక్కబహిర్గతంబగుమ ♦ నోవ్యథఁదాఁ బ్రకటించుచుండెడున్. ౬

అదిగో నాఁడేనుఁగు ప్రవేశించినది.

మాధ:-(ఆనందముతో) ఓహో! ప్రియురాలు దేవీలవంగికలతోఁ గూడ దిగినది.

[తరువాతఁ గామందకి, లవంగిక, మాలతి ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామం:-(సంతోషముతోఁ బెడమొగముగా)

మ. అనుకూలుండయిబ్రహ్మమాకొసఁగుఁగా ♦ కత్యంతమున్ భద్రమా
యనిమేషుల్ ఘటియింత్రుగాకరమణీ ♦ యంబొసమాప్తిం,గృతా
ర్థనునేఁ జేయనుగాకమత్ప్రియసుహృ ♦ త్సంతానముంగూర్చి,యీ
ఘనయత్నంబుఫలించుఁగాకమతియుం ♦ గళ్యాణదంబయ్యెడున్. ౭

మాల:-మరణమనెడి పరమసుఖము ననుభవించుటకు నాకెట్లు సందు దొరకును? పోనీ! మందభాగ్యురాలనైన నాకు మరణముకూడఁ బొందరాని [illegible]రిక యగుచున్నయది.

లవం:-ఈయనుకూల విప్రయోగముచేఁ బ్రియసఖి మిక్కిలి యాయాసము నొందినది!

ప్రతిహారి:-(చేత నగలపళ్లెరముతోఁ బ్రవేశించి) ఇవిగో రాజాగారంపిన పెండ్లి యలంకారములు. మాలతికి దేవతాసన్నిధానమం దలంకరింపవలసినదని మంత్రిగారు దేవిగారితోఁ జెప్పుమన్నారు.

కామం:-కళ్యాణసమయములం దిట్లు జరుగవలిసినదే. ఏవీ యిటు చూపు.

ప్రతి:-ఇవిగో రెండు తెల్ల పట్టుచీరలు. ఇది వలెవాటు రంగుచీర. ఈనగ లొడ్డలియంగు. ఈ ముత్యాలహారములు మెడసజ్జ. ఇది మంచిగంధము. ఇది ధవళ పుష్పమాలిక.

కామం:-(పెదమొగముగా) జనులీ నగలన్నియు రమణీయుఁడైన మకరందుని యొంటనే చూడఁగలరు. (పుచ్చుకొని ప్రకాశముగా) సరే! మంత్రిగారితో నిట్లు చెప్పుము.

ప్రతి:-(నిష్క్రమించుచున్నది.)

కామం:-లవంగికా! నీవును అమ్మాయియు లోపలకుఁ బదుండి.

లవం:-మఱి భగవతి!

కామం:-నే నించుకసేపెవ్వరును లేకుండ నీనగలఁ దాఁపిన రత్నముల గుణదోషములను శాస్త్రమునుబట్టి పరీక్షింపవలెను. (నిష్క్రమించుచున్నది.)

మాల:-(తనలో) ఇప్పుడు లవంగికయు నేనునుదప్ప నెవ్వరులేరు. (ప్రకాశముగా) చెలీ! యిటురావే. యీ గుడిగుమ్మములోఁ గూరుచుందము. (ప్రవేశించుచున్నారు.)

మక:-మనమీ స్తంభముచాటుననుండి చూతము. (అట్లుచేయుచున్నారు.)

భవం:- చెలీ! యిది మైపూఁత. ఇవి పూలదండలు.

మాల:- సరే! యేమిచేయు మనెదవు?

లవం:- చెలీ! యీ పాణిగ్రహణ శుభసమయమందుఁ గళ్యాణసంపత్తినిమిత్త మమ్మవారినిఁ బూజింపవలసినదని నిన్నిక్కడ కమ్మగారు పంపినారు.

మాల:- (తనలో) ఇది యేమో? యిదివఱకే దైవము తాఁదలఁచుకొన్నంత దారుణమును జేసినాఁడుగదా యని తెగితెగని కత్తితో నాయువు పట్టు గోసినట్లు మరణావేదన ననుభవించుచుఁ గడుపుచెఱువయి లోలోపలనే కుళ్లి కుళ్లి యేడ్చుచున్న మందభాగ్యురాలి నన్ను నీ విప్పుడు మఱింత యేడిపించెదవు?

లవం:- చెలీ! యేదో నీలో నీవే యాలోచించుకొనుచున్నావు?

మాల:- ఏమున్నది? అందని మ్రానిపండున కాసపడి ప్రయాసపడిన భాగ్యహీనురాలి యాలోచన.

మక:- మిత్రుఁడా! మాధవా! వింటివా?

మాధ:- హృదయమునకు సంతోషము లేదు.

మాల:- (లవంగికను గౌఁగిలించుకొని) చెలీ! లవంగికా! నిజముగా నాకు నీవుతోఁబుట్టువువంటిదానవు. కాఁబట్టి యిదిగో నీ ప్రియసఖి యిప్పుడు దిక్కుమాలిన చావుచచ్చుచు నీయెడ దానికిఁ జిన్ననాటనుండియుఁగల ప్రేమకొలఁది నిన్నొక్కసారి కౌఁగిలించుకొని ప్రార్థించుచున్నది. నేను నీకుఁ గావలసినదాననైతినా నన్ను నీహృదయమందుంచుకొని సంపూర్ణ సౌభాగ్యలక్ష్మీపరిగ్రహైక మంగళమగు మాధవుని శ్రీముఖారవిందమును ఆనందమతృణ్ణముగాఁ జూడుము. (అని యేడ్చుచున్నది.)

మాధ:- వయస్యా! మకరందా!

చ. చెదరినసౌష్ఠవంబుగల ♦ జీవనుమంబుచుదేర్చునట్టివై
సదమలభూరినిర్వృతికి ♦ సాధనమై ఘనతృప్తిహేతువై
హృదయరసాయనంబులయి ♦ యింద్రియమోహనమంత్రజాలమై
యిదె వచనామృతంబులిపు ♦ డేమియదృష్టమొగ్గెనో నాకును౯. ౮

మాల:-నాకుఁ బ్రాణప్రదుఁడైన నామనోహరుఁడు నేను గతించితి
నని విని నాకొఱకు దుఃఖించి నిక్షేపమువంటి యాశరీరమును శుష్కింపఁ
జేయకుండునట్లును నేను పరలోకమందున్నను నన్నును నాకథలను దలఁచు
కొని యామహానుభావుఁడు శేషించిన తనదేహయాత్రను నిలిపి వేయకుండు
నట్లును చేయుము. ఇదియే యనాథయైన నీప్రియసఖి మాలతికిఁ దీఱవలసిన
కడపటికోరిక.

మక:-అబ్బా! యీమాటలు విన్నఁగడుపుదఃకోసికొని పోవుచున్నది.

మాధ:-

శా. ఆశాభంగముగాఁగ నేలిగొని మో ♦ హభ్రాంతినేణాక్షి యెం
తేశోకాతురము౯ మనోహరమునై ♦ యేపారఁగాఁ జేయు నా
శ్లోకంబు౯ వినినంతనే యకట! నా ♦ కు౯ గాఢచింతాభరా
వేశంబుంబగిమోత్సవంబుయుగప ♦ ద్వ్యాప్తిన్విజృంభించెడు౯. ౯

లవం:-నీయమంగళము కొట్టువడిపోయినది. ఇంక నేనేమియు వినను.

మాల:-చెలీ! మీకు మాలతి బ్రతుకుమీఁదనున్న ప్రీతి మాలతిమీఁద
లేనేలేదు.

లవం:-చెలీ! ఏమి యిట్లనుచున్నావు?

మాల:-ఏవో కల్లబొల్లిమాటలచే లేనియాసలు పుట్టించి నన్నుఁ జావ
నీకుండ నాకీ రోఁత దెచ్చిపెట్టుచున్నారు. స్వతంత్రురాలను గాకపోవుటచే
నామహానుభావుని విషయమున నపరాధము చేసినదాననైతిని. కనుక నీ
దేహమునువిడిచి సుఖపడియెదను. ఇప్పుడిదియే నాకోరిక. ఈకార్యమందు

నాకుఁ బ్రియ సఖి యనుకూలురాలుగా వలెను. [అని కాళ్ళమీఁదఁ బడు
చున్నది.]

మక:- ఓహో! యేమి! దీనియెడల దీని ప్రేమ!

లవం:- [మాధవుని సైగచేసి పిలుచుచున్నది.]

మక:- వయస్యా! లవంగిక స్థానమందు వెళ్ళి కూర్చుండుము.

మాధ:- భయముచే నేను నేను గాకున్నాను.

మక:- శుభము చేకుఱనున్న తఱి నిట్లుగా నేయుండును.

మాధ:- [స్వేచ్ఛగా లవంగిక స్థానమందుఁ గూర్చున్నాఁడు.]

మాల:- చెలీ! యనుగ్రహించి యనుకూలింపుము.

మాధ:-

క. సుగుణములగని వితగునే
తెగువలు? చెలి! వేగపాటు ♦ దిగవిడు; విరసం
బగు నీ వియోగ దుఃఖము
విఁగ నా హృదయంబు దాస ♦ హింపంగలదే? ౧౦

మాల:- చెలీ! మాలతీ ప్రణామము నీకుఁ ద్రోసివేయరానిది గదా!

మాధ:-

గవిచి ఆ. వె. నన్నుడిగ్గవిడిచి ♦ నాకుఁదీవ్రాయాస
మీయఁదలఁచుకొంటి ♦ వేమియందు?
నీయభీష్టమెట్టు ♦ లోయట్లెయొనరింతు
గానిముందు నాకుఁ ♦ గౌఁగిలిమ్ము. ౧౧

మాల:- [సంతోషముతో] ప్రియసఖికి నామీఁద నెంత యనుగ్ర
హము వచ్చినది! [లేచి] ఇదిగో కౌఁగిలించుకొనుచున్నాను. కన్నీరుద్గమ్ము
టుచేఁ బ్రియసఖినిఁ గన్నులారఁ జూచుభాగ్యము మాత్రము లభింపకున్నది.

చెలీ! నీశరీరస్పర్శ ముదురు తామరపూవులోని దుద్దువంటివియుండు చిన్ని రేకులవలె గరుపారి నా కిప్పు డేదో క్రొత్తసుఖముఁ గలిగించుచున్నది. [కంటఁదడి పెట్టి] ఇదిగో నీవు దోసిలిపట్టి మ్రొక్కి నా మాటలుగా ఆయ వతో నిట్లు మనవిచేయుము. "నేను మందభాగ్యురాలను. కనుకనే యార విరిసిన తమ్మిపూవుల సిరుల నపహరింపఁజాలు నీముఖ చంద్రమండలమును గన్నులపండువుగఁ జిరకాలము చూడఁగలుగు భాగ్యము నా కొదవదయ్యెను. ఉడుగరలేక పొడవుమీఱి యడఁపరాని బెడిదంపు దుఃఖోద్వేగంబునకు నిలువలేకతోడి మె పట్టువిడిచిన డెందమునకు పట్టియడియాసలు చుట్టఁ బెట్టితిని. నానిమిత్తము చెలికత్తెలు బెంగఁబెట్టుకొని యేడ్చునట్లుగాఁ బెక్కు మాఱులు సహింప శక్యము గాని వింతవింతల బాధలన్నియు ననుభవించి తిని. మలయానిలచంద్రాతపప్రముఖములైన గండములన్నియుఁ గడచితిని. వెత తుదకు నా యాశలన్నియు నిరాశలై పోయినవి" అని. నీవు ప్రియసఖి నెన్నఁడుగాని మఱచిపోకుము. ఇదిగో నింకొకటి. ఇది మాధవస్వామి తన శ్రీహస్తములతో నిర్మించియిచ్చిన మనోహరవకుళమాలిక. దీనిని నీవు మాలతినివలెనే చూచుకొని హృదయమందు ధరింపఁదగ్గది. [అని తనకంఠము నుండి తీసి మాధవుని హృదయమందు వకుళమాలిక నుంచుచుఁ జప్పునఁ దొలఁగి భయోత్కంపములను అభినయించుచున్నది.]

మాధ:_ఓహో! [పెడమొగముగా]

చ. కులుకుమిటారిగబ్బిచను ♦ గుబ్బనయుబ్బడరంగఁగ్రుచ్చియీ
కలుకులమిన్ననన్నుబిగి ♦ కౌఁగిటఁజేర్పఁగఁబోలుఁబ్రనాయొడల్ ప్రేమలు డ
చలువలాసంగుసారఘన ♦ సారపటీరహిమాంబుపూరశై
వలశశికాంతకాంతబిస ♦ వరరసెకనిషేకమబ్బెనా. ౧౨

మాల:_అహో! లవంగికచే మాలతి మోసపోయినదే! నాకు సం తాప మినుమడించుచున్నది.

కామం:-[ఆమె గడ్డమెత్తి పట్టుకొని] బిడ్డా!

చ. ఎవనికినిన్నుఁజూడ, మఱి ♦ యెవ్వనిఁజూడఁగనీకులోచనో
త్సవమయియంతమానసిక ♦ సంగముఁగార్శ్యమునోర్చిఁగూడె నా
యువజనుఁడిందునిందుముఖి ♦ యుండుఁగదమ్మప్రియుండుగ జడ
ప్రవణతమానుమమ్మ! విధి ♦ రంజిలుఁగాముఁడవార్షుకాముఁడౌ. ౧౫

లవం:-దేవీ! యితఁడు భయము నొంటిలేక యమావాస్య చీఁకటిలో రుద్రభూమిలోఁ దిరుగుచుఁ ప్రచండ పాషండ దోర్దండ సాహసమును జెండివైచిన దండిమగఁడు గదా! కనుకనే వీనింజూచి ప్రియసఖి భయముచే వడఁకుచున్నది.

కామం:-లవంగికా! మేలుచేసిన ప్రియునిగూర్చి యిట్లు పలుకుట యోగ్యముగానే యున్నది.

మాల:-[తనలో] హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ!

కామం:-నాయనా! మాధవా!

మాధ:-అమ్మా! యేమి సెలవు?

కామం:-ఇదిగో నశేషసామంతమస్తకోత్తంస పరాగరంజిత చరణాంగుళియగు మంత్రి భూరివసువు నేక పుత్రికారత్నము మాలతిసద్వృత్తి సంయోగరసికుఁడగు బ్రహ్మదేవుని చేతను, మన్మథుని చేతను, నాచేతను నీకీయఁబడుచున్నది.

మక:-భగవతియొక్క ప్రసాదమహిమచేఁ గోరికయీడేరినది.

మాధ:-ఎందుకో కాని భగవతి యిప్పుడు కంటఁ దడివెట్టుచున్నది.

కామం:-[చీరకొంగుతోఁ గన్నులు తుడుచుకొని] వత్సా! నీకొక్క మేలు చెప్పఁ గోరుచున్నాను.

మాధ:-అది యేమయియుండును?

కామం:-ఇదిగో మనవి చేయుచున్నాను.

మాధ:- సెలవిమ్ము.

కామం:-

చ. పరిణతి రమ్యమల్లదభ ♦ వాదృశులైన జనాళి ప్రేమముల్
మఱియును గొన్ని హేతువుల ♦ మాన్య నెయాదును నీకు గాన నన్
గుఱిచియొ లేకయొుండొకరుఁ ♦ గూర్చియొ దీనెదనీవునై నయ
ప్పరిచయు సత్కృపన్విడక ♦ పాలనసేయఁగదయ్య! దీనినిన్. ౧౭

[అని నమస్కరించుటకై యడుగులపై వ్రాలఁ గోరుచున్నది.]

మాధ:- ఓహో! ప్రసంగము వాత్సల్యము నతిక్రమించుచున్నది.

మక:- దేవీ!

చ. గొనముల మించెనంచుఁగడు ♦ గొప్పకొలాన జనించెనంచులో
చనములఁ దన్పునంచుఁబటు ♦ సౌహృదముం గలదంచుఁ గైవసం
బొనరుచు కోశలంతియొక ♦ టొక్కటనేని జనాఘునిట్టులీ
వనితవిధంబు మీకునిటు ♦ వంటిది కాయని తెల్పనేటికిన్. ౧౮

కామం:- వత్సా! మాధవా!

మాధ:- సెలవిమ్ము.

కామం:- దీనిని స్వీకరింపుము.

మాధ:- స్వీకరించుచున్నాను.

కామం:- వత్సా! మాధవా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధ:- మాల:- అమ్మా! సెలవిమ్ము.

కామం:-

తే.గీ. చెలియునెల్ల చుట్టములును ♦ జీవితంబు
నెల్లకోర్కెలు భాగ్యంబు ♦ లిన్నిటికిని
చెలువలకు భర్తయును బురు ♦ షులకుధర్మ
పత్నియునగుటఁ దెలియుఁడీ ♦ వత్సలార. ౧౯

మక:—కాకేమి?

లవం:—తమరు సెలవిచ్చినట్టే.

కామం:-వత్సా! మకరంద! మాలతి కీయఁబడిన యీ పెండ్లినగలు దీసికొని చాటునకుఁబోయి పెండ్లిప్రయత్నముమీఁదఁ నుండుము. [అని పళ్లెము నిచ్చుచున్నది.]

మక:-చిత్తము. ఇదిగో నీబొమ్మ తెరచాటునకుఁబోయి వేషమును ధరించుచున్నాను. [అట్లు చేయుచున్నాఁడు.]

మాధ:-దేవీ! ఇది చెలికానికి సులభమేకాని యిందువల్ల చిక్కు-చిక్కులు కలుగును.

కామం:-నీకెందుకోయి యీచింత?

మాధ:- ఎందుకు? భగవతికే తెలియఁగలదు.

మక:-[ప్రవేశించి నవ్వుచు] వయస్యా! ఇదిగో మాలతినైనాను. [అందఱు నాశ్చర్యముతోను సంతోషముతోను జూచుచున్నారు.]

మాధ:-[మకరందుని బిగ్గఁ కౌఁగిలించి] దేవీ! నందనుఁ డదృష్టవంతుఁడేసుమీ! యేమన్న ఈవేషముతోనున్న మన ప్రియవయస్యునిఁజూచి మనసా కించిదోభ్గమయినను పొందఁగలఁడు.

కామం:-చిరంజీవులయిన మాలతీమాధవు లిర్వురును వివాహమంగళార్థ మిందుండి యీచెట్లతోఁపుగుండ నడువుఁడు. అక్కడ డిగ్గియవెనుక నుద్యానవాటమునం దవలోకిస్తే, వైవాహికసామగ్రియంతయు సిద్ధముచేసికొని యుండును. మఱియు,

మ. కలితోత్కంఠ కఠోరకేరళవధూ ♦ గండాచ్ఛ పాండుచ్ఛదా
వలితాంబూలలతాపినద్ధ ఫలిత ♦ వ్యానమ్రపూగద్రుమం
బులు, తక్కోలకజగముగవికిర ♦ వ్యూహారవంబుల్ కద్భుం
బొలుచుం బ్రేంఖిత మాతులుంగతతులా ♦ భూభాగముల్ రమ్యమై.

మదయంతికా మకరందులు వచ్చువఱకును మీరక్కడనే యుందురు.

మాధ:-[సంతోషముతో] పెండ్లిమీఁదఁ బెండ్లియు శుభముమీఁద శుభమును అగునుగాక!

కల:-ఏమియదృష్టము! మాకు నిదియొక వేడుకగూడనా?

కామం:-మీరు సందేహింపఁ బనిలేదు.

లవం:-చెలీ! వినుచున్నావా?

కామం:-వత్సా! మకరందా! భద్రా! లవంగికా! మనమింటికి పోదము.

మాల:-చెలీ! నీవుకూడ రావలయును.

లవం:-[నవ్వి] ఇప్పుడు మేమెందుకు లోఁగిపోక? [అని కామందకీ లవంగికా మకరందులు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాధ:-ఇప్పుడు నేను

మ. ప్రకటానంగనిదాఘతాపముశమింపన్ దీనియామూలకం
టకయుక్కోమలబాహునాళమున్నగాం తంబైనమూర్ధాంగుళీ
నికరంపుందళమాకరంబుసరసిజ గంధామరన్ హస్తినా
యకుఁడుంబోలెఁగరంబుసాఁచి,కొనియే నామోదముంబొందెదన్

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.]

షష్ఠాంకము-సంపూర్ణము.

—o—

మాలతీమాధవము

సప్తమాంకము

ప్రథమరంగము—నందనమంత్రిగృహము.

[తరువాత బుద్ధరక్షిత ప్రవేశించుచున్నది.]

బుద్ధ—ఆహా! కామందకి నేర్పు? చూచువారి కింతకంతయు నానవాలు దెలియకుండునట్లుగా మకరందునికి మాలతీవేషము వేయించి యాతనిని మంత్రిగారి లోఁగిటిలో నందనునకుఁ బెండ్లిచేసి రహస్యము బయలు పడకుండ మెలఁకువతోఁ గాపాడినది. ఇప్పుడు పెండ్లికూఁతురును వెంటఁ బెట్టుకొని నందనునియింటికి వచ్చినారము. పిమ్మట నందనుని సెలవడిగి కామందకి స్వగృహమునకు వెళ్ళినది. ఇది కౌముదీ మహోత్సవమునకు సమయము గాకపోయినను అత్తవారింటికిఁ గ్రొత్తకోడలు వచ్చినందునఁ బరిజనులందఱుఁ బండుగుచేసికొని త్రాగి యొడలెఱుఁగక పండుకొనియున్నారు. కనుక నీప్రదోషసమయము మాయుద్యమముల కనుకూలముగా నుండఁగలదు. ఇప్పుడే కామోద్రేకముచే నందనుఁడు నన్ననుగ్రహింపుమని మాలతీ వేషధారియైన మకరందుని కాళ్ళమీఁదఁబడి యెప్పటికిని గార్యముఁ గానక బలాత్కారముగా మీఁదఁబడినాఁడు. అంతట మకరందునిచే నిష్ఠురముగా నిరాకరింపఁబడినవాఁడై నందనుఁడు రోషావేశముచే మాట తడఁబడఁ, గన్నుల నీరు గ్రమ్మ, మొగము జేవురింప "ఛీ! చిన్నతనములోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెతో నాకేమి ప్రయోజనము?" అని తిట్టి యొట్టుఁబెట్టుకొని పడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయినాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడీ వృత్తాం-

తమంతయుఁ దెలియఁజెప్పి మదయంతికం దోడుకొనివచ్చి మకరందునితోఁ గూర్చెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది.]

[ఇది ప్రవేశకము.]

ద్వితీయరంగము—నందనుని పడకగది.

[తరువాత శయ్యాగతుఁడై మకరందుఁడును, లవంగికయుఁ ప్రవేశించుచున్నారు.]

మక:-లవంగికా! బుద్ధరక్షిత వచ్చెనా భగవతియొక్క తంత్రము విజయము నొందినట్టే!

లవం:—అయ్యా! సందేహమెందుకు? ఇదిగో నందెలచప్పుడువలె నున్నది. ఆమిమనిఁదవెళ్ళి బుద్ధరక్షిత మదయంతికను దీసికొని వచ్చుచున్న దని తలఁచెదను. కాబట్టి యుత్తరీయము మొసుఁగుఁ బెట్టుకొని నిద్రించుచున్నవానివలె నుండుము. [మకరందుఁడట్లుచేయుచున్నాడు.]

[తరువాత మదయంతికయు బుద్ధరక్షితయుఁ ప్రవేశించుచున్నారు]

మద:-చెలీ! నిజముగా మాయన్నగారికి మాలతిమీఁదఁ గోపము వచ్చినదా?

బుద్ధ:-నే నబద్ధము చెప్పుదునా?

మద:—అయ్యో! యేమికీడు మూఁడునోగదా! నాకు మిగులభయముగా నున్నది. కాఁబట్టి చెలీ! రమ్ము! పోయి వక్రచిత్తురాలైన యామాలతిని మందలింతము. [అని నడచుచున్నారు.]

బుద్ధ:-ఇదే పడకిల్లు [ఉభయులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మద.-చెలీ! లవంగికా! మీ ప్రియసఖి నిదురించుచున్నదా?, మెలఁకువగా నున్నదా?

లవ:- చెలీ! రమ్మా! రమ్మా! దీనిని లేపకుము. ఇది యింతవఱకు నేడ్చియేడ్చి యిప్పుడే కొంచెము కన్నుమూసిన దనుకొనుచున్నాను. నీవు మంచముమీఁదఁ గూర్చుండుము.

మద:-[అట్లు చేసి] ఈఁగయ్యాళి యెందుకే దుఃఖించుచున్నది?

లవం:- ఏమో; అమ్మా! నాకును దెలియకున్నది. క్రొత్త పెండ్లికూఁతుల నెట్లు మచ్చిక చేసికొనవలెనో చక్కఁగా నెఱిఁగినవాఁడు. సుందరుఁడు. నిపుణుఁడు. మధురభాషణుఁడు. అటువంటి మీయన్నగారికిఁ బెండ్లామై గలిగియు మాప్రియసఖి దుఃఖించుచున్నది.

మద:- బుద్ధరక్షితా! చూచినావే! చూచినావే! యిది యెవరికైనను మఱలనే యెత్తి పొడుచుచున్నది.

బుద్ధ:- ఇది యెత్తిపొడుపులాగున్నదే కాని యెత్తిపొడుపే కాదు.

మద:- ఎందుచేత?

బుద్ధ:- తన్ను బ్రతిమాలుచుఁ బెనిమిటి తనకాళ్ళమీఁదఁ బడినప్పు డతనిని గౌరవింపకపోవుట యనునది లజ్జాదోషముగాని మఱియొకటి కాదు. ఆవిషయమున దీని ననవలసినపనిలేదు. సరేకాని ప్రియసఖీ! కోతికిఁ గొబ్బరికాయ దొరికిన ట్లబ్బినదికదా! యని యెవ్వతెకు లేకుండ నబ్బ బబ్బునఁ గ్రొత్తపెండ్లికూఁతురుమీఁద వెళ్ళిపడి, యది తన్నుఁ జేరనీక దూరఁ గొట్టఁగాఁ దెల్లఁబోయి తెలివితక్కువవాఁ డనిపించుకొని నీయన్నగారు దానిని మీఁదు మిక్కిలి నోట వచింపరాని దుర్భాషలాడువాఁడఁటమ్మా! ఇంతతప్పు మనయొద్దనుండఁగా నెత్తిపొడిచినదన్న నెత్తిపొడువఁడఁటమ్మా! "కుసుమసధర్మాణో హి యోషితః సుకుమారోపక్రమాస్తాస్త్వనధిగతవిశ్వాసైః ప్రసభముపక్రమ్యమాణాస్సద్యస్సంప్రయోగ విద్వేషిణ్యో భవంతి" అని కామసూత్రకారులు చెప్పినట్లు క్రొత్తపెండ్లికూఁతులఁగాఁ బుష్పములవంటివారు. వారిను మృదువుదప్పకుండ సమీపింపఁదగ్గది. [illegible]

కొనక యే బలాత్కారముగాఁ గవయఁజూతురేని అట్టివారియెడల వారి కప్పుడే బలవత్తరమైన విద్వేషము కలుగును.

లవం:- [కన్నీళ్ళతో] లోకములోఁ బురుషులుం లేరా! కన్యకలను పెండ్లాడరా? యెక్కడనైనను నెవనైనను లజ్జయే యలంకారముగాఁ గలిగి యేపాపము నెఱుఁగని ముద్దరాండ్రైన కులకన్యకల నీప్రకారముగాఁదగుదు మని నోట వచింపరాని దుర్భావములాడి పునస్సురగులఁ జేసిరా? యీపాప మిక్కడనే పండిపోయినది. ఇటువంటి పరిభవములే కాదఁటమ్మా స్త్రీల మనస్సువిఱిచివేసి పండువంటి కాఁపురములం పాడుచేసి యామరణాంతము వారికి హృదయశల్యములై తీఱని దుఃఖము దెచ్చిపెట్టెడివి? అందుచేతనే యాఁడుపిల్లని పుట్టినదనగాఁనే బంధువులందఱికిని గోఁతగానుండును.

మద:- చెలీ! బుద్ధరక్షితా! మనప్రియసఖి లవంగికను మనను చాల నొచ్చినది. మాయన్నగారంత గొప్పయపరాధము చేసినాఁడా?

బుద్ధ:- చేయకేమి? మేమును విన్నాము. "ఛీ! చిన్నతనములోనే చెడిపోయిన యీ చెడిపెతో నాకేమి ప్రయోజనము? దీని మొగముఁజూచిన నాకుఁ బెద్దయెట్టు" అని యేమేమో సణిగి తిట్టుచుఁ దిమ్మురుచుఁ బడకిల్లు విడిచి యవలికి లేచిపోయినాఁడు.

మద:- [చెవులుమూసికొని] అన్నా! యెంత పరువుతక్కువమాటలు! ఎంత పొరఁబాటు! చెలీ! లవంగికా! యిప్పుడు నీమొగముఁజూచుటకు నాకుఁ జిన్నతనముగానున్నది. అయినను తగుపనమ్మాయని కొంచెము మాలోచన చెప్పవచ్చినాను.

లవం:- చెప్పవచ్చును. ఈజనము నీకు స్వాధీనమే.

మద:- మాయన్నగారి దుశ్శీలతయు నప్రతిష్ఠయు నీపాటికిఁ జాలును గాని, పోనీ మీరైనను 'ఎటువంటివాఁడైననేమి? పెనిమిటిగదా!' యని యాతనిమనస్సునుబట్టి వెళ్ళఁదగినది. గొప్పయింటఁబుట్టినవారినోట వెడలఁ గూడనిమాట లతఁ డాడుటకుఁ గల మూలమేమో మీరు తెలియకున్నారు.

లవం:- లేనిమూలము మాకెట్లు తెలియును?

మద:- ఆ మహానుభావుఁడైన మాధవునియందు మాలతికేదో కొంచెము వాఞ్ఛాత్రియుండెడిది. దానినే యిప్పుడు జనులు గుంపులుగూడి గొప్ప పరివాదముగాఁ జెప్పుకొనుచున్నారు. అందుచేతనే యిప్పు డింత పట్టుకు మునిఁగినది. కాఁబట్టి చెలీ! భర్తయెడల నీనిష్కాపట్యము కేవలము పేక్షవహించినది. కూడదని చెప్పి మరలింపుము. మరలింపనేని నీ కందువలనఁ జాలఁ బాతిత్యమున్నదిసుమీ. స్త్రీలు తిరుగును దిరిప్పునులేని గుండె నిబ్బరము గలవారు. ఎఱుఁగనేరరుగాని యిటువంటి సంకటపట్టుపట్టి పురుషులకు మనస్తాపము గలిగింతురు. సరేకాని మదయంతిక చెప్పినదని చెప్పకుమీ!

లవం:- ఓసి! యసంబద్ధలోకపరివాదమోహితురాలా! పోవే! నీ మాటలం నాకు గిట్టవు.

మద:- చెలీ! కోపపడకు నీపుణ్యమాయెను. మీరు చెప్పుటయైనది. కదా. నామాట యొక్కించుక వినుము. మీరిప్పుడును నెఱుఁగరు. మే మీవరకే యెఱుఁగుదుము. ఐనైననేమి? మాలతి మాధవానురక్తురాలు. కాదందువేని దాని యవయవములట్లు నవసి వసివాడి లేఁత మొగలిపొట్ట వలెఁ దెలుపునీఱెయుండుట కేమి కారణము? స్వహస్తములతో మాధవుఁడు కూర్చియిచ్చిన వకుళమాలికను అది ప్రాణపదముగాఁ గంఠమందేల ధరింపవలెను? మాధవుని శరీరముకూడఁ జిక్కియుఁ జక్కనయి ప్రభాతచంద్రమండలమువలె వెలవెలఁ బాఱియుండుట కేమినిమిత్తము? మఱియు ఆనాఁడు మనమందఱము కుసుమాకరోద్యానము చేరువవీధి మొగములోఁ గూడుకొన్నప్పుడయ్యిరువురిచూపులు నెట్లు తారసిల్లెనో నేను కనిపెట్టలేదా? అట్టి పహాయులుమీఱ బయలుదేఱి యుప్పతిల్లిన కుతూహలంబుచేఁ జప్పన నుల్లములు కేళిస్ఫురదాఁట నీటులుపచరించి నూటిగ సంచరించు చారుతారకలు

ప్రవేశించి యనంగాచార్యుండు శృంగార ప్రాచుర్యముగ నఖిలాగమముల నుపన్యసించుచుండ వారిచూపులు చూపిన నేర్పులు చూచి తీరవలెనే కాని దూరముగనుండి తెలుపనలవియగునా? మఱియు నింకొకటి. మాయన్నగారికి మాలతినిచ్చినారన్న మాట వినఁగానే యప్పుడే యాపట్టుగనే లోతులు పెల్లగిల్లి గుట్టులు బట్టబయలయి కత్తిపోటు పడిన నెత్తురులేక గుండెలు కూలఁబడి వారుండుట కేమి చేతువు? ఇంకొకటి చెప్పుచున్నాను.

లవం:- చెలీ! యేమిటది?

బుద:- మదయంతికను గాపాడిన యా మహానుభావుఁడు తెలివి నొందినాఁడని ప్రియము చెప్పినందుకయి మాలతి కేమైన నీయవలసినదని భగవతి యనఁగ దనఘుమాటలచే మాధవునిఁ బురికొల్పఁగాఁ నతఁడును మంచిదని మాలతిని గౌఁగిలించుకొని దానికిఁ బారితోషికముగాఁ దన హృదయమును జీవితమును ఇచ్చివేసినాఁడు. అప్పుడు నీవే కాదఁటే లవంగికా! "మాప్రియసఖి కింతకంటెఁ గోరఁదగిన యనుగ్రహములే"దని చెప్పితివి? జ్ఞాపకము లేదఁటే?

లవం:- ఎవఁడు చెప్పుమా ఆమహానుభావుఁడు?

మద:- చెలీ! వాఁడు నే నాఘోరరూపమైన క్రూరశార్దూలము బారింబడి దిక్కుమాలినదాననై విలపించుచుండఁగా నెక్కడనుండియో నిర్హేతుక బాంధవుఁడై సమయమునకువచ్చి తన దొడ్డభుజములతో నన్నద్దుకొని సకలభువనైకసారరమణీయమగు తనకాయమును నానిమిత్తము బలిపెట్టుటకు నొప్పుకొని నాముప్పు దప్పించినాఁ డతఁడే కాఁడఁటమ్మా? అతఁడే కాఁడఁటమ్మా మెండుగ బలిసి కండపట్టి పిక్కటిల్లెడి వెడఁదఱొమ్ముపై నొత్తుగఁ గ్రమ్మిన నెత్తురుగాయములు చూచువారికి మంకెన పూలదండవలె దోఁచుచుండ, గండుమీఱి వజ్రసఖములగు వాఁడి నఖములతోఁ దన్నుఁ బిసుగడఁచినట్లు పడమొత్తవచ్చిన దుష్ట శార్దూలమును నానిమిత్తము చంపిన కరుణాసముద్రుఁడు?

సప్తమాంకము

లవం:-ఊఁ; అతఁడా? మకరందుఁడు!

మద:-[ఆనందముతో] చెలీ! యేమన్నావు!

లవం:-చెలీ! మకరందుఁడని చెప్పుచున్నాను [చిఱునగవుతో మదయంతిక శరీరమును స్పృశించి]

ఉత్సాహ.

అగుదుమీవు చెప్పినట్టు ♦ లట్టివారమే, నిజం
బుగను వీధిమొగముఁ గనని ♦ ముద్దరాలవీవుగా!
సగసుకథయుఁ గాకమును పె ♦ జల్లుమనుచు నీయొడల్
గగురుపొడిచె నేమికతమొ! ♦ కడిమిపూచినట్లుగన్.

మద:-[సిగ్గుతో] చెలీ! యెందుకు నన్నెకసక్కెమాడెదవు? చెప్పెదను విను. ఆప్రకారముగా యముఁడు మింగిన నాప్రాణమును బలాత్కారముగా మరలించుటకయి తనప్రాణము నడ్డుపెట్టి పనిపూని మహోపకారమొనర్చిన యా మహానుభావునికథను వినఁగానే నామమును స్మరించుకొనఁగనే నాకెంతో సుఖము కలుగుచున్నది. బెబ్బులిగొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు దేహము సొమ్మసిలి చెమ్మటలుగ్రమ్మగా, నల్లగలువలఁ గేరు కన్నులను మూసికొని, నేలఁ బాదుకొల్పిన చేతిఖడ్గము నూఁతచేసికొని ధైర్యమూని నిలువఁబడియుండ, మదయంతికనిమిత్తము మహార్ఘజీవితమును వెచ్చపెట్టిన మహాభాగుని నీవప్పుడు కన్నులారఁ జూచియుండలేదఁటే! [స్వేదాది వికారముల నభినయించుచున్నది.]

బుద్ధ:-[దానిశరీరము స్పృశించి] చెలీ! నీయొడలు బాగున్నదికాదే! మకరందునిఁ బొందుట కుబలాటపడుచున్నానని నీవుచెప్ప నక్కఱలేకయే నీశరీరమే చెప్పుచున్నది.

మద:-(సిగ్గుతో) చెలీ! పోవే! నేను నా జతకత్తెయఁ జెలికత్తెయగు మాలతిని జూచి నేర్చుకొన్నాను.

లవం:-చెలీ! మదయంతికా! ఇక్కడకు మాకును చెలియఁదగ్గది తెలిసినది. చల్లకువచ్చి ముంతదాఁచిన కార్యములేదు. కాఁబట్టి కోపపడక గుట్టుచేసి వారిమీఁదను వీరిమీఁదను బెట్టక యున్నది యున్నట్లు నీ వృత్తాంతమేమో చెప్పుము. సుఖముగాఁ గొంచెము పొద్దుపుత్తము.

బుద్ధ:-చెలీ! లవంగిక చెప్పినది శోభనప్రదము.

మద:-ప్రియసఖులడుగుచున్నప్పుడు చెప్పక తీఱునా?

లవం:-అటయిన నీవు పొద్దులెట్లు వెళ్ళఁబుచ్చుచున్నావో చెప్పుము.

మద:-చెలీ! వినుము. బుద్ధరక్షిత చెప్పినమాటల మొగ్గలమునుబట్టి వమ్మికపుట్టి నెట్టమొదటనే నాహృదయము మాతనిఁజూడవలెనని యుత్సాహపడుచుండెను. తరువాత దైవయోగముచేఁ జిరకాలమున కాతనిఁ జూడఁగల్గి యప్పటినుండియు సహింప శక్యముగాని దుఃఖసంతాపముచే మనస్సు దహించుకొనిపోవ, మున్నెన్నఁడుఁ బడియెఱుంగని మదనజ్వరంబు తలమొదలు కాలివ్రేళ్ళకొనలవఱకుంగల యవయవాంగములనెల్ల నలమి సెగసోఁకఁజేయించి పీల్చి పిప్పిఁజేసి జీవితాశలు తగ్గించుచుండ, నాతెఱఁగుఁజూచి పరిజనులు చెంగఁగొని యంగలార్పుచుండ, అడియాసలుడుగుటె తడవుగ సులభముగఁ బొందఁదగిన మరణసుఖమును బొందనీక యీ బుద్ధరక్షిత యాడు ప్రతికూలవచనములచే హృదయంబుచెదరి చీకాకుపడుచుండ నిట్లు బ్రతుకలేక బ్రతుకుచున్నాను. వెడఁగుకోరికల త్రిప్పులకులోనయి బ్రదుకుటె నెట్టెనై రేఁచిన తలఁపులందును గాఁచిన కలలయందును ఆ సుందరాంగునే చూచుచుందును. అంతట నతఁడును నన్నట్టె యుద్దీపించిన యద్భుతాశ్చర్యములతోఁ, జెఱకుగల్లుగొనిన మనుజునివలెఁ గయిపెక్కి తియ్యుడువడి కనుదెలిదమ్ములు జేవురింపఁ దేటి పాటి యొగదిగఁ జూచుచుందును. పిమ్మటఁ బద్మకేసరంబులు మేసి గుబాళించు రాయంచ యెలుంగు తెఱంగున గురుతరమని గొంతుక్రోవినుండి గంభీరముగ వెడలి తడఁబడు నుడి

కారంబుతోరమై పీనుగ్రంతల జానుమీఱ "చెలీ! మదయంతికా!" [illegible]
నన్నుఁ బలుకరించును. అంతట నిక్కాంపువల్లభుండునుబలె నా[illegible]
యెద పైకెఁబొందలం పయ్యెదకొంగును దిట్టతనంబునఁబట్టి తిగిచి [illegible]
అట్టుపటిచి గదిరిన భయంబున నాహృదయంబు దడదడమని కొట్టుకొ[illegible]
నన్ను మఱియింత వెఱపించును. వెఱపించి యప్పుడే పైఁటకొం[illegible]
చేయి చప్పునఁదీసివైచి యప్పటి నాసొంపు దిలకింపఁగోరి [illegible]
అప్పుడు నే నగ్గలంబగు సిగ్గుపెంపున దిగ్గునఁ జన్ను [illegible]
నాళములంబోని బాహునాళములం జాటుచేసికొని [illegible]
లేవఁజూడ, నితంబబింబముల విజృంభణంబునకు నిలువలేక [illegible]
యుడ్డాణంబు నాతోడల కడ్డమయ్యెను. ఇట్లు సంకటియయి [illegible]
యవయవంబుల సడవడికి మిగుల విసుగుఁజెందినట్లు [illegible]
పరంపరచే హృదయంబు విసిగి వేసారి కాయగాచి [illegible]
చితిని. కాని యప్పుడే చిత్తంబు మెత్తఁబడ నే నా [illegible]
వలపుదెలుపు నిద్దంపు నిడువాలుఁజూపుల నేఁకటఁజేఁఱ [illegible]
యొఱఁగి యా వన్నెకాఁడు నన్నుజూచి చిఱునవ్వు [illegible]
బాహుదండములచేఁ గదలమెదలకుండ నన్నుఁజొ[illegible]
యాకార మచ్చునడునట్లు మెచ్చుగుబ్బకం [illegible]
పత్రవైఖరులచేఁ జెలువుమీఱ నా యెదురు [illegible]
పాటుచే నే నిట్టట్లు గొట్టుకొన్నప్పుడు చెదరి [illegible]
జేతఁబట్టుకొని తీఱికగ నాముఖావయవంబుల [illegible]
మెఱయఁ జెక్కిలి మొగదలను మెత్తమెత్తఁ [illegible]
యొత్తి ముద్దాడునప్పుడేమి చెప్పుదును. ప్రియసఖీ! [illegible]
సోయగంబు ఘటిల్లె. ముప్పిరిగొన్న సొగ్సు[illegible]
బులు నావిగాకపోయెను. నాప్రాణంబు లెందు[illegible]
అప్పుడా దండనీడు తన హస్తవ్యాపా[illegible]

గ్రుతిమాలంట మొదలుపెట్టినాఁడు. ఇట్లు చెలికత్తెలు చూచుచుండఁగా వన్నియు ననుభవించి యట్టె మేలుకనునప్పటికిఁ దిరిగి యెప్పటి పాడు ప్రపంచము సిద్ధమైనది.

లవం:- చెలీ! మదయంతికా! అంతయు బాగుగానే యున్నదికాని అప్పుడు బుద్ధరక్షిత నీ ప్రక్కదుప్పటిమీఁదిమన్మథకేళిచిహ్నములనుజూచి యొకసారిగుగాఁ బరిజనులకుఁ దెలియకుండఁ జేయునవ్వునవ్వినది. చెప్పినావు కావు.

మద:- ఓసి పోవె యీలాటి కోడిగములాడక!

బుద్ధ:- ఓసీ! లవంగికా! మనసులో మగఁడుండఁగా మంచముమీఁద నేమియుండునే? (అనునయముగా) చెలీ! మదయంతికా! యిటువంటి వన్నియు మాలతి చెలికత్తెగనుక దీనికి బాగుగాఁ దెలియునే.

మద:- తప్పు తప్పు మాలతిన కెల్లగతాళిచేయకు.

బుద్ధ:- చెలీ! మదయంతికా! చెప్పెదనంటేని నిన్నొక్కటి యడుగుచున్నానే.

మద:- ఏమీ! యిప్పటికిఁగూడ నేను చెప్పనిదాననేనా! నాకు నీవును ప్రియసఖి లవంగికయు గుండెకాయగారఁటే!

బుద్ధ:- అటయినఁ జెప్పుము. నీవు తిరిగి మకరందునిఁ జూడఁగలిగిన యెడల అప్పుడు నీవేమిచేయుదువే?

మద:- వాని యొక్కొక్క యవయవముమీఁదనే ప్రాలి తగులంకొని కదలిరాక నిలిచియుండు నాకన్నదోయికిఁ దడవు పండుగు చేసికొనియెదను.

బుద్ధ:- అప్పు డతఁడుమన్మథ బలాత్కారముచేఁగందర్పజననివగు నిన్నుఁ బురుషోత్తముఁడు రుక్మిణినివలెనే సందిట నెగనెత్తుకొనిపోయి మహాధర్మచారిణింగాఁ జేసికొన్న నీవేమి చేసెదవే?

మద:-(నిట్టూర్పుపుచ్చి) ఏమిప్రయోజనము! నన్ను మొదటనుండియు నీవే యిట్లూఅడించుచున్నావు.

బుద్ధ:-చెలీ ! చెప్పుము.

లవం:-చెలీ! చెప్పనక్కఱలేదు. గుండె దడుకును సూచించు దీని నిట్టూర్పే చెప్పుచున్నది.

మద:-చెలీ! నేనెవతెను? ఈశరీర మెవరిది? అతఁ డెప్పుడు నన్ను మృత్యువునోటనుండి బైటికిఁ దీసినాఁడో యప్పుడే యతనిసొత్తైతిని.

లవం:-చెలీ! నీయౌదార్యమునకుఁ దగినట్లు పలికితివి.

బుద్ధ:-చెలీ! యిది మఱచిపోయెదవుసుమీ!

మద:-అదిగో రాత్రి రెండుయామములయినదని సూచించుటకయి తప్పెట వాయించుచున్నారు. ఇప్పుడువెళ్లి నందను నిమందలించియో కాలు సేతులుపట్టి బ్రతిమాలియో మాలతిమీఁద నాతనికి మక్కువపుట్టించెదను. (అని లేవఁబోవుచున్నది)

మక:-(మొగముమీఁది ముసుఁగుదీసికొని దానిని చేతితోఁ బట్టుకొనుచున్నాఁడు.)

మద:-చెలీ! మాలతీ! మేలుకొన్నావా? (చూచి సంతోషముతోను భయముతోను) ఓహో! వేఱువిధముగానున్నదే! ఏమియిది?

మక-చ. వనజదళాయతాక్షి! యిటు ♦ వట్టిభయంబునుబొందనేల ? నీ
చనుఁగవతోట్టుపాటునకు ♦ సైకపుఁగౌనసియాడుచుండఁగా ;
ననుభవదీయదాసునిమ ♦ నంబుననన్యుఁగనెంచనేలనీ
యనినవిభావనారతము ♦ లందుబహూకృతుఁడైనవానినిఁ.

బుద్ధ:-(మదయంతిక మొగమెత్తి)

చ. * పిల్లఁగఁగోర్కి కెవ్వనికిఁ ♦ బెంచితొ యాప్రియుఁడీతఁడేసుమీ,
యెల్లరునింటనిద్రగొని ♦ యేమఱుపాటునునున్నవారు, అం
పిల్లెనిరుల్, కృతజ్ఞవము ♦ మేలొడఁగూర్పఁగరమ్ము పోదమో
పల్లవపాణి! యందియలు ♦ పైకిడిసందడి సేయకుండఁగన్. 3

మద:- చెలీ! బుద్ధరక్షితా! యెక్కడకు మనమిప్పుడు పోవఁదగినది?

బుద్ధ:- మాలతియున్నకడకు.

మద:- మాలతి యంత సాహసముచేసినదా ?

బుద్ధ:- చేయకేమి! నీవిట్లనుచున్నావేమి ? "నే నెవ్వతెను ? ఈ శరీర మెవ్వరిది ?" అవియన్నియు వెళ్లిపోయినవా ?

మద:- (కన్నీరు రాల్చుచున్నది.)

బుద్ధ:- మహాభాగ! ఇదిగో మాప్రియసఖి తనకుఁదానుగానే మీ యధీనమగుచున్నది. స్వీకరింపుము.

మక- తే. గీ. ధన్యుఁడను నేఁడు; నాకేల ♦ యన్యమొకటి ?
జవ్వనముపండెఁబండును ♦ నివ్వటిల్లెఁ
గామదేవుఁడు నామీఁదఁ ♦ గరుణఁ జేసి
బంధుకృత్యంబు నెరవేర్చు ♦ వాఁడు గాఁగ. ౪

కాఁబట్టి యీ ప్రక్క గుమ్మమునఁ బోదము. (మెల్లగా నడుచుచున్నారు.)

---

* ఆ. వె. "నీప్రియయుండితండు ♦ నిద్రాణముగృహంబు,
తమముగాఢతమము ♦ దగఁగృతజ్ఞ,
వయిశుభంబునడపు ♦ మందియల్ పయికెత్తి
మెరయకుండరమ్ము ♦ పోదమిపుడు." పాఠాంతరము.

సప్తమాంకము

మక:_ఓహో! యీ యర్ధరాత్రివేళ జనసంచారములేక యీ రాజమార్గ మెంత రమణీయముగనున్నది! ఇప్పుడు.

మ. వలభీతుంగగవాక్షమార్గములచేఁ ♦ బ్రాసాదముల్ సొచ్చియి
మ్ములనందుండి సురాపరీమళములం ♦ బూదండనెత్తావులన్
బలితంపుంగపురంపుఁగమ్మవలపుం ♦ బ్రాపించిపైతెంచుశీ చల్లని గాలి
తలవాతంబెజేఁగించెదున్ యువజనో ♦ ద్యత్కేళిదాంపత్యముల్.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

సప్తమాంకము సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

అష్టమాంకము

ప్రథమరంగము - కామందకి గృహము.

[తరువాత అవలోకిత ప్రవేశించుచున్నది.]

నందనమంత్రిమందిరమునుండి ప్రతినివృత్తురాలైన కామందకీ పాదాభివందన మాచరించితిని గదా. కాఁబట్టి యిప్పుడు మాలతీమా లున్నయెడకుం బోయెదను. (ఇటునటు నడచి) వీరిగో! మాలతీమాధ హాయిగా నీగ్రీష్మఋతువులో సంజవేళ జలకమాడి యీ డిగ్గియదగ్గఱ మీఁదఁ గూరుచున్నారు. చేరఁబోయెదను. (అని నిష్క్రమించుచున్న

ఇది ప్రవేశకము.

ద్వితీయరంగము—తోఁట.

[తరువాత మాలతీమాధవులు ప్రవేశించుచున్నారు.

అవలోకితయుఁ గూర్చున్నది.]

మాధ—(ఆనందముతో) మన్మథునికిఁ బ్రాణమిత్రమగు నిశీథ యొక్క యౌవనలక్ష్మి వర్ధిల్లుచున్నది. అట్లేకదా!

తే. గీ. వాయువేగంబుచే రేఁగి ♦ పఱచి మింటఁ
గ్రమ్ము కమ్మ గేదఁగిదుమా ♦ రమ్మనంగఁ
బూపవెన్నెల యొండిన ♦ ముదురుతాళి
దళము తెలివూని చీల్చెడు ♦ ధ్వాంతమెల్ల.

(తనలో) వామశీలురాలైన యీమాలతిని నేనెట్లు లోఁబఱచుకొందును? కానీ యిట్లు పలికెదను. (ప్రకాశముగా) చెలీ! మాలతీ! ఇప్పుడే సాయంతనస్నానము చేసి చల్లఁగఁ గూరుచుంటివి గనుక నీకిప్పుడు తాపశాంతియయ్యెడి సదుపాయ మొకటి మనవిచేసికొనుచున్నాను. అది యేమో యని మఱియొకలాగునఁ దలఁచెదవుసుమీ.

ఆ. వె. జాఱుచుండఁ గురుల ♦ జలబిందువుల్, కుచ
యుగము నడుమఁ జలువ ♦ లూరుచుండ,
మొలక లెత్తి మేనఁ ♦ బులక లొప్పుచుండఁ
గరుణఁజూచి నన్నుఁ ♦ గౌఁగిలింపు.

ఓసీ! మాలతీ! జాలిలేనిదానా!

ఉ. ముప్పిరిగొన్న భీతిమెయిఁ ♦ బుట్టిన చెమ్మటబొట్లు గ్రమ్మఁగా
నొప్పగు నీదుబాహుయుగ ♦ మొయ్యన నామెడఁ జుట్టఁబెట్టి, నన్
దెప్పిరిలంగఁ జేయఁగఁ గ ♦ దే! చెలి! లేచెలి వెలుసోఁకులం
జప్పన జాలువాఱు సల ♦ చంద్రమణిస్ఫుటహారవైఖరిన్.

పోనీ యిప్పు డంతదూర మెందుకు? ఈజనుఁడు నీయాలాపసౌఖ్యము ననుభవించుటకున్ అర్హుఁడు గాకపోయెనా?

చ. మలయసమీరచంద్రికల ♦ మాఁడిన పోఁడిమిఁ జూపు మేనికిం
జెలి! నినుఁ గౌఁగిలించుకొని ♦ చెందుసుఖం బది లేదు లేదుగా
గొలగొల గండుఁగోయిలలు ♦ గూయఁగఁ జీఁదఱఁగొన్న నాదు వీ
నులఁ గలకంఠి! పల్కుయిన ♦ నూల్కొనఁ జేయవె ముద్దు గుల్కఁగన్ —

అవ — ఓసి మనసునిబ్బరము లేనిదానా! యింతకుముందే కాదఁటే మాధవుఁడు క్షణము కనిపింపక పోఁగా విలవిలలాడి నీవు నాతో "ఆర్యపుత్త్రుఁడువెళ్లి చాలఁ దడవయినది. ఎంతసేపటికి వచ్చునోకదా! ఎప్పుడో

మాతులుంగకరా! యీసారి వానివంక జంకుగొంకులేక తెప్పవేయక చూచి యిట్లుపలికెదను. రెండుచేతులతోఁ బాదివిబిగికౌఁగిలిచ్చి గౌరవించెదను.” అనిచెప్పితివి. ఆమాట లెందుఁబోయినవే?

మాల—(అసూయపడినట్లు దానిం జూచుచున్నది.)

మాధ—(పెడమొగముగా) ఓహో! భగవతి ప్రథమశిష్యురాలు సామాన్యురాలు కాదు! ఈమెపాండిత్యము సర్వతోముఖముగాఁ బ్రవహించుచున్నది. ఈమె చూడఁగా అక్షయమైనసుభాషిత రత్నకోశమువలె నున్నది. (ప్రకాశముగా) చెలీ! అవలోకిత చెప్పినది నిజమా? లేక కల్పించినదా?

మాల—(తల త్రిప్పుచున్నది.)

మాధ—చెప్పవేని లవంగికావలోకితల తోడేసరి.

మాల—నాకేమియు- (అని సగము చెప్పి సిగ్గు నభినయించుచున్నది.)

మాధ—ఓహో! ముగింపఁబడకపోయినను మెల్లగా నీమెపలుకెంత మనోహరముగా నున్నది! (చటుకునఁ గనిపెట్టి) అవలోకితా! యిదియేమి?

చ. పుడిసెటఁ బట్టి కాంత్యమృత ♦ పూరముఁ గ్రోలఁగఁ గోరియో యనఁగ
విడివడి యొందుఁ జంద్రుఁడు ని ♦ వేశితరశ్మిమృణాళదండుఁడై
యునికను నున్నవాఁ డలమృ ♦ గాక్షి నిగారపుఁజెక్కుటద్దముం
దడిసెడు నింతలోపలనె ♦ తద్దయుఁ గాఱెడి బాష్పపూరముల్. ౫౧

అవ—చెలీ! యెందుకే యిప్పుడు వలవల కన్నీరు వడుచుచున్నావు?

మాల—చెలీ! లవంగిక నన్ను విడిచిపెట్టివెళ్లి యెంతసేపో యైనది. దానిజాడ యైనను తెలియరాకున్నది.

మాధ—అవలోకితా! యేమనుచున్నది?

అవ—ఏమియు లేదు. మీరిప్పుడు మాటధోరణిని లవంగిక పేరు చెప్పఁగా దానిం దలఁచుకొని సమాచారము తెలియక పరితపించుచున్నది.

మాధ—"నీవు ప్రచ్ఛన్నముగా నందనమంత్రి యింటికింజని యక్కడి వృత్తాంతమరసిర"మ్మని యిప్పుడేకదా కలహంసునిఁ బంపితిని. [సాశం సముగా] అవలోకితా! మదయంతిక విషయమున బుద్ధరక్షితచేయు ప్రయత్న మేమయినఁ గొనసాఁగునట్లున్నదా?

అవ—మహాభాగ! నాఁడు బెబ్బులి గొట్టిన గట్టిదెబ్బలకు సొమ్మసిలి తూలిపోయిన మకరందుఁడు తిరిగి తేఱుకొన్నాఁడని నీకు మాలతి ప్రియము చెప్పినందుకు దానికేమైన నీయవలసినదని భగవతి యాజ్ఞాపింపఁగా అప్పుడు దానికి నీహృదయమును జీవితమును పారితోషిక మిచ్చితివిగదా? యిప్పుడు మదయంతికాలాభమును జెప్పినవారి కేమి బహుమాన మిచ్చెదవో చెప్పుము.

మాధ—అడుగఁదగినదే యడిగితివి. [హృదయమును జూచుకొని] ఇదిగో కామకాననమున కలంకారశోభఁగూర్చిన పొగడచెట్టొసంగిన పూలదండ. ఇదియే కదా నేను సాభిలాషముగా మాలతీ ప్రథమదర్శనము చేసి నందుకు సాక్షిణి. దీనిని

మ. చెలి నే గ్రుచ్చినదౌటనో సకియచేఁ ♦ జేకొన్నదై యుంటనో
బలుప్రేమం గుచకుంభ ఘట్టమలధర ♦ వ్యాసక్తముంజేసి, యా
వలఁ బాణిగ్రహమం చొకండు గనిపిం ♦ పన్మడించి నామీఁదియా
సలు, ధాత్రేయికనెంచి, నా కియొసఁగెన్ ♦ సర్వస్వదాయంబుగన్.

అవ—చెలీ! మాలతీ! నీ కీవకుళమాలికమీఁద నెంతో ప్రీతిగదా! అందుచేతనే యింత మనసుపడి చూచుచున్నావు. మఱియెవ్వరికిని జిక్కకుండ నీవే దక్కించుకొనుము.

మాల—ప్రియసఖి ప్రియమును జెప్పుచున్నది.

అవ—ఏదో కాలిచప్పుడువలె నున్నది.

మాధ—[తెరవంకఁజూచి] వాఁడిగో! కలహంసుఁడు!

మాల—[డాయవచ్చి] నాథా! అదృష్టవంతులరు! మదయంతిక లభించినది.

మాధ—[సంతోషముతో మాలతిని గౌఁగిలించుకొని] ఇదిమాకు సంతోషము. [అని కంఠమందు వకుళమాలిక నుంచుచున్నాఁడు.]

అవ—భగవతి పైవేసికొన్న కార్యభారము బుద్ధరక్షిత చక్కఁగానే నిర్వహించినది.

మాల—[సంతోషముతో] ఇదిగో ప్రియసఖి లవంగికకూడ వచ్చుచున్నది. [అని లేచుచున్నది.]

[తరువాతఁ దత్తఱపాటుతోఁ గలహంసుఁడును, బుద్ధరక్షితా లవంగికా మదయంతికలును ప్రవేశించుచున్నారు.]

అందఱు—మహాభాగ! రక్షింపుము! రక్షింపుము. మార్గమధ్యమందు మకరందుని నగరరక్షకు లడ్డగించినారు. సమయమునకుఁ గలహంసుఁ డక్కడ నుండఁగా వీనినిచ్చి మమ్మిక్కడకుఁ బంపినాఁడు.

కల—మే మిటు వచ్చుచుండఁగా మాకుఁ గలకలము వినఁబడదది. అందుచేతఁ బాదకర బల మింకొకటికూడఁ బోరవచ్చిన దని యూహించుచున్నాను.

మాల—అవ—హీ! ఇప్పుడే సంతోషమును ఇప్పుడే విచారమునా ?

మాధ—సఖీ! మదయంతికా! నీరాక మాకు సంతోషకరముగా నున్నది. మాగృహము నలంకరించితివి. మీరందఱు స్వస్థముగా నుండుఁడు. ఒక్కఁడైన నేమి? పెక్కండ్రు చుట్టిన నేమి? వయస్యునకు వచ్చినచిక్కేమియు లేదు.

చ. కడిఁదిమగంటిమి న్నెఱపఁ • గల్గుటె వేడ్కగఁ బొంగుసింగమే
యెడలను దోడు వేఁడెడునె • యెక్కటిఁ బోరుచు, గండపాళిపై
జడిగొను నాముపైఁ బొదలం • సామజనాథు శిరస్స్థిరాస్థులం
బొడిపొడి సేయ మోపయిన • భూరిగణన్నఖహస్త మొప్పఁగన్.

కాఁబట్టి విక్రమపూతుఁడై విలసిల్లుచున్న ప్రియమిత్రునికిఁ దరువాతి వాఁడ నయ్యెదను [వికటముగా నడచి కలహంసునితోఁ గూడి నిష్క్రమించుచున్నాఁడు.]

అవలోకితాదులు—మహానుభావు లిరువురును ఎదురులేని భుజబలములతో నిప్పుడే తిరిగి రాఁగలరు.

మాల—చెలీ! బుద్ధరక్షితా! సఖీ! అవలోకితా! మీరు చప్పునఁ బోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును నివేదింపుఁడు. చెలీ! లవంగికా నీవును వెళ్ళి యార్యపుత్రునితో "మీరు మమ్ము దయఁజూచువారైతిరా జాగరూకులరై మఱి పౌరుషములం జూపుఁడు" అని విన్నవింపుము. [మాలతీమదయంతికలం దక్కఁ దక్కినవా రందఱు నట్లేయని నిష్క్రమించుచున్నారు.]

మాల—హా! నాకిప్పుడు ప్రొద్దెట్లు జరగునో తెలియకున్నది. కానీ ప్రియసఖి లవంగిక తిరిగివచ్చెడివఱకు దానిపోయిన త్రోవవంకనే చూచుచుండెదను. [ఇటునటు నడచి శంకతో] నాకేదియో చెడుగు సూచించుచుఁ గుడికన్ను దరుచున్నది. [కూర్చుండి చూచి భయముతో] ఆర్యపుత్రా! [అని మాటాడలేమి నభినయించుచున్నది.]

[తరువాతఁ గపాలకుండల ప్రవేశించుచున్నది.]

కపాల—ఆఁ; పాపాత్మురాలా! కూర్చుండుము. కూర్చుండుము. [వెఱపించుచు క్రోధహాసములతో] ఏడువు మేడువుము.

తే. గీ. ఏడ నున్నాఁడొ యోగి! నీ యిష్టుఁడిపుడు?
కన్నె పసుచుల మఱగిన ♦ కాముకుండు
బ్రహ్మనిష్ఠులఁ గదపిన పాపకర్ముఁ
డేడ నున్నాఁడొ పతి యగు ♦ నేని వేగ
వచ్చి కాపాడుకొనుఁగాక ♦ వనిత! నిన్ను
నెఱుఁగవో కాక యిపుడేను ♦ దొరకఁబట్టి
డేగపాటునఁ గలఁగు టి ♦ ట్టిభిని బోలె
భ్రమింగి పైచితి నింకేమి ♦ మిడికె దీవు.

అని నిప్పుడు శ్రీశైలమునకుఁ గొనిపోయి శరీరమును నువ్వుగింజలంత ముక్కలుగాఁ గోసి వేసి పక్షులచ్చునట్లు చేసెదను. [మాలతిని దీసికొని నిష్క్రమించుచున్నది.]

మద—నేనును మాలతి వెనుకనే పోయెదను. [ఇటునటు నడచి] చెలీ! మాలతీ!

లవం—[ప్రవేశించి] చెలీ! మదయంతికా! నేను లవంగికనే.

మద—చెలీ! మహానుభావునిఁ జూచితివే?

లవం—లేదు. అతఁడీ తోఁటపాలి మేర దాఁటఁగానే కలకలధ్వని విని కార్యముచ్చి వైరివీరుల లెక్కగొననట్లు తొడలు చఱచుకొనుచుఁ బెంగుఁడు బయువువాటి యొక్క నిమిషములో శత్రుసేనలో వెళ్ళిపడెను. అంతట మందభాగ్యురాలనగు నేను "హా! మాధవ! హా! మహాభాగ! హా! మకరంద! హా సాహసిక!" యని గుణానురాగులై యింటింటను పౌరులు చేసెడి విలాపముల నాలకించుచు వెనుకకు మరలితిని. మహారాజాను మాలతుల విప్రలంభవృత్తాంతమును విని యాగ్రహగ్రస్తుఁడై తక్షణమే తన బలము నంతయు యుద్ధరంగమునకుఁ బంపి మేడ మీఁదియంతస్స్వ ములపైకి నెక్కి చూచుచున్నాఁడఁట.

మద — అయ్యో! మందభాగ్యురాలను! చచ్చితింగదే!

లవం — చెలీ! మఱి మాలతి యెక్కడనున్నది?

మద — అది నీవుపోయిన తెరువువంకం జూచుచు కప్పుడే బయలు దేఱినది. ఆ వెనుక నేను దానిం జూడలేదు. ఈ యుద్యానగహనము లోనికిఁ బోయియుండ వచ్చును.

లవం — [కొందరతో నిటునటు దిరుగుచు] చెలీ! జాగు సేయక వెదకవలయు. నా ప్రియసఖి పట్టి పిఱికిగుండె. ఇటువంటి సమయములో వన విహారమునకుం బోవునని నేఁదలఁపను. చెలీ! మాలతీ! చెలీ! మాలతీ! యెం దున్నావు? [అని యిటునటు దిరుగుచున్నారు]

కల — [సంతోషముతోఁ బ్రవేశించి] అమ్మయ్యా! దేవుని పుణ్య మాయని దెబ్బలు లేకుండఁ దప్పించుకొని బైటఁబడినాను. ఏమి శత్రు సైన్యము! ఎంత భయంకరము! ఇప్పటికిని నా మొగమున వ్రేలుచున్నట్లే యున్నది. ఎడతెఱపి లేక సెలపోటుబంట్లు జరీనఁ దూసి ఝళిపించిన విచ్చు కత్తుల వాతులు ధళధళమను పండువెన్నెలం దళదళమని మెఱసి యెంత భయంకరముగ నుండెను! చెడఁద్రాగి మత్తుగొని సత్తువకోలుఁది నువ్వెత్తుగఁ బట్టి ద్రోయు బలరాముని చేతి మేటినాగేటిత్రోపునకుఁ దెరలి తిరుగుడువడి కొట్టుకొని బొబ్బరించు యమునానదీ ప్రవాహమువలె నేమి రణగుణధ్వని! మకరందుఁడు మాఱులేక మలసి చెంగునఁ గుప్పించి కుడియెడమలు లేని చెలఁ గాటగా సేనల నెల్లఁ జీకాకు పఱుపఁగా నవ్వతు వాండ్రు పట్టుఁడు! కొట్టుఁడు! నఱుకుఁడు! పొడువుఁడు! అని బొబ్బరించుచుఁ జేసిన కోలా హలము దిక్కులం బిక్కటిల్లిపోయినది. మఱి మా యజమానుఁడు మాధ వుఁడుగారి పరాక్రమమో! వజ్రపంజరమువలె దారుణమైన భుజయుగళము నప్పళించుకొనుచు, బెట్టిదుండయి పయిఁబడి కొట్టు తనదెబ్బలకు నోదలం తూంట్లువడి బొబ్బలిడుచు నేలవ్రాల వైరివీరుల చేతుల కత్తికటారుల వెఱపు

శే॥ పెఱికిపుచ్చుకొని విచ్చలవిడి కాలరుల నణకి నుగ్గునూడి తఱిమివైచి ఇట్లు పలుతెఱంగుల విక్రమించిమించినిర్వర్తితసర్వారి నిర్మథనవిషమసాహసుండయి స్వైరముగ విహరించినాఁడు. ఓహో! ఆమహారాజుగారి గుణాతిశయ మేమని చెప్పవచ్చును? సౌధశిఖరము మీఁదఁ గూర్చుండి చూచుచుఁ బ్రతిహారులు మనవిచేసికొన్న వినయవాక్యములచేఁ గ్రోధము శాంతినొందఁగా బ్రసన్నముఖుండయి, యప్పుడే మాధవునిఁ బిలిపించి యాతని ముఖారవిందముఁ జూచి, సందడి సేయకుఁడని తనచుట్టునున్న వారిని సారెసారెకు వారించుచు, నాతని యూరును పేరును నడిగి తెలిసికొని, యుద్ధ మాత్రముగఁ జనింపఁ ద్రిపొందినందు కిష్టపడనట్టు కోపదృష్టితోఁ గొఱకొఱలాడుచున్న భూమిపాలునకుఁ బ్రసాదమేదురముగాఁ జూపు నిగిడించి మధురగంభీరభాషణములతో "మీరిప్పు డెందుకు విచారించెదరు? త్రిభువనాలంకారులును నవయౌవన గుణాభిరాములును మహానుభావులును నగు నిట్టి వంటి యల్లురను బడయఁగంటిమని యానందమును బొందుఁడు." అని చెప్పి రాజుగారు లోనికిఁ బోయినారు. వీరుగో! మాధవమకరందులు వచ్చుచున్నారు. నేను పోయి భగవతి కీవృత్తాంతమును నివేదించెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నాడు.]

లవం—చెలీ! మదయంతికా! ఇది నీకు సంతోషకరమైన వార్త. మాలతికిని అటువంటిదే. రమ్ము. దానిని వెదకుదము. [అని నిష్క్రమించు చున్నారు.]

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మాధ—ఓహో! చెలికానియొక్క ప్రబలమైన సహజవిక్రమమసన్యసామాన్యముగదా!

ఉ. చేతులఁ బట్టి కొట్టి పొడి ♦ సేయఁగఁ గూలెడి యెంపగూండ్లుగా
చే తునుమాడి ముందరిపు ♦ వీరుల, వెన్కఁ ద దాయుధంబులన్

ప్రేక

ఖ్యాతినటించు నీదు సమున్ ♦ దగ్గలలద నరుండఖుండచం
డాతతభండవాంబుధికి ♦ నావల నీవల రా తిగట్లునాఁ
జేఁతలు దక్కి నిల్చి రెడ ♦ సేయక శత్రుపదాతివర్గముల్. ౯

వయస్యా! ఇది తలఁచుకొనఁగానే పశ్చాత్తాపము కలుగుచున్నది సుమీ! చూడు.

మ. పౌలఁతుల్ పుక్కిటఁగ్రోలి శేషము లిడం ♦ బొండానిసీధోత్సవం రాత్రి
బులయం దిందుమయూఖఖండనిచితం ♦ పున్ సీధువుం గ్రోలి వా
రల కౌఁగిళ్ళ సుఖించుచిప్పు డెయుద ♦ గ్రత్వద్భుజా ఘాతని
ర్దళితాంగాస్థికలొచు దూఱుద రసా ♦ రంబంచు సంసారముఁ. ౧౦

ఈ మహారాజు సౌజన్యము మఱవఁదగ్గదికాదుసుమీ! మనము సాపరాధుల మయ్యును నిరపరాధులనువలెనే యాదరించి మనమీఁద నెంతో ప్రీతిఁ గనఁబఱచినాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడు మాలతీసమక్షమందు మదయంతికాహరణ వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పికొని సంతసింతము. [ముందు వైపుచూచి] ఏమిది యిక్కడ నెవ్వరు లేనట్లున్నది!

మక — ఏమి లేదు. మనము యుద్ధమునకుఁ బోతి మని కళవళపడి యేమియుఁ దోఁచక వా రిందందుఁ దిరుగాడుచు నీతోఁటలోనే యెక్కడనో ప్రొద్దు పుచ్చుచుందురు.

మాధ—

చ. పెనఁకువనుద్దు లీవు విని ♦ పింపఁగఁ జిర్నగవూను మాలతీ
కనకనిభాంగి దన్నుఁ గడ ♦ గంట నదల్చి కనన్ జాగుప్సనాం
దిన దయి విప్పకన్బొమల ♦ త్రిప్పల నొప్పెడి యాననాంబుజం
బును జెలి వంచుకొఁ గలుగుఁ ♦ బో! సఖ! చూపు చలింపకుండఁగన్.

ఇదే యుద్యాన ప్రదేశము. [ప్రవేశము నభినయించుచున్నారు.]

లవం—మద—చెలీ! మాలతీ! [చప్పున జూచి సంతోషముతో] వీరుగో మహానుభావులు పూర్ణమనోరథులై వచ్చినారు.

మాధ—మక—చెలులారా! మాలతి యెక్కడ నున్నది?

లవం—మద—మీ కాలిచప్పుడు విని మాలతి యనుకొని యీ మందభాగినులు వంచింపఁ బడినారు.

మాధ - అయ్యో! మీ రిరువురు నా హృదయమును వేయి వ్రక్కలు చేయుచున్నారు. అదియేమో స్పష్టముగాఁ జెప్పఁగదరే!

తే. గీ. చెలియ కెపు డేమియొగ్గు వా ♦ టిలునో యనుచు
నడలుచుండుదు నెపుడు నా ♦ నంతరాత్మ
నయ్యయో యిప్పు డెవమ క ♦ న్నదరఁ జొచ్చెఁ
బయిగ మీ పల్కు విని యింక ♦ బ్రతుకఁ గలనె? ౧౨

మద - అప్పుడు మీ రట్లు బయిలుదేఱి వెళ్ళఁగానే మాలతి యవలోకితాబుద్ధరక్షితలను భగవతియొద్దకుఁ బంపి "అపరిమిత్తులమైయుండఁ గోరుచున్నానని యార్యపుత్రునితో మనవిచేయవే" యని మీ కడకు లవంగికను బంపినది. పిమ్మట నేమియుఁదోఁచక, లవంగిక పోయిన తెరువు వంకఁ జూచుటకు వెడలినది. అటుపయిని నేను దానిం జూడలేదు. అంతట మేమిరువురము నిందలి చెట్లతోఁపు లన్నియుఁ గలయ వెదకితిమి. అయితే మీకును గనఁబడలేదు?

మాధ – హా! ప్రియురాలా! మాలతి!

ఉ. ఏదో యమంగళంబు ఘటి ♦ యిల్లెఁగదే! చెలి! క్రోడిగాల కిం
దాదరువైన వేళయఁటె? ♦ యాదట దర్శన మీయరాదఁటే?
వాదఁటె? లేదఁటే దయల ♦ వంబును? బల్కక టూడరాదఁటే?
వేదనపాలు సేయుదఁటె? ♦ వెన్కటి శోధన గూడిరాదఁటే? ౧౩

మద - లవం - హా! ప్రియసఖీ! యెందుఁ బోతివే?

మక - చెలికాఁడా? ఏమి యిట్లు వెఱ్ఱిపడి విలవిల లాడెదవు?

మాధ - వయస్యా! మాధవునితోఁ జెలిమి చేసి యది పద్ద బాములను ఆశలెల్ల సరిచేసికొని యది నడచిన నడవడియు నప్పుడే మఱచితివా?

మక - ఇది యొక్కటి యున్నది మఱి. భగవతిపాదపీఠమును దర్శింప వెడలినదేమో! కనుక రమ్ము అక్కడకే పోదము.

మద - లవం - అవును. ఇదియును సంభావ్యమే.

మాధ - సరే. అట్లే కానిండు. [అని నడచుచున్నాఁడు.]

మక - [తనలో]

మ. చెలి కామందకియింటికై వెడలుచో ♦ సిద్ధఁబుగాఁ దోఁచెడుం;
దలియఁగ రా దటుపైని బ్రాణములతో ♦ దేవీగృహంబుం గనఁగ
గలదో లేదో నిజంబు; ప్రాయికముగ ♦ సౌదామినీస్ఫూర్తినం
చలమౌఁ గాదెసుహృత్ప్రియాప్తజనతా ♦ సంగాదిసౌఖ్యంబిలన్.

[అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు]

అష్టమాంకము - సంపూర్ణము.

మాలతీమాధవము

నవమాంకము

రంగము : బృహద్ద్రోణీపర్వతారణ్యము.

[తరువాత సౌదామిని ప్రవేశించుచున్నది.]

సౌదా:- నేను కామందకీ శిష్యురాలనగు సౌదామినినిగదా! కనుకనే యామెకుఁ బ్రేమభూమియగు మాధవుని నన్వేషించుటకై యిప్పుడు పూజ్యమైన శ్రీశైలమునుండి యీపద్మావతికి వచ్చితిని. ఇక్కడ, మాధవుఁడు మాలతి నెడఁబాసినవాఁడై పరిచితప్రదేశములం దిరుగ నోడి యిల్లువిడిచి సుహృద్వర్గముతోఁ గూడి బృహద్ద్రోణీపర్వతారణ్యమందుఁ బ్రవేశించినాఁడఁట. నేనును అక్కడకే బోయెదను. ఆహా! నే నిప్పుడాకాశమార్గమున నెగిరి వచ్చుచుండఁగాఁ గుప్పవోసినట్లు కొండలు కోన లేళ్ళు కోళ్ళు పల్లెలు పట్టణములు కన్నులఁ గప్పివేసినవి. [వెనుకవైపుచూచి] ఆహా!

శా. మేడల్ మిద్దెలు గుళ్లు గోపురములుఙ్ ♦ మిన్నెత్తులై నిక్కురా
పాదఙ్ బీఁటలువాఱి కూలి పడిన ♦ స్త్రైయ్యభ్రమేపారెడున్
జోడై నీటగు తేటనీటిపసమైఁ ♦ జూపట్టె పద్మావతిఙ్
గూడంబాఱెడి సింధుపాథఃపయిం ♦ దోతెంచి చింబక్రియన్. ౧

మఱియు,

మత్తకోకిల. చూఁడియావులు లేఁతపచ్చిక ♦ జొంపముల్ దరిదాపు లౌ
బీడులం దిరుగాడి తోల్కరి ♦ వేళ వాదట మేయఁగా
వేడుకల్గని కాపు లెల్లరుఁ ♦ బేర్మిదేని నుతింతురో
చూడనౌ లవణానదీమణి ♦ చుట్టివచ్చు కరుళ్ళతో. ౨

[మతియొకవైపు చూచి] అదిగో! భగవతి సింధునది. పర్వతశిఖరమునుండి క్రింది భూమియుదరి బ్రద్దలగునట్లు ధారాపాతముగాఁ బడుచున్నది.

క. ఈరొదపేర్మి యారవుర! ♦ యేమనవచ్చు? నవాంబుగర్భగం
భీరఘనాఘనస్తనిత ♦ భీషణమై, సవిధావనీధరో
పమితపమందున్న కొండయందా

దార్లలతావితానముల ♦ యందు నమందగతిం జెలంగుచుఁ
గొప్పతిగా
వారణవప్రభూరిగళ ♦ నాదముతో సరిసేయ నయ్యెడుఁ. (గజానవడేదు)

ఇవిగో చందనాశ్వకర్ణసరళపాటలాది వృక్షములచే దట్టములయి, మార్గద్రుపండుల పరిమళంబుల వెదఁజల్లుచు నీయరణ్యగిరిభూములు, ఓహో! తరుణకదంబజంబూవనంబులు నిబిడంబుగ నల్లమికొన నిరులంగవియు గురుతరగిరినికుంజపుంజంబుల, గుంజదంభీరగద్గదోద్దారఘోర ఘోషణంబుగఁ జెలఁగి పాఱు గోదావరి రవంబులకు మాఱుపలుకు నితంబదేశములతోడి దక్షిణదేశ పర్వతారణ్యములం దలఁపించుచున్నవి. ఇందే యీమధుమతీ సింధుసంగమును బావనముసేయుచు భగవంతుఁడైన భవానీపతి స్వయముగ వెలసి సువర్ణబిందుఁడన వెలుఁగొందుచున్న వాఁడు. [ప్రణమిల్లి]

క. జయదేవ! భువనభావన!
జయభగవ! న్నిఖిల వరద! ♦ జయనిగమనిధీ!
జయరుచిర చంద్రశేఖర!
జయమదనాంతక! వృషధ్వ ♦ జ! జయాదిగురో!

[నడచుట నభినయించి]

కవిరాజ.

తొలుకరిమబ్బుల నిల్కడ నల్లగఁ ♦ దోఁచెడియెత్తగు నెత్తములం
జెలఁగి ముదంబున నాఁడు నెమళ్ళొగిఁ ♦ జేసెడి కేయనునాదములం
బులుఁగులుఁగట్టిన చిత్రపుగూఁడుల ♦ భూజములన్నునుపై నయొడల్
గలిగి యిదే బృహదశ్మమహీధ్రము ♦ కన్నులపండువు సేసెడుగా.

ఉ. ఇందలి శ్రీలోయలందు వసి ♦ యించెడికోడెయెలుంగు బంట్లాగిం
గ్రంపుగ నోటితుంపురులు ♦ గప్పెడు మాటికిఁ దుప్పతుప్పనన్
మందటఁ బెంపుసొందెసును ♦ మత్తగజప్రవిభిన్నసలకీ
గ్రంథులఁ గాఱుక్షీరశిఖి ♦ రన్నుట తిక్తకషాయగంధముల్. ౬

[పయికిఁజూచి] ఓహో! మధ్యాహ్నమైనదే! ఇప్పుడు.

సీ. విడిచి క్రోడయినగు ♦ మ్మ్రదుక్రమాను దట్టంపుఁ
జిగురాకుసోంపముల్ ♦ చెలువుమీఱు
కొలచెట్టునకుఁ బా ♦ కెను గ్రుడ్డికొక్కెర
పూర్ణికల్ తటభూమిఁ ♦ బొలుచునూనె
యగిసె ప్రాంకులవ్రాలి ♦ యక్కె యగ్రములంటి
దగగొన్న వగుటచే ♦ మగిడినీటి
కండువల్ నెమకంగఁ ♦ గడఁగి పాఱెడు నెమ్మి
తొట్టమటుంగుల ♦ దూరికాల్ల

తే. గీ. కంఠకములుండెఁ; గ్రిందను ♦ గంపపులుగు తేతువ పిట్టలు
లంగలార్చెడు గోండ్రుగోం ♦ డ్రనుచుఁ జెంతఁ
బూవుఁ బొదరింటి గూఁడులఁ ♦ బావురమ్మ
లడరఁజేసెడి హుంకార ♦ మనుసరించి. ౭

సరే. ఇప్పుడు మాధవమకరందులను వెదకి వచ్చిన కార్యమును జూచు కొనియెదను. [అని నిష్క్రమించుచున్నది]

[వి ష్కం భ ము]

--O--

[తరువాత మాధవమకరందులు ప్రవేశించుచున్నారు.]

మక - [సకరుణముగా నిట్టూర్పు పుచ్చి]

ఉ. చూపిన యాసపై బెదగులు ♦ సూపకయున్ విడనాడలేకయుం
ద్రోపడి మోహపుం దమము ♦ లోఁగొనుగానుచు నుండు నొందవే
యాపదచేత, నంతఁ బను ♦ లట్టులు సేయున దేమి లేకయో
ప్రాపతియుంటి మిందఱను ♦ వక్రపుదైవము చెప్పునెక్కటూ. ౮

మాధ:-హా! ప్రియురాలా! మాలతీ! యెందుఁ బోతివే? అడవిపాఁడ గానరాక యట్టె మాయమైతివే! ఓ నిష్కరుణురాలా! నన్ను దయఁజూచి సంభావింపఁగదే!

చ. ప్రియునిఁగ మాధవున్ వలపు ♦ జేరిమి నేలినదాన నేల నా
పయిదయ లేదు నీకు? విను ♦ వాఁడని నేలొకఁ డున్నవాఁడకో?
స్వయముగ, మూర్తిమంతమగు ♦ పండుగువోలెను రమ్యకంకణో
దయము భవచ్ఛయంబొసగి ♦ హర్షము సేసిన నాకునన్యఁడై. ౯

వయస్యా! మకరంద! లోకములో నంతటి యనురాగము సిసుసుట దుర్లభము సుమీ!

చ. వెలఁది యనుత్క్షణంబు నతి ♦ భీకరమై మదన జ్వరంబు బె
ట్టలమటఁ బెట్టఁ బుష్ప మృదు ♦ లావయవంబులతో సహించెగా
తలఁగఁగ నెంచెగా చెలి ప ♦ దంపడి ప్రాణములం దృణంబుగాఁ
బలుకులు పేయు నేల? తెగు ♦ వం దనుదానె ననున్ వరించెగా. ౧౦

మఱియు, చెలికాఁడా! నీకు జ్ఞాపకము లేదా?

శా. నాయాసల్ విడనాడి నందనుని పెం ♦ డ్లామాటవసన్ ముందుగా
నాయంబుల్ దెగినట్టు లేపఱియొడల్ ♦ స్వాధీనముం దప్పఁగా
నాయాసంబున నేడ్చుచుం బయికి నె ♦ య్యంబెట్టు తాఁజూపెనో
యాయింతింగని చింతపొంగి పొరలన్ ♦ హా! యేన నెట్లుంటినో. ౧౧

[ఆవేగముతో] అయ్యయ్యో!

*చ. ప్రిదులంనెకాని యారటము ◆ పెల్లున డెందము రెండుగాదు; మైఁ
బొదవునెకాని మబ్బుచెడి ◆ పోవద తెల్వియొకింతయేని, లోఁ
బొదలిదహించుఁగాని తను ◆ వున్ మసిఁజేయదు తాప; మాయముల్
గుదిగొనికొట్టుఁగాని తెగఁ ◆ గోయఁడు జీవము దైవమేమనన్. ౧౩

మక:-దైవమువలెనే సూర్యుఁడుగూడఁ దీవ్రత వహించి దహించి వేయుచున్నాఁడు. నీ శరీరావస్థ యిట్లున్నది. కాఁబట్టి యించుకసేపీ తామరకొలనిదాపునఁ గూర్చుందము. ఇందు

మ. వెలికిం దోఁచు మృణాళదండములపై ◆ విప్పారు క్రొత్తమ్మిపూ
వుల పూఁదేనియ సోనలంబొదలు తా ◆ వుల్ గ్రోలియంతన్ విని
ర్మలకల్లోల విలోలశీకరతుషా ◆ రప్రాప్తిచే మెల్లనై
పొలయుం జల్లనిగాలి తెప్పిరిలుచుం ◆ బొల్పొంద నీప్రాణముల్. ౧౪

[ఇటునటునడచి కూర్చున్నారు.]

మక:-[తనలో] కానీ యిప్పుడు వీనిమనస్సు మరలించెదను. [ప్రకాశముగా] వయస్యా! మాధవా!

మ. కనులంగ్రమ్మఁటి నీరుగ్రమ్మకయ మున్ ◆ కాంచందగున్ నీకు నిం
దనయంబున్ స్ఫిరి కాటపటులగు నీ ◆ యబాకతోద్దేశముల్
ఘనహారస్వన మల్లికాక్షచలప ◆ క్షవ్యాహాతింధూలి సై
గైనయంబొల్చు మృణాళదండములతో ◆ నీపుండరీకావళిన్.

---

* ద్విపద.

ప్రిదులంనేకానియు ◆ ద్వేగంబుగలుగ। హృదయంబువిడిపోదు ◆ రెండుప్రక్కలుగ
వికలమైదేహంబు ◆ పెనుమూర్ఛఁదగులు। సకియఁగూర్చిన తెల్వి ◆ సావకేమిగులు
నొడలెల్లఁగాల్చులో ◆ నుడుకుప్పతిల్లి। మడిసిపోదేమి భ ◆ స్మంబుగాఁజెల్లి
యాయముల్ దగఁగొట్టు ◆ నారజీవంబుఁ। గోయఁడేయేమను ◆ కొందు దైవంబు.

పాఠాంతరము.

న గణం III — మ గణము UUU
య గణం IUU — భ గణము UII
ర గణము UIU — జ గణము IUI
త గణము UUI — స గణము IIU

మాధ:-[ఆరాటముతో లేచుచున్నాఁడు.]

మక:-ఏమి యిది? నాగోడవ వినిపించుకొనకయే యెక్కడకో లేచి పోవుచున్నాఁడు! (నిట్టూర్పుపుచ్చి లేచి) మిత్రుఁడా! నామాట విని నిలువుము. చూడు.

మ. నదిపైఁ బ్రబ్బలి పూలురాలి జలమున్ ♦ వాసింపఁగాఁ జేసెడుం;
బొదలుం బూఁబొదలందు గట్టులపయిన్ ♦ మొల్లల్ ప్రఫుల్లంబులై;
యిదె యుత్ఫుల్లకదంబవాసి గురుభూ ♦ భృత్ప్రమలన్ నెమ్మి స
మ్మదమొప్పన్ నటియింప సానువులపై ♦ మబ్బుల్వితానంబులౌ.

మఱియు,

ఉ. శైలసమీపభూములను ♦ జల్లునఁబూఁచెఁ గదంబముల్, దిశల్
చాలమెయిళ్ళ చాలులను ♦ శ్యామములయ్యె, నెసంగెఁ బల్లపు
న్నేలలఁ గ్రొత్తమొల్కలును ♦ నీటగు గేదఁగి పూవులున్, వనీ
పాళి శిలీంధ్రలోధ్ర సుమ ♦ వాసనలన్ వికసించి మించెడున్. ౧౬

మాధ:-వయస్యా! చూచుచునే యున్నాఁడ నోయి. ఈ యరణ్యగిరిభూముల రామణీయకము చూడ శక్యముగాకున్నది. ఇది యేమిటి? [కన్నీళ్లతో] తెలిసినది.

ఉ. పూచిన మద్దివేగిసలఁ బొల్చెడితావులు దాల్చి తూర్పుగన్
వీచెడి యీరుగాలికదె ♦ నిద్దపు నీలపుఁ దున్కలట్లుగాఁ
దోఁచుమొగుళ్ళు నల్లదలఁ ♦ దూలెడుఁ; గ్రొంజడివాన కుర్విపై
లేచెడుఁ గమ్మతావు; లాగి ♦ లేచెడుఁ జెమ్మట లప్డె చల్లనై
పోచెడు? వెండివచ్చినవి ♦ వెన్కటిప్రొద్దులె యిప్పుడక్కటా. ౧౭

హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

కవి. పరువపుఁ జీఁకటిప్రాఁకులపోలికఁ ♦ బైపయి నల్లనిమబ్బులునున్
బొరిఁబొరిఁ జల్లనిగాలికిఁ దూలెడు ♦ నూతనవారికణంబులు, పం

బరేమునఁ గేరి నటించు నెమళ్ళ వి ♦ వాదకల ప్రతినాదములన్
సురవర కార్ముకదీప్తులు నొప్పఁగఁ ♦ జూడఁగ నావశ మానెదిశల్.

[నిట్టూర్పుపుచ్చి శోకార్తి నభినయించుచున్నాఁడు.]

మక:- ఇప్పుడు చెలికాఁడేదో యతిదారుణమైన యవస్థలోనున్నాఁడు. (కన్నీళ్ళతో) అయ్యో! యెంతకఠినాత్ముఁడను! కనిపెట్టలేక వినోదము మొదలుపెట్టితిని. (నిట్టూర్పుపుచ్చి) ఏమిప్పుడు మాధవుని విషయమున మా యాసలన్నియు సరిచేసికోవచ్చును. (భయముతోఁ జూచి) స్పృహ దప్పినది! హా! సఖీ! మాలతీ! యింకేమున్నదే? అయ్యో! జాలిలేనిదానా!

ఆ. వె. తల్లి యెఱుఁగకుండఁ ♦ దండ్రి యెఱుఁగకుండఁ
దెరువ సేసినాఁడు ♦ మగిడి నేఁడు
నిరపరాధియైన ♦ నీ వల్లభుని మీఁద
జాలిమాలియుండె ♦ దేల చెలియ! ౧౯

ఏమిది? యిప్పటికిని ఊపిరి పుచ్చకున్నాఁడు! అన్నా! మోసము చేసినాఁడు!

శా. వ్రయ్యన్ డెందము, కీలుప ట్లెడలెడుం ♦ బాడై జగంబాపదన్
ఒయ్యన్ లోనదహించి మోహమును దా ♦ నుద్దామమైకప్పు; సా
హాయ్యాపేక్షఁ గృశించు నాత్మయును గా ♦ ఢాంధంబులో మున్గెనా
నయ్యయ్యో! యిపుడేమి సేయఁదగుఁ గ ♦ ట్టా! మందభాగ్యుండ నే.

ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

ఆ. వె. ఎవఁడు బంధుజనుల ♦ కెల్ల వెన్నెలపండు;
వెవఁడు మాలతి కనుఁ ♦ గవకు ముద్దుఁ
జందురుం, డల మక ♦ రందమిత్రుఁడు జీవ
వర్గ తిలకమకట ♦ ప్రళయమొందె. ౨౦

హా! చెలికాఁడా! మాధవా!

తే. గీ. నాదుమేని గంధపుఁ బూఁత ♦ నాదు కనుల
చందమామ నాదు హృదయా ♦ నంద మెవ్వఁ
డా సొగసుకాని నిన్నుఁ నా ♦ ప్రాణమట్లు,
కాలమున నీడ్చు కాలుచేఁ ♦ గూలితిఁ గద. ౨౨

[స్పృశించుచు]

ఆ. వె. పలుకవయ్య చిన్ని ♦ మొలకనవ్వొలయ! నన్
గన్నొకింతవిచ్చి ♦ కనఁగదయ్య!
యిట్టి యుగ్రభావ ♦ మేలయ్య? మేలయ్య
పరమమిత్రు మఱవఁ ♦ బ్రాణసఖుఁడ! ౨౩

మాధ: - (తెలివినొందుచున్నాఁడు.)

మక: - (ఊర్పుపుచ్చి) ఇదిగో క్రొత్తగాఁ బులుఁగడిగిన రాజపట్టపుఁ బగిది నిగనిగమని సొగసుమీఱు తొలిమొగులుపలని శీకరాసారముచేఁ బ్రియవయస్యుఁడు తెప్పిరిల్లుచున్నాఁడు. అమ్మయ్యా! కొంచెమూపిరి పుచ్చుచున్నాఁడు!

మాధ: - ఇప్పుడీ యారణ్యమందుఁ బ్రియురాలి కెవ్వరిచేత వార్తఁ బంపుదును? (చూచి) మేలు! మేలు!

మ. కమియం బండిన పండ్ల నల్లనగుచుం ♦ గన్పట్టు జంబూనికుం వేరేటు జేల్:
జములం దొట్రిలి సన్నగిల్లు నలలన్ ♦ జాల్వారు నేట్రావలన్
కాంత్రమట్టు
సుమహోత్తుంగ మహీధ్రశృంగగతమై ♦ నూత్నాంబుదం బొండిదే
యమరుం బ్రోషితమాలనూల్యగమణీ ♦ యస్వచ్ఛనీలచ్ఛవిన్. ౨౪

(తొందరగా లేచి యున్ముఖుఁడై దోసిలిపట్టి)

మ. నినువిద్యుల్లలతాంగి పాయకెప్పుడున్ ♦ ప్రేమంబుమైఁ గౌఁగిలిం
చునుగా? విన్నుభజించుగా సుముఖతన్ ♦ శోభిల్లి సారంగముల్?

తూర్పుగాలులు

నినుఁ గొంపోయెడుఁగా సుఖంబుగను వి ♦ స్వేచ్ఛం బురోవాయువుల్
ఘన లక్ష్మీయుతదేవతాధిపధనుః ♦ ఖండాంక! సౌమ్యాగ్రణీ! ౨౪

(ఆలకించి) మేలు! గిరిగహ్వరంబుల నాలకింపనైన ప్రతిధ్వనులకు సంతోషంబునఁ గంఠంబులెత్తి నీలకంఠంబులు సేయు కలకేకారవంబులతో ననుబంధింపఁజేసి యీ ఘనుండు తన మంద్రహుంకారంబుచే నాకనుజ్ఞ యిచ్చుచున్నాఁడు. కాఁబట్టి యిప్పుడు ప్రార్థించెదను. భగవంతుఁడవైన జీమూతనాథా!

దారిలో తనవల్లిన

శా. ఎందే మత్సతి మాలతిన్ జగతిఁ గం ♦ టేనిన్ యదృచ్ఛాగతిన్
ముందూరాఁజేచివెన్క మాధవుని బా ♦ ముల్ దెల్పుమోయయ్య! నా
చందంబున్ వినిపించునప్డు తగదా ♦ కాతంతువుంద్రెంచివే
యం; దానంజామి యొట్టిటో నిలిచెన ♦ య్యబ్జాక్షికిం బ్రాణముల్. ౨౫

(సంతోషముతో) ఊఁ ఊఁ! బయలుదేఱినాఁడు! కనుక మఱొక్కెడకుంబోయి విచారించెదను. (అని నడచుచున్నాఁడు.)

మక: - (ఆరాటముతో) ఇప్పుడు మాధవ పూర్ణచంద్రుని నువాత్రుదోపరాగ మెట్లుగాఁ గ్రమ్మినది! హా! తల్లీ! హా! తండ్రీ! హా! భగవతీ! మాధవుని యవస్థను జూడవమ్మా! నన్ను రక్షింపవమ్మా?

మాధ: - అన్నా! యెంత ప్రమాదము!

క. లావణ్యము లొద్దుగ క్రొం
బూవులు, చూపులఁ గురంగ ♦ ములఁ 'నడలఁగరుల్',
తీవలు మెయిసొబగునుగా
నీవిధమున ద్రింగివైచె ♦ నీయడవి చెలిన్. ౨౬

హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

మక: —

ఉ. ప్రాణసమానుఁడై సుహృదుఁ ♦ డై ప్రియుఁడై సహపాంసుకేళికా
నూననిబద్ధసఖ్యుఁడయి ♦ యొప్పెడి యీసుగుణుండయో యిటుల్

చానను బాసి గాసిలి న ♦ లంగి కలంగి మహార్తిఖేదముం
బూనఁగ రెండు వక్కలయి ♦ పోవిదియెట్టులొ నీవు డెందమా.

మాధ: — బ్రహ్మదేవునియొక్క సృష్టినైపుణ్యము పెక్కుచోట్ల నొక్కరీతిగానే యుండును. సరే యిప్పుడిట్లు కానిమ్ము. (మోకరిలఁబడి పెద్దగొంతుతో) ఓహో! పర్వతారణ్యవాసులైన మృగములారా! నేను మనవిచేసికొనుచున్నాఁడను. మీ రించుక నేపు చెవియిచ్చి విని నన్ననుగ్రహింపవలెను.

శా. కన్నారే! సకలాంగసుందరి నిటం ♦ గాంతారదేశంబునన్
విన్నారే! సతికేమి సంఘటిలెనో? ♦ విన్నాణియై ముగ్ధయై
యున్నారీమణి డెందమందాడలఁ బు ♦ ష్పాస్త్రుండు రాగిల్లనో
యన్నల్! ప్రాయపుఁ జిన్నెలివ్వివినుఁడీ ♦ యజ్ఞాతి గుర్తింపఁగన్.

అయ్యో! యెంతపాపము!

చ. వెసఁబురివిచ్చి కేరుచును ♦ వీనులఁబెట్టదు నెమ్మి నామొఱన్
గొసరుచుఁ జేరెదుంజెలిఁ జ ♦ కోరము దామదఘూర్ణతారమై
కుసుమరజంబు పూసెదును ♦ గోమలిచెక్కుటఁ గొండ్రుముచ్చయో
యసమయ మయ్యెనిన్నిటికి ♦ నక్కట యెవ్వరి నింక వేడుదున్. 30

ఇక్కడ నింకొకటి,

ఉ. వాతెరకెంజిగిందొరసి ♦ పల్వరుసల్ దగ, గోచనీనను
వ్రాతమువోలెఁ జెక్కుఁగవ ♦ రక్తిమసూపఁగఁ, బండివున్నదై
మూతి పడల్చుదాడిమము ♦ పోల్కివహించు పక్షిముఖంబుఁ దా
నీతటిఁ బందుకోఁతి పయి ♦ కెత్తి పొరింబొరి ముద్దులాడెడున్. 31

ఇదిగో నీవైపున మఱ్ఱిచెట్టు మొదలను మదపుటేనుఁగొకటి కంఠమానకొని నిలిచి యున్నది. ఇక్కడను అసమయముగానే యున్నది.

చ. దూరదకుఁ గన్నుమూసికొను ♦ తొయ్యలిఁ గోఁకుచు దంతకోటిచే
వరుసఁగదల్చి వీనులను ♦ బాటిగఁ జల్లనిగాలి వీచుచుం,
గొఱికి భంగంబులం దునుచి ♦ గుళ్ళను నోరికి నందియిచ్చుచుం
బరిచయ మిట్లు సేసికొనఁ ♦ బాటుపడున్ వనహస్తి క్రొత్తగన్. 32

(మఱియొక వైపుచూచి) ఇంకనిదియో.

చ. ఉఱుము మొయిళ్ళమాఱుకొని ♦ యుర్మదు మంద్రగభీరఘుంకృతిన్,
స్వరసఁగొలంకునుండి మృదు ♦ శైవలముం దెములించి మ్రింగ, దే
హఉటమదంబు, నోళ్ళుడఁగి ♦ నట్టియళుల్లలవాల్మ్రగంబుతోఁ
గరి కరిణీవియోగమునఁ ♦ గ్రాఁగితపించెడు విహ్వలించుచున్. 33

కాఁబట్టి యాయాసపడుచున్నదానిని మఱింత యాయాసపెట్టుట గాని దీనినడిగిన ప్రయోజనము లేదు. (ఆనందముతో) ఇక్కడనే మఱియొక్క మత్తమాతంగ యూధనాథుఁడు తన మధుర గంభీర కంఠగర్జిత ధ్వనులచే వేడుకసేయుచుఁ బ్రియురాలితోఁ గూడిమాడి జలక్రీడలాడుచున్నవాఁడు. ఓహో! క్రొత్తగ వికసించిన కడిమిపూవుల తావులకుం దావలంబయి చల్లగ గండస్థలంబులనుండి సంతతధారగఁ బ్రవహించు మదోదకంబుచే గట్టులెల్ల నడుసుగట్ట, దొండమునఁబట్టి పెకలించి వైచిన పద్మషండములతూఁడులు, కాడలు, కేసరంబులు, కింజల్కములు, నలుగడలఁ దూలుచుండ, నెడతెగక తపతపఁగొట్టుకొను తోరంపు వీవుల తాఁకులఁ జెదరి చిదురుపలగు తరఁగలచాలు వల్లన బడిబడిఁ బయికిలేచు తుంపురుల గుంపులకు నిలువలేక కురరసారసంబులు (పారిప్లవపక్షులు) వెరచి పఱచుచుండ నీతని జలకేళి చాల రమణీయముగానున్నది. కానిమ్ము. ఇతనిం బలుకరించెదను. మహాభాగ! నాగవల్లభా! నీయావనము కొనియాడఁ దగినదికదా! ఊఁహూ! ప్రియురాలి యనుగ్రహము సంపాదించుకొనుటకూడ నెఱుఁగుదువు! (సమాపణముగా)

ఉ. లీలఁ దెమల్చి తూండ్లు గబ • ళింపఁగ ముస్సిడె యంతఁ బుక్కిటం
త్రాగించి నది
గ్రోలిచె పద్మసౌరభము • గుమ్మగుకమ్మనినీరు, లాపయిన్
దేలిచె తుంపురుంజడిని • నీటుగఁ, దిన్నని కాడ కామత్రో కావు యనే కాడ
నేలాఁకొ తామరాకుగొడు • గెత్తెదు హా త్రివనఁరిమింపుమదా. ౩౮

నింద

ఏమి! నాకుఁ బ్రత్యుత్తరమీయక నన్ను నిరసన చేయుచున్నది? అన్నా! యెంతటిమూఢుఁడను! ఈ వనచరునితో మకరందునితో సంభాషించినట్లు సంభాషించుట నాదే తప్పు, హా! మిత్రుఁడా! మకరందా!

తే. గీ. ఎందుకే దిక్కుమాలిన • యేడ్పు బ్రదుకు?
ఎందును ఫలానుభవము లే • నంద? యెందు
కదియు నీవు నులేని గో • డ్డుబ్రదుకు? యెందు
కవరొ ఘటియించు ముద మిసీ • యొండమావు. ౩౯

మక:- వింతగా నున్నది. ఇతఁడు మోహాంధకారములో మునిఁగి యుండియు నడుమనడుమ నన్నుఁ దలఁచుకొనుచు నేయున్నాఁడు! ఇది చూడఁగా నితనికి నాయెడఁ గల సహజస్నేహము యొక్క సంస్కారము కునికి మరల నే హేతువుచేతనో తల యెత్తుచున్నది. కనుక నేను చెంత నున్నట్టే భావించుచున్నాఁడు. [ఎదుట నిలిచి] ఆ మందభాగ్యుఁడు మకరందుఁడు వీఁడె నీ ప్రక్కనే యున్నాడు.

మాధ:- హా! ప్రియవయస్య! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకొని యాదరింపుము. ఇంక మాలతివిషయమున నిరాశుఁడ నైనాఁడను.

మక:- ఇదిగో ప్రాణేశ్వరుని సంభావించుచున్నాను. [చూచి జాలిగా] అయ్యో! నన్నుఁ గౌఁగిలించుకోవలెనని యభిలషించుచునే స్మృతి దప్పినాఁడు! చాలు నింకమీఁద జీవితాశ యేడిపింప నక్కఱలేదు. ఏ విధమునఁ జూచినను నాకుఁ బ్రియవయస్యుఁడు లేఁడని సరిచేసికొనుటయే యుక్తముగా నున్నది. హా! వయస్యా!

తే. గీ. నేఁడి పొంగుగ సౌఖ్యంబు ♦ పెంపుమీఱ
నవిశ మనిమిత్తముగ నొంద ♦ మదరి నీకు
నాపదలు వచ్చెననియే ధ ♦ యంబుగనెనో
నష్ట మయ్యెనదెల్ల త్వ ♦ ణంబులోన. ౩౨

నాకుఁ జూడఁగాఁ గడచిపోయిన గడియలే మెఱుఁగుగాఁ గనఁబడు చున్నవి. ఏబాధలొందుచున్నను బ్రియమిత్రుఁడు జీవించి యుండుటను గన్నులతోఁ జూచుకొనుచుండెడివాఁడను. మఱియిప్పుడో నాకు,

శా. భారంబయ్యెశరీర మయ్యొ! బ్రదుకున్ ♦ వ్రజంపు మేకయ్యె, ది
గ్వారంబయ్యెనుశూన్య మింద్రియములున్ ♦ వ్యర్థంబులయ్యెన్, సుదు
ర్వారంబై తమమావరించె,నఖిల ♦ ప్రాణి ప్రపంచంబునన్
ఘోరంబయ్యెను గాలమీపగిది న ♦ న్నుంగూర్చి నీవేగుటన్. ౩౩

[ఆలోచించి] మాధవునిమరణముఁ గన్నులారఁజూచి యిప్పుడేమి చేయుదునని బ్రదుకుదును? కనుక నీగిరిశిఖరమునుండి పాటలావతిలోఁబడి యతనికన్న ముందుగానే పరలోకగతుఁడ నయ్యెదను [జాలిగా నిటునటు పరచిచూచి] హా! యెంతకష్టము!

మ. సరసస్నేహవిలాస భాసురములై ♦ జానొందు నాలేమ బి
తరపుంజాపులు,దేహఁ గ్రొత్తగన్నుమన్ ♦ ద్రావం దటస్థించెనా
స్ఫురదిందీవరపత్రకాంతి యగుచున్ ♦ శోభిల్లునీమేను సు
స్థిరతన్ బిగ్గఁగవుంగిలించియును,దృ ♦ ప్తింగాంచ నిష్టింతయున్. ౩౪

ఆహా! సమస్తగుణములకు గనియైనిల్చిన మహానుభావుని కెటువంటి యవస్థపట్టినది! మిత్రుఁడా! మాధవా!

మ. గ్రసియింపంబడె రాహుచే విమలరా ♦ కాచంద్రబింబంబు దా
నిమంతై తొలివానమబ్బు విడిపో ♦ యెన్ వాయువేగంబుచేఁ
బొసఁగంబఁడిన తీయమామిడియునున్ ♦ బ్రోడయ్యె దావాగ్నిచే
నసమానప్రగుణాభిరాముఁడవు నీ ♦ వయ్యో! మృతుండైతివిన్. ౩౫

ఇట్లు గతించినవాఁడయినను బ్రియవయస్యునిఁ గౌఁగిలించుకొనెదను. నన్నిప్పుడతఁడు కోరినకోరిక యిదియేకదా! [కౌఁగిలించి] హా! వయస్య! హా! విమలకళానిధీ! హా! గుణగరిమ! హా! మాలతీ స్వయంగ్రాహజీవితేశ్వర! హా! కామందకీమకరందానందముగ్ధచంద్ర! హా! మాధవ! ఇదిగో నీవు జీవించియుండఁగా నీకు లభింపని మకరంద బాహుపరిష్వంగము నీయవసానదశయందుఁగలుగుచున్నది! మిత్రుఁడా! యిటుపయిని మకరందుఁడు క్షణమాత్రమైనను జీవించునని తలఁపవద్దు. ఏమంటేని,

తే. గీ. జనన మాదిగ నాదు పొ ♦ త్తునను పెరిఁగి
తల్లి చనుఁబాలు సమముగాఁ ♦ ద్రావి యిప్పు
డొక్కఁడవును బంధులిచ్చు తి ♦ లోదకంబు
నాకు లేకుండఁద్రావుట ♦ న్యాయమగునె. ౪౦

[జాలిగా విడిచిపెట్టి యిటునటు నడచి] ఇదిగో నిదిగువను పాటలావతి ప్రవహించుచున్నది. దేవీ! పాటలావతీ!

క. ప్రియమిత్రుఁడెందు ♦ దేహముఁ
గయికొనునో యందె నేను ♦ గయికొంటయు వెం
డియు నతఁడెందేగునో యను
నయముగ నందేగుటయును ♦ నాకివికోర్కుల్. ౪౧

[అని పడఁబోవుచున్నాఁడు.]

సౌదా:–[తొందరగాఁ బ్రవేశించి నివారించి] వత్సా! సాహసము చేయకు.

మక:–[చూచి] అమ్మా! నీవెవ్వతవు? ఎందునిమిత్తము నన్నువారించుచున్నావు?

సౌదా:–నీవు మకరందుఁడవేనా?

మక:–విడిచిపెట్టుము. ఆ మందభాగ్యుఁడను నేనే.

సౌదా:-వత్సా! నేను యోగినిని. మాలతి యంగమచ్చమును దెచ్చితిని. [వకుళమాలికను జూపుచున్నది.]

మక:-[తెప్పిరిల్లి జాలిగా] మాలతి బ్రతికియున్నదా?

సౌదా:-ఉండకేమి? వత్సా! మాధవుఁడేదేని బ్రతుకఁగోరని పనిచేసినవాఁడు కాఁడుగదా? శరీరత్యాగమునకుఁ బూనుకొన్నవాఁడవులే! నా యొడలు కంపించుచున్నది.

మక:-దేవీ! అతఁడు మూర్ఛనొంది పడియుండఁగా విరక్తినొంది విడిచివచ్చినాఁడను.

సౌదా:-అటయిన శీఘ్రముగాఁ బోదమురమ్ము. సంభావింతము. [త్వరితముగా నిటు నటు దిరుగుచున్నారు.]

మక:-[చూచి] అదృష్టవశమున వయస్యుఁడు తెలివినొందియున్నాఁడు.

సౌదా:-వీరి యిరువురి శరీరాకారమును మాలతిచెప్పినట్లుగానే యున్నవి.

మాధ:-[ఊర్పుపుచ్చి] ఎవరుచెపుమా నన్ను మేలుకొలిపినారు? (ఆలోచించి) నిశ్చయముగా నీపని నాయవస్థ విచారింపక చేసిన యీ నవజలధరపవనునిది. భగవంతుఁడవైన యో పౌరస్త్యవాయూ!

ఓ కేరకప్పపక్షులకు మేఘములను

శా. మోదంబుం గననిమ్ము చాతకములం ◆ భోదంబులం ద్రిప్పుమీ
నెమళ్లకు
నాదం బిమ్ముగఁజేయ నిమ్ము శిఖులన్ ◆ జల్పింపు గేదంగులన్
ఖేదం బెట్టిటొ మూర్ఛలో మఱచుచున్ ◆ నేనుండఁ జైతన్యమున్ తేలావి
వ్యాధిన్ వెండియుఁ దెచ్చిపెట్టి విరహిన్ ◆ బాధించెదేలా ననున్!

మక:-జగత్ప్రాణుఁడైన యీ వాయుదేవుఁ డిప్పుడు లెస్సయినపని చేసినాఁడు. మఱియు,

మ. అలరుం గేదఁగితావులూని నగరీ ♦ ప్రౌఢాంగనాస్యంబులి
మ్మౌల లోలాలకవల్లిచాలనమిషన్ ♦ ముద్దాడి యుత్పుల్లనీ
పల్లసత్సౌరభపుష్పకేసరదళి ♦ వ్యాహారరమ్యంబులై
లలిపంపానిలముల్ వియోగుల నిటుల్ ♦ రారాపుల్గం బెట్టెడున్. ౪౩

మాధ:- భగవంతుఁడైన దేవవాయూ! మేలుకొల్పితివిగనుక నిన్నే ప్రార్థించుచున్నాఁడను.

చ. దళితకదంబ కుట్మలక ♦ దంబ పరాగముతోడిపాటుగాఁ
జలిరొయెటనున్నదో యటుకుఁ ♦ జేకొని చేర్పుమి నాదుప్రాణముల్
సలుసఁగఁజాలనేని యటు ♦ ప్రేమయొడల్ స్పృశియించి చల్లనై
యలరెడి వస్తువేదయిన ♦ నంపుము నాకిట దిక్కు నీవెగా. ౪౪

(అని దోసిలిబట్టి ప్రణమిల్లుచున్నాఁడు.)

సౌదా: ఆ వాలాసంగుటకిదే మంచిసమయము. (దోసిటవకుళమాలిక నుంచుచున్నది.)

మాధ:- (సాకూతముగాను సహర్షముగాను సవిస్మయముగాను) ఇది యెట్లు? కామోద్యానమందు నేను రచియించి పంపఁగా ప్రియురాలు తన గుబ్బచన్నులమీఁదఁ దాల్చి ముద్దుసేసిన పొగడపూదండయిది. (చక్కఁగాఁ బరిశీలించి చూచి) సందేహమేల? అదేయిది.

చ. కలికి నవేందుసుందరము ♦ ఖంబును గాంచఁగ హేలనై నిర
ర్గళముగఁ బుట్టినట్టి కుతు ♦ కంబును లోన నడంచు కొంటకై
యలరులు హెచ్చుదగ్గులుగ ♦ నట్టిటు వెట్టి రచించినట్టిదిగా
బొలుపుగ నాలవంగికను ♦ మోదమువెంచె మహాప్రసాదమై. ౪౫

(వెట్టిసంతోషముతో లేచి) ఓకోపశీలురాలా! మాలతీ! ఇదియంతే యుఁజూచుచు నూరకున్నావా? (కోపపడినట్లు) ఓసి నాయవస్థయెటుఁ గనిదావా?

చ. పెదరెడిరీతిఁ బ్రాణములు ♦ వీఁగెడి పోలిక డెందమట్టెముం
డెడుగతి వంగకంబులును ♦ నిండఁగఁ గ్రమ్మినమాడ్కి మోహమీ
వడువుననుండ మేలమఁటె ♦ వైళమ ప్రోవఁగఁ జెల్లఁగాక, నా
యెడ దయమాలి యుండఁదగు ♦ నే? కనుఁబండువు సేయఁగాఁగదే.

(అంతటఁ జూచి విసుగుతో) ఏదీ యిక్కడ మాలతి? (వకుళమాలనుగూర్చి) ఆహా! ప్రియురాలికి నచ్చిన నెచ్చెలివగు పరమోపకారముం జేసితివిగదే?

ఉత్సాహ. ఎదురులేక బెట్టిదముగ ♦ నించువిలుతుఁ డేచి పె
ల్లిదపు వలపుఁదలఁపునిలిపి ♦ లీల మరులుకొలుపఁగాఁ
గదిసి నీవు సుదతి కపుడు ♦ కౌఁగిలిచ్చి తనియునా
పొదువుఁ గౌఁగిలయ్యెఁజెలియ! ♦ ముదితఁబ్రోవఁగలుగుటన్.

(జాలిగా నిట్టూర్పు పుచ్చి)

మ. బలితంపుం జెలికాఁరపు న్నెలవులై ♦ గాఢానురాగంబులై
యలరుం గైదువు జోదు వేఁడిమికి సా ♦ హాయ్యానుకూలంబులై
కలితానందము లౌచు నాగళమునం ♦ గళ్యాణి కంఠంబునం
బలుమాఱైన భవద్గతాగతములన్ ♦ భావించి దుఃఖించెదన్. ౪౯

(హృదయమందుంచుకొని మూర్ఛకొందుచున్నాఁడు.)

మక:-(చేరవచ్చి) చెలికాఁడా! ఊఱడిల్లుము.

మాధ:-(ఊఱడిల్లి) వయస్యా! మకరంద! నీవు చూడలేదా యేమి? ఎందుండియో మాలతి చటుక్కనఁ దనహస్తమును నాకొసంగినది. ఇది యేమని భావించెదవు?

మక:-ఈ పూజ్యురాలు యోగీశ్వరి. ఈ మాలతీప్రత్యభిజ్ఞానమును గొనివచ్చినది.

మాధ:-(దోసిలిపట్టి) అమ్మా! అనుగ్రహించి నా ప్రియురాలు జీవించియున్నదేమో చెప్పుము.

సౌదా:-వత్సా!ఊఱడిల్లుము. ఆ కళ్యాణి జీవించియున్నది.

మాధ:-మక:-(ఊర్పుపుచ్చి) అమ్మా! అటయ్యిన నీవృత్తాంతమేమో సెలవిమ్ము.

సౌదా:-వెనుకఁగరాళక క్రిగుడిలో నఘోరఘంటుఁడను ఖడ్గపాణి యొకఁడు హింసింపఁబడినాఁడు.

మాధ:-(ఆవేగముతో) అమ్మా! చాలు నామీఁదఁ దెలిసినది.

మక:-మిత్రుఁడా! ఏమిటది?

మాధ:-వయస్యా! మఱేమున్నది? కపాలకుండల కోరిక యీడేరినది.

మక:-అమ్మా! ఇది యిట్లేనా?

సౌదా:-వత్సా! అట్లే. ఇతఁడు చెప్పినట్లే.

మక:-అన్నా! యెంతకష్టము!

తే. గీ. అలఘు తిరశోభఁ గనుపొంటెఁ ♦ గలువకొలనఁ
కలయ శరదిందుచంద్రిక ♦ గాసె సేని
మేలంగనె యుండి యుండు న ♦ కాలమేఘ
వితతి యెడఁబాపె నేమి దు ♦ ర్విధియొకాని. ౭౯

మాధ:-హా! ప్రియురాలా! మాలతి! అతిభీభత్సమగు కష్టమనుభవించితివి!

తే. గీ. అల కపాలకుండల చేత ♦ నప్పు డీవు
చిక్కియెట్లుంటివో కదా ♦ చిగురుబోఁడి
రెచ్చిగిడొనర్చెడి ధూమ ♦ రేఖచేత
నలమికొనఁబడ్డ జాబిల్లి ♦ కలయపోలె. ౮౦

భగవతీ! కపాలకుండలా!

తే. గీ. లాలనీయము దాని చె ♦ ల్వంబు నీకుఁ;
బూతనవుగాక మఱి శివ ♦ తాతివైతి;
సురభి కుసుమంబుఁ దలఁదాల్పఁ ♦ జూచుఁ గాక
నలిపి వైచునెవఁడు చర ♦ ణములఁ ద్రొక్కి? ౫౧

సౌదా: - చాలు నీకళవళపాటు విను,

క. ఆరాజుఁ దత్పరిపంథిని శత్రుప్రైనై
నై యే నడ్డపడకున్న ♦ నది పాపంబుం
జేయుటకు వెనుకఁదీయదు
పో! యతిదుష్కరణారాలు ♦ బుద్ధిఁదలంపఁగ. ౫౨

ఉభయులు: - (ప్రణమిల్లి) మహానుభావురాలికి మాయెడఁ బరిపూర్ణానుగ్రహమున్నది. నీవు మాకు నిర్హేతుక బంధువురాలవనియే కాని నీవెవ్వరో మేమెఱుఁగకున్నారము.

సౌదా: - ఇదిగో తెలిసికొందురుగాని. (లేచి) ఇప్పుడు నేను,

తే. గీ. గురులసేవించి కావించి ♦ ఘోరతపము
మంత్రితంత్రిసమాధుల ♦ మహిమలభ్య
సించిపడసినయాకర్ష ♦ సిద్ధిమాకు
ఛంబునకుఁగాను వినియోగ ♦ పఱచుదాన.

(మాధవునితోఁగూడి నిష్క్రమించుచున్నది.)

మక: - ఏమి మాయ గానున్నది?

తే. గీ. అంతలో మెఱుపంతలో ♦ నంధకార
మగుచు మిఱుమిట్లుగొని కన్ను ♦ లట్టె మొగిడి
వెఱపుగదిరెడు (చూచి భయముతో) లేఁడేమి ♦ ప్రియవయస్యుఁ
(ఆలోచించి) డౌను దెలిసిన దిదిసిద్ధు ♦ రాలి మహిమ. ౫౪

(సవితర్కముగా) ఇది యేమో యనర్థహేతువని యెఱుఁగక పోఁ
బడుచున్నానేను?

ఉ. అచ్చెరు వయ్యెడున్ మిగుల ♦ నప్పటి యాకథలెల్ల జ్ఞప్తికిన్
వచ్చెడు; భీజ్వరం బెగుర ♦ వైచెడుఁ గ్రొత్తగఁ బుట్టి; యంతలో
నచ్చుపడుం గడుం దెలివి ♦ యాక్షణమే నశియించి మబ్బుగాఁ
జొచ్చెడుఁ; జిత్రమై మదిని ♦ శోకము మోదము రెండుఁగూడెనో.

స్నేహితులతో

కావున నీ యజ్ఞావసానమున సుహృద్వర్గముతోఁ బ్రవేశించి యుండు భగవతికడకుం బోయి యామె కీవృత్తాంతమును నివేదించెదను.

(అందఱు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

నవమాంకము—సంపూర్ణము.

—o—

మాలతీమాధవము

దశమాంకము

రంగము:— పూర్వోక్తారణ్యమందు మఱియొకవైపు.

[తరువాతఁ గామందకీ మదయంతికా లవంగికలు ప్రవేశించుచున్నారు.]

కామం: - (జాలిగా, కన్నీళ్ళతో) హా! బిడ్డా! మాలతీ! నా యొడిలో నలంకారముగాఁ గూర్చుండువు గదే! యిప్పుడెందుఁబోతివే? మాఱుపలుకవేమె?

ఆ. వె. జనన మైనదాదిఁ ♦ గనుల పండువుసేసి
గడియ కొక్కవుద్దు ♦ నడపి యింపుఁ
బెంచు నీదు చిన్నె ♦ లెంచంగ నవి యొడల్
దగులఁబెట్టు గుండె ♦ పగులఁ గొట్టు.

మఱియు నోసి కూతుఁరా!

తే. గీ. వ్యవధిలే కేడ్పునవ్వులు ♦ వరుసఁ బొలయ
మొలక పలుమొగ్గ లొకకొన్ని ♦ ముద్దుగులుక
వచ్చియును రాని తొక్కుడుల్ ♦ ప్రమద మొసఁగ
నమరు చిననాఁటి నీముఖ ♦ కమలమెంతు.

ఇతరులు: - [కన్నీళ్ళతో] హా! ప్రియసఖి! సుప్రసన్నముఖ చంద్రసుందరి! ఎందుఁబోతివే? ఆ క్రూరదైవము దిక్కుమాలినదానవైన నీశరీరమున కేమి యసిఘాతముఁ దెచ్చిపెట్టినాఁడో గదే! హా! మహాభాగ! మాధవ! నీవలనఁ బ్రాణిలోకమునకు గలిగినయుత్సవ మస్తమించుట కుదయించినంతవే పైనను బట్టకపోయెనే!

కామం: - (సవిశేషఖేదముతో) హా! బిడ్డలారా!

క. నవరాగరసము సుభగము
నవుమీఁదిగి కవుఁగిలింత ♦ యలవిధినియతిఁ
లవలీలవంగముల పెనఁ
కువ నుడిగాలికినిబోలెఁ ♦ గూర్పెదలి చెడెఁ. 3

లవం: - (ఆరాటముతో) హా! క్రూరహృదయమా! వజ్రముతోఁ జేయఁబడితివి కాఁబోలును. నీయాస లుడిగినను బ్రక్కలుగాకున్నావు. (అని తొమ్ము మోదుకొని మూర్ఛిల్లుచున్నది.)

మద: - చెలీ? లవంగికా! కొంచెమునే పూఁబడిల్లియుందవే!

లవం: - చెలీ! మదయంతికా! ఏమిచేయుదునే? వజ్రలేపము పెట్టి యతికినట్లు ప్రాణము నన్నువదలి పోకున్నదే! A?

కామం: - వత్సా! మాలతి! పుట్టినదిమొదలు నీకు లవంగికమీఁదఁ బంచప్రాణములుఁగదా! అది నీకొఱకుఁ బ్రాణములు విడుచుచున్నదే! ఏల జాలిగొందవే అమ్మా?

తే. గీ. దీపశిఖ స్నేహపూర్ణవ ♦ ర్తికను బోలె
నుజ్జ్వలాలోకవైన నీ ♦ వొకట దీని
నుజ్జగింపంగ రాజిల్ల ♦ కున్నదిపుడు
మొగము మసిపాఱినట్టులు ♦ పొలుపఱంగ. 4

హా! కల్యాణీ! నీవు కామందకి నెట్లు వదలిపెట్టుకున్నావే? ఓ దయావిహీనురాలా! నీవు నెచ్చగా నాయొడిలోనే కాదఁటే పెరిఁగి పెద్దదానవైతివి?

ఉ. కొంచక నిన్నుఁ బాల్యదుపు ♦ గోలెను దంతపుబొమ్మఁ బోలె నా
డించితిఁ; బెంచి పెద్దగఁ ఘ ♦ టించితి బుద్ధులు నేర్పి; పెండ్లిగా
వించితి మంచియోగ్యుఁడగు ♦ పెండ్లికొమారునిఁజూచి తెచ్చి; యి
వ్వేంచఁగ నీకుఁ జేరుముడిని ♦ నెక్కుడుగానఁటె యమ్మ కంటకా.

(విలవిలలాడుచు) హా! చంద్రముఖి! యిప్పుడు నిరాశురాలనైతిని గదే!

ఉత్సాహ.

మొలకనవ్వు నిర్నిమిత్త ♦ ముగను ముద్దుమొగమునం
దొలఁక, నుదురుసిగయు గౌర ♦ ధూప ధూపితములుగాఁ
గులికి యొడిని నీడుచున్న ♦ గుడుచుకొడుకుఁ జూడఁగఁ
గలుగు భాగ్య మొదవదయ్యె ♦ నాయభాగ్య మేమనన్.

లవం: - అమ్మా! భగవతి! అనుగ్రహింపుము. ఇంకఁ బ్రాణములను నిలుపఁజాలను. ఈ గిరి శిఖరమునుండి క్రిందఁపడి చచ్చి సుఖపడియెదను. ముందు జన్మమునందయినను నేను బ్రియసఖిని జూడఁగలుగులాగున నాకు దేవి యాశీర్వచన మిచ్చుఁగాక! (అని గిరి శిఖరమునుండి పడఁబోవుచున్నది.)

కామం: - ఓసీ! లవంగికా! బిడ్డను బాసి కామందకిమాత్రమింక మీఁద బ్రదుకఁగలదఁటే? ఈ వియోగదుఃఖము మన యిరువురకును సమానమే. మఱియు,

తే. గీ. కర్మలకు భిన్న ఫలములు ♦ గలుగుకతనఁ
గలుగుఁ గలుగక పోవు సం ♦ గమము మనకు;
నైనఁ బ్రాణపరిత్యాగ ♦ మందు మాత్ర
మలఘు సంతాప శాంతియన్ ♦ ఫలము గలదు.

లవం: - భగవతి సెలవిచ్చినట్లే. (అని లేచుచున్నది.)

కామం: — (దయతోఁజూచి) వత్సా! మదయంతికా!

మద: - అమ్మా! యేమి సెలవు? ముందు నడువుమనెదవా? అందుకు సిద్ధముగా నేయున్నాను.

లవం: - చెలీ! నాబుద్ధివిని యీ యాత్మనాశ ప్రయత్నమును గట్టిపెట్టుము, నన్ను మఱచిపోకుము.

మద: - (కోపమువచ్చినదానివలె) పోవే! నేను నీవు చెప్పినట్లు వినుదానను గాను!

కామం: - అయ్యో! యీబిడ్డ దారుణము తలపెట్టినది.

మద: - (తనలో) నాథా! మకరందా! నీకు నమస్కారము.

లవం: - దేవీ! యిదియే మధుమతీ ప్రవాహముచే బవిత్రపాద మైన పర్వతవిటంకము. (హద్దు వేయు)

కామం: - ఇంక నాలస్యమెందుకు? (అందఱును బడఁబోవు చున్నారు.)

[తెరలో]

ఆశ్చర్యము!

తే. గీ. అంతలో మెఱుపంతలో నంధకార
మగుచు మిఱుమిట్లుగొని కన్ను లట్టెమూగిడి
వెఱపుగొలిపెను;

కామం: - (చూచి హర్ష విస్మయములతో) ఏమినా బిడ్డవీఁడె!

మక: - (ప్రవేశించి) అగుదు నిదియెల్ల నలసిద్ధు రాలిమహిమ.

[తెరలో]

ఏమి జనసమ్మర్దము! అతిదారుణముగా నున్నది!

తే. గీ. మాలతి యవస్థఁ దలిసె సం సారమందు
జీవితమునందుఁ బిగిక్షేఁ జెంది భూరి
వసువు కృతనిశ్చయుండయి వహ్నిసార, సు
వర్ణబిందుఁ జేరనిఁకేటి బ్రతుకు మాకు.

మద: - లవం: - ఇప్పుడే మాలతీమాధవులఁ జూచెఁగలుగుదుమన్న సంతోషమును ఇప్పుడే భూరివసువును గుఱించి దుఃఖముకా?

కామం:- మక:- అన్నా! అదృష్టమును కష్టమును! వింతగా నున్నది!

తే. గీ. అంపపుంగోఁత, మంచిగం ♦ దంపుఁబూఁత
యేమియిది యేకకాలమం ♦ దే ఘటిల్లె!
మబ్బుగనఁబడ దిదియేమి ♦ మాయొఁ కురియు
నగ్నికణములు నమృతంబు ♦ నవిరళముగ. ౧౦

తే. గీ. విసము సంజీవనిఁ గలయఁ ♦ బిసికినట్లు
చీఁకటిని వెల్గు నేకంబు ♦ సేసినట్లు
కులిశ శశికరముల జత ♦ గూర్చినట్టు
లయ్యెఁబో! యిప్పుమనభాగ్య ♦ మరసిచూడ. ౧౧

[తెరలో] హా! తండ్రీ! ఉడుగుము. నీ ముఖపద్మమును జూడవలెనని మనసు పడుచున్నాను. దయఁజూచి నన్నాదరింపుము. ఆహా! నానిమిత్త మాచక్రవాళభూచక్రమునకెల్ల మంగళైక నిర్మలప్రదీపమగు నీ దివ్యదేహమును బరిత్యజించుచున్నావు! నే నెంత నిర్దయురాలనో కాని మిమ్మునందఱను విడిచి సిగ్గునొందకున్నాను?

కామం:- హా! బిడ్డా! మాలతీ!

తే. గీ. చచ్చి బ్రతికినయట్లుగా ♦ వచ్చినీవు
కంటఁబడితివో లేదో యీ ♦ వెంటనిపుడె
చంద్రకళ మ్రింగ రాహువు ♦ చందమునను
సిద్ధమైయున్నది మఱొక్క ♦ చెడుగు నీకు. ౧౨

మద:- లవం:- హా! ప్రియసఖీ!

[అప్పుడు మూర్ఛనొందిన మాలతినిదీసికొని మాధవుఁడు ప్రవేశించుచున్నాఁడు.]

మాధ:-ఎంతకష్ట మెంతకష్టము!

తే. గీ. వెలఁదుక ప్రవాస మెట్లొకొ ♦ వెళ్ళఁబుచ్చి
వెండి సంశయించెదు నొందు ♦ విధముగాను;
పండియుండఁగఁ బ్రాణుల ♦ భాగ్యఫలము
వెసఁ గుడువకుండ నెవఁడు త ♦ ప్పింపఁగలఁడు? ౧౩

మక:-చెలికాఁడా! మఱి యీ యోగిని యెక్కడ నున్నది?

మాధ:-

ఆ. వె. ఇరువురమును గలిసి ♦ యే వేగమొప్ప శ్రీ
పర్వతంబునుండి ♦ వచ్చినార;
మింతలోన నడవి ♦ నెవ్వరో మొఱవెట్ట
వినియె మాయమగుచుఁ ♦ జనియె సఖుఁడ ౧౪

కామం:-మక:-ఓ మహాత్మురాలా! మరల మమ్ముఁ గాపాడుము. మాకుఁ బోఁడనూప కున్నా వేమి?

మద:-లవం:-చెలీ! మాలతీ! ఇదిగో నీ చెలికత్తెలము మేము [పడఁ కునొందుచు] అమ్మా! భగవతీ! రక్షింపుము! రక్షింపుము! దీని హృదయ మిప్పటికిని ఊపిరిపుచ్చక నిశ్చలముగా నున్నది! హా! భూరివసూ! హా! ప్రియసఖీ! మీరిరువురు నొకరినిమిత్త మొకరు ప్రాణములు విడుచుచున్నారు!

కామం:-హా! బిడ్డా! మాలతీ!

మాధ:-హా! ప్రియురాలా! మాలతీ!

మక:-హా! ప్రియసఖీ! [అందఱు మూర్ఛిల్లి మరలఁ తెలివి నొందుచున్నారు.]

కామం:-ఏమిది? యింతలోనే పట్టపగలు మబ్బుపట్టి మీఁద నీటి చినుకులు పడుచున్నవి! ప్రాణమెంతహాయిగా నున్నది!

మాధ:–[ఊర్పుపుచ్చి] చూడుఁడు! చూడుఁడు! మాలతికిఁ దెలివి వచ్చినది! ఈమెకిప్పుడు,

మ. నెగయుం జన్నులు తొమ్మునన్ నిబిడమై ♦ నిట్టూర్పు లిట్టాడఁగా,
సొగసుం గన్నులు తొంటి క్రొన్నిగనిగల్ ♦ సూపించి దీపించెడున్,
మొగముం జక్కఁ గళంక దేరెడును స ♦ మ్మోహాంబువాయంగ లేఁ
బగటం గ్రొంజిగిఁ బొల్చి పొల్చి కననౌ ♦ పద్మంబు, చందంబునన్. ౧౫

[తెరలో]

తే. గీ. నందనసమేతుఁడై చర ♦ ణములఁ గ్రాలు
నుర్విపతిఁ గయికొనకగ్ని ♦ నురుకనున్న
భూరివసువర్తి నామాట ♦ గారవించి
సురలు మన్నాఁడు హర్షవి ♦ స్మయములదర. ౧౬

మాధ:-మక:-దేవీ! యదృష్టము వర్ధిల్లుచున్నది!

తే. గీ. అలయనేయమ్మ వాగమ్ము ♦ తాంబుధారి
లంబుదము వారిధారల ♦ నలకరించి,
చేరవచ్చెడు మనల నా ♦ సిద్ధురాలు
వడిగఁ దోలఁగఁ ద్రోచికొనుచు ♦ వారిదముల. ౧౭

కామం:-ప్రియముగదా మనకు?

మాల:-అదృష్టవశమున నిప్పటికిఁ దెప్పిరిల్లినాను!

కామం:-[సంతోషభాష్పములతో] పుత్త్రి! రమ్ము! రమ్ము!

మాల:-హా! భగవతియా? [అడుగులఁ బడుచున్నది.]

కామం:-[లేవనెత్తి కౌఁగిలించి శిరస్సుమూర్కొని.]

ఆ. వె. బ్రదుకవమ్మ నీవు ♦ బ్రదికింపవమ్మ నీ
ప్రాణసముని మఱియుఁ ♦ బ్రాణసఖుల;

హిమ సుశీతలాంగ ♦ కములఁ గౌఁగిటఁజేర్చి
సేద దేర్పవమ్మ ♦ చెలిని, నన్ను. ౧౮

మాధ:-వయస్యా! మకరందా! మాధవున కిప్పుడీ జీవలోకము పాదేయమైనది.

మక:-[సహర్షముగా] ఇది యిట్టిదే.

మద:-లవం:-ప్రియసఖి! నిన్నుఁ దిరిగి చూడ మనుకొంటిమి గదే? మమ్ముఁ గౌఁగిలించి యాదరింపవే!

మాల:-హా! ప్రియసఖులారా! [అని యిరువురను గౌఁగిలించుకొనుచున్నది.]

కామం:-వత్సలారా! యేమిటిది?

మాధ:-మక:-దేవీ!

పంచ. కపాలకుండలాగ్రహంబు ♦ గల్గఁజేసినట్టి యీ
యపారపు న్విపత్తునుండి ♦ యీమహాత్మురాలు మే
మపాయ మొందకుండఁగాను ♦ పాయ మొప్ప సత్కృపా
ప్రపూర్ణబుద్ధిఁ పూని మమ్ముఁ ♦ బట్టి యుద్ధరించెగా. ౧౯

కామం:-అఘోరఘంటునిఁ జంపుటచేతనే నాయింత పుట్టినది?

లవం:-మద:-ఓహో! యేమి యాశ్చర్యము! దైవయోగముతో లంతెంత దారుణమై చివర కెంతరమణీయమైనదో!

సౌదా.-[ప్రవేశించి] భగవతీ! ఇదిగో నీపూర్వ శిష్యురాలు మ్రొక్కుచున్నది.

కామం:-ఓహో! సౌదామిని! కళ్యాణము!

మాధ:-మక:-ప్రథమ శిష్యురాలైన యీ సౌదామినియెడ భగవతికెంత పక్షపాతమో! అందుచేతనే యీమె యింతటి మహాకార్యము చేయుట తటస్థించినది.

* కామం:-

సుగంధి. రావెయమ్మ! రావెతల్లి ♦ రావె మ్రొక్కెదటికే
రావె నన్నుఁ గౌఁగిలించి ♦ రంజిలంగఁ జేయవే
యీవు నేనుఁజూచుకొంట ♦ యెన్నినాళ్ళకబ్బెనే
జీవమిచ్చి మంత్రికింబ్ర ♦ సిద్ధపుణ్యవైతివే. ౨౦

మఱియు,

మ. అలనాఁడైన ప్రిమాణబీజము భవ ♦ ద్వ్యాపార పారీణతన్
ఫలియించెం గడు; ముచ్చటయ్యెడును నీ ♦ ప్రజ్ఞల్ గనుంగొన్న; లో
కులకున్నీయతిబోధి సత్వమహిమల్ ♦ కొండంతలై యీగతిన్
దెలియంగాఁ బడియెన్ గుమారి! జగతిన్ ♦ నీవేసుమీ వంద్యవున్.

మద: - లవం:- ఆ మహానుభావురాలు సౌదామిని యీమెయేనా?

మాల: - ఈమెయే. నన్నీమె భగవతి కామందకి యాదరించినట్లే యాదరించి కపాలకుండల నదలించి నన్ను విడిపించి తెచ్చి తన యింటిలోఁ బెట్టుకొని యోదార్చినది. ఇంతేకాక నే నానవాలిచ్చిన పొగడ పూదండను చేతఁబట్టుకొని యిందులకు వచ్చి మిమ్ము నందఱ నుద్ధరించినది.

మద: - లవం: - మాచిన్న భగవతికి మామీఁదఁ బూర్ణానుగ్రహమున్నది.

మాధ: - మక: - ఆహా!

---

* ఉత్సాహ. రమ్మ! రమ్మ! భూరివసువు ♦ ప్రాణమిచ్చి పుణ్యభా
రమ్మ! మాట గట్టుకొన్న ♦ ప్రణయభావసేవధీ!
అమ్మ! నిన్నుఁ గంటనేటి ♦ కబ్బె; నేఁజెలంగ మో
దమ్మునం గవుంగిలింపు ♦ తక్కుమేలమ్రొక్కఁగన్.

మూలము నెక్కువగా ననుసరించిన పాఠము.

కల్పవేలా

క. చింతింపం బడకుండం, జింతామణియైన మేలు ♦ సేకూర్చదు వా
వింతగద యింతమేలుం న, చింతితముగ మనకు నీమె ♦ సేయుటచూడన్!

సౌదా:- (తనలో) ఆహా! వీరి యత్యంత సౌజన్యముం జూచి నాకు బిడియమగుచున్నది. (ప్రకాశముగా) దేవీ! ఇదిగో నందనుం డపరిమితానందముతో రాజుగారిని బ్రార్థింపగాం బద్మావతీశ్వరుండు భూరి వసువు సమక్షమందు చిరంజీవియగు మాధవుని పేర లిఖించిపంపిన యుత్తరము. (అని యుత్తరమిచ్చుచున్నది.)

కామం:-[పుచ్చుకొని చదువుచున్నది]"స్వస్త్యస్తు"!

చ. "ఘనగుణసంపదం బ్రథమ ♦ గణ్యుంగులీను, విరస్త దుస్తమున్
ఘను నిను నల్లునిం బడయం ♦ గంటిని; గంటి ముదంబు; గావునం
దనరంగం బూర్వరాగ ఘటి ♦ తన్ మదయంతిని సైత మిష్టని
స్నెగనినయిష్టమిత్రునకు ♦ నిత్తుము వెండియు నీకుం బ్రీతిగన్."

[మాధవు నుద్దేశించి సహర్షముగా] వత్సా! వినుము.

మాధ:-విన్నాండను, సర్వవిధములం గృతార్థుడనైనాండను.

మాల:-అదృష్టవశమున హృదయమును బాధించుచున్న యీ శంకా శల్యముగూడ నిప్పుడు లాగివేయంబడినది.

లవం:-ఇప్పుడు మాధవుని కోరికలు సంపూర్ణముగా నీడేరినవి.

మక:-[ముందువైపుచూచి] ఓహో! అవలోకితా బుద్ధరక్షితలలా గున్నారు. కలహంసుండుగూడం గనంబడుచున్నాండు. వీరు దూరమునుండియే మనమందఱ మిందుండుటం జూచి సంతోషముతో నెట్లు గంతులు వేయుచు వచ్చుచున్నారో!

[తరువాత అవలోకితా బుద్ధరక్షితలును గలహంసుండును బ్రవేశించుచున్నారు.]

[అందఱు వేఱువేఱుగా నృత్యముచేసి సమీపించి ప్రణమిల్లి కామందకి నుద్దేశించి] జయభగవతి! కార్యనిధానే! [మాధవు నుద్దేశించి] జయ మకరందనందన! మాధవపూర్ణచంద్ర! భాగ్యశాలివైవర్ధిల్లుచున్నావు! [అందఱును చిఱునగవుతోఁ జూచుచున్నారు.]

అవం:- ఈమహోత్సవ సమయమందు సంతోషముచే గంతులు వేయనివా రెవరు?

కామం:- నిజమే. ఈవిధముగా మహోన్నతమై విచిత్రమై రమణీయమై యుజ్జ్వలమైన ప్రకరణ మెందైనను గలదా?

సౌదా:- స్వప్నములో నాశ్చర్యకరము కాదు. మంత్రి భూరివసుదేవరాతులకుఁ గామితమగు వివాహమంగళమును మునుండి యున్న కోరిక సంపూర్ణముగా నెరవేరుట.

మాల:-[చెవిలో] ఇది యెట్లు?

మక:- మాధ:-[కౌతుకముతో] దేవీ! జరిగినది యొకటియు దేవి సెలవిచ్చినది యొకటియును.

లవం:-[జనాంతికముగా] ఇప్పుడేమి సదుత్తరము చెప్పఁదగినది?

కామం:-(చెవిలోఁ జెవమొగముగా) ఇప్పుడు నుదయంతికతోడి సంబంధము స్థిరపడినందున నందనునకుఁ గోపము వచ్చునేమోయను శంక మనకు వదలిపోయినదిగదా? [ప్రకాశముగా] వచ్చెంగారా! జరిగిన దొకటియు నేఁడుచెప్పిన దొకటియుఁగాదు. ఏమన వారిరువురును జిన్నప్పుడు విద్యార్థి యవస్థలో నీసౌదామినియెదుటనే "మనముసశ్యము వియ్యమందవలయు"నని ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి. ఇంక రాజుయొక్కయుఁ రాజపురుషుని యొక్కయుఁ గోపమీవిధముగాఁ బరిహరింపఁబడ్డదిగదా?

మాల:- ఓహో! ఇదియంతయు నాకారగోపనమా?

మాధ:-మక:-ఓహో! ముందొడఁబాటును వెనుకఁ దడఁబాటును! ఎట్లైననేమి మహాత్ములు కృతార్థులైనారు. ప్రత్యయవంతు లెప్పుడును కళ్యాణవంతులు.

కామం:-వత్సా!

మాలిని. కోరికదీఱ ఘటిల్లినదీవఱ ♦ కుంజిరజీవుల పెండ్లియొగిన్
వారల పుణ్యమునన్ మఱి నాజత ♦ నంబున శిష్యులక్లేశములన్
నేరుపుమై మదయంతిక యిప్పుడు ♦ నీసఖుతోడను గూర్పబడెన్
భూరిముదంబున నందఁగఁగల్గిరి ♦ భూరమణుండును నందనుఁడున్.

ఇంకను గోరఁదగినది కోరవచ్చును.

మాధ:-[సంతోషముతో] నాకింతకన్నను గావలసినదేమున్నది? అయినను భరతవాక్య మిట్లుండుఁగాక!

మంగళమహాశ్రీ.

మంగళముగావలెస ♦ మస్తభువనంబులకు ♦ మానవులు పారహితచింతా
సంగులయిముక్తకలి ♦ సంగులయిసందభి ♦ షంగులయివర్ధిలవలెన్! మే
ల్భంగరహితంపుఁ బ్రతి ♦ భంగరముధర్మపరి ♦ పాలనము సేయవలె రాజుల్!
శాంగఁ బ్రజలుల్లమునఁ ♦ బుష్కలసువృష్టికలి ♦ వుల్ దటిమియీవలె
సుఖంబుల్.

మ. మగనిం గ్రొత్తగ జేర్పనెంచిమగువన్ ♦ మానొప్పఁగైసేసి యా
సొగసుం జిన్నెలువన్నెలద్దడుగన్ ♦ సొంపెక్కఁగా దిద్దు ప్రౌ
ఢగతింబూని పునః పరిష్కృతము నా ♦ ట్యంపుం బ్రబంధంబు దీ
నింగడున్ మచ్చికనాదరింప బుధులన్ ♦ జేయొగ్గి ప్రార్థించెదన్.

మాలతీమాధవము

గద్యము. ఇది శ్రీజనమంచి వంశపావన బ్రహ్మావధాని తనూభవవిబుధ
విధేయ వేంకటరామ నామధేయాంధ్రీకృతంబైన మాలతీమాధ
వంబను మహారణ్యప్రకరణంబునందు సర్వంబును
దశమాంకము — సంపూర్ణము.

శ్రీపరమేశ్వరార్పణమస్తు.

Printed at Lodhra Press, Madras, Q. H. M. S. 158 and Published
by J. Ramakrishna, Madras. T. P. No. E-146—250 copies 6/46.

Forget not my friend. B. S. R. Moorthy